

NATIONAL ASSEMBLY OF SEYCHELLES

Tuesday 2nd October, 2012

The assembly met at 9am

The National Anthem was played

Mr. Speaker in the chair

MR SPEAKER

Bonzour bann Manm Lasanble Nasyonal, bonzour Minis avek son delegasyon. Ozordi koman bann envite dan *Gallery*, nou annan bann Manm Lasanble zenn. Nou swet zot tou la byenveni e sa i osi demande ki ozordi nou egzers plis disiplin pou donn legzanp nou bann zenn ki pe vin temwany sa sesyon *Question Time* ek *Bill* ozordi. E nou osi dir bonzour tou bann dimoun dan lakour. Ozordi avek nou i annan Minis Finans, *Trade* e Lenvestisman, Msye Pierre Laporte ki vin reponn plizyer kestyon konsernan son Minister e osi prezant en *Bill* lo *Supplementary Appropriation*. Bon nou ava komans avek premye kestyon, kestyon 84, Onorab Lucas.

HON WILBY LUCAS

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon, tou Manm Onorab, nou bann envite prezan, tou bann dimoun dan lakour. Mon kestyon i lir koumsa. Anlinny avek program reform, eski Minis i kapab enform sa Lasanble si Gouvernman pe konsider fer serten lamannman dan lalwa *International Trade Zone Act* pou reviz sa konponan konsesyon e permet travayer *IOT* legalman benefisyé pou zot tann servis apre 5an ki zot in dan lanplwa kontinyel. Mersi.

MR SPEAKER

Request Minister.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Bonzour Mr Speaker, bonzour tou Onorab Manm Lasanble Nasyonal. Bonzour tou dimoun ki pe ekoute dan lakour. Mr Speaker swivan lentervansyon par Gouvernman Sesel an Avril 2006

en nouvo lakonpanyen ki ti'n aste lamazorite par dan *IOT* ti agree ki *IOT* ti adopte sa sistenm konpansasyon apre en tann servis kontinyel pou 5an. Sa i ganny kalkile lo menm sistenm ki bann lenstitisyon sektè piblik ki ganny stikile dan *Employment Act 2010 as amended*.

En *scheme* gratite ti osi ganny adopte an 2011 pou bann travayer ki travay kontinyelman pou 5an e sa bann fon i ganny peye dan en poursantaz ki Gouvernman i gannyen koman *dividend*. Vi ki i annan 40 poursan dan sa lakonpanyen.

Mr Speaker mon oule fer rapel ki sa ti ganny anonse par Prezidan Michel dan son Ladres Leta Lanasyon le 25 Fevriye 2011. Prensip gratite i osi mars parey pou sa ki servis piblik.

Mr Speaker mon pou aprezan adres kestasyon, si mon Minister pe konsider amann sa konsesyon ki permet en lakonpanyen ki oper anba lalwa *SITZ* ki pa obliz li pou pey zot travayer bann benefis dan menm fason ki sektè piblik i peye. An 1997 lalwa *International Trade Zone Employment Act* ti vin an for, lalwa pou sa bann lakonpanyen i permet zot pou determin striktir bann kontra. Me bann kondisyon i bezwen ganny agree par anplwayer e bann anplwaye. Lalwa i fer provizyon ki sa bann kontra i enkli bann detay tel ki kalite sa travay, peryod kontra, landrwa travay, lakantite erdtan travay, saler, bann peryod peyman e bann lezot benefis ki enkli konpansasyon ek gratite. Ler sa travayer i sinny sa kontra ouswa i verbalman aksepte bann term sa kontra ki'n ganny ofer savedir i osi dakor avek tou bann peyman e benefis stikile dan sa konta. Lalwa *ATZ* i osi fer provizyon pou etablisman en konsil lanplwa pou *SITZ* e rol sa konsil se pou asire ki bann regilasyon i ganny respekte e ki bann term e kondisyon lanplwa i zis. I osi annan pourvwar pou ekout okenn konsèrn lo kote kondisyon lanplwa dan sa *zone*. Se pou sa rezon ki striktir sa konsil i fer ki i annan reprezantasyon tou bann partener ki afilye avek *ITZ*, tel ki en *Chairman* ki ganny nomenen par Minister responsab pou *ITZ* ki Minister Finans, en reprezantan *SIBA* ki regilater, 2 reprezantan Minister lanplwa, reprezantan bann biznes ki oper dan sa *zone*, 1 reprezantan sorti kot Minister ki responsab pou Ladministrasyon *ITZ Act*, 2 manm ki reprezant bann travay ki anplwaye avek bann konpanyen *ITZ*. Se pou sa rezon Mr Speaker ki bann travay *IOT* ti reisi fer ki zot ganny konpansasyon e gratite dan menm striktir ki bann lezot travayer sektè pe gannyen sirtou dan sektè piblik. E

ozordi sa sistenm i fer ki ozordi sa bann travayer i osi ganny en bon *package* an term saler e lezot benefis swivan: *Duty shift allowance*, en *bonus* ki ganny donnen toulemwan depandan lo performans endividyel e faktori an zeneral, en zour konze adisyonnèl apre 2an kontinyèl dan lanplwa. Zot aste en kartron bwat ton toulemwan a en pri – *well* zot gannye gratwitman. Bann travayer pa bezwen peye pou *uniform*, i annan fasilite e klinik pou bann travayer e zot pa bezwen pey nanryen.

An konklizyon pou sa keston Mr Speaker pou le moman Minister Finans i pa vwar nesesite pou amann sa lalwa *SITZ*. Me kantmenm nou nou reste ouver pou plis konsiltasyon ant bann *stakeholders* dan sa lendistri ensi ki Minister Lanplwa e si demen nou vwar nesesite pou ki lanvironnman i sanze e ki nou bezwen amann lalwa nou ouver pou fer li me nou santi ki pou le moman i annan proteksyon pou travayer e si demen sa sitiasyon i sanze nou ava diskite avek bann *stakeholders* me selman pa nonmen Minister Finans direktman. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Okenn siplemanter?

HON WILBY LUCAS

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker baze lo larespons ki Minis i donnen, mon annan 2 keston siplemater. Premyerman, keston nimerò 1. Seksyon 8 sa regilasyon i dir poudir travayer i bezwen negosye son kontra, pou fer sir ki tou bann term i antre dan sa kontra enkli benefis ek konpansasyon. Baze lo nivo lenterlektyel nou bann travayer *IOT*, eski zot annan sa kapasite pou negosye tou sa ki zot bezwen dan en kontra tandis ki *Employment Act* li i fer provizyon otomatikman anba lalwa ki zot benefis i la san ki i bezwen ganny determinen dan en kontra. Eski ou Minister i konfortab avek sa sitiasyon baze lo bann travayer *IOT*, zot nivo *intelligent*. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker sa keston nivo lentelizans pou zot kapab negosye zot menm, mon krwar sa i keston ki nou devret kapab konsidere. Akoz dan en lekonomi modern en lalwa lanplwa pou fer ki ou pei i konpetitiv, i tous sirtou nivo benefis direktman limenm kot en Gouvernman pa kapab tro direk lo enpoz bann term e kondisyon.

Mon pa vwar en problem si demen nou bezwen amann sa lalwa pou permet ki bann Avoka ouswa en reprezantan zot *union* i ek zot. Mon pa vwar sa i en problem, lesansyel se ki sa bann term i kapab ganny negosye olye ki i ganny enpoze par Gouvernman limenm ki pou rann nou lalwa mwen fleksib e ki pa anlinny avek en lanvironnman biznes modern. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Fideria.

HON EMMANUEL FIDERIA

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun alekout espesyalman *the beautiful people of Les Mammelles*. Bonzour koleg MNA. Mr Speaker baze lo larespons ki Minis in donner si zanmen son Minister i vwar nesesite pou reviz sa lalwa *SITZ* ki *IOT* i tonm anba la mon ti a demann li osi pou mazin bann lezot konpanyen ki tonm anba *SITZ*, ki tou bann Seselwa ki travay dan sa konpanyen i a benefisyé. Mersi.

MR SPEAKER

Be sa pa en kestyon sa. Onorab fodre pa ki nou abiz nou privelez en. *Ok*. Onorab Jeannevol.

HON BEGITTA JEANNEVOL

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour Minis ek ou delegasyon. Bonzour tou Manm Onorab e osi tou envite dan Galeri. Baze lo larespons Minis, eski Minis I kapab asir bann travayer *IOT* sirtou bann ki annan long lannen servis ki si sa lalwa plitar i vin an plas zot pou osi kapab benefisyé avek en peyman rezonnab anlinny avek zot kantite lannen servis savedir plis ki 5an, anlinny osi avek bann kriter ki lalwa travay i met an plas dan pei. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker mon krwar i devret kler pou tou dimoun ki pou Gouvernman byennet travayer i enn bann keksoz fondamantal. Parey monn dir i enportan ki Gouvernman pa enpoz bann term *fix* akoz ankor mon repete i pa dan norm modern pou Gouvernman antre direkteman enpoz bann norm dan lalwa. Me selman mon kapab asir Lasanble, mon kapab asir tou travayer *IOT* ensi ki bann

lezot travayer dan *ITZ* ki nou reste ouver e nou pou asire ki Sesel bann dimoun ki vin *operate* dan nou *zone* zot benefisyé me osi nou travay e nou pep i benefisyé. Mon pa krwar demen ki si Gouvernman i santi ki bann kondisyon ki nou pe gannye isi i ganny konsidere pa favorab e pa dan lentere dimoun dan term enpe abiz nou bann travayer, sa mon kapab asir Lasanble ki Gouvernman pou toultan *step in* san kantmenm ki i al tro lwen pou li fer ki nou lanvironnman biznes i pa konpetitiv. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab *Leader* Lopoziyon.

HON DAVID PIERRE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Minis, bonzour tou Manm Onorab, bonzour tou bann ki dan Galeri ozordi ki vin swiv sa sesyon e bonzour tou bann ki alekout.

Mr Speaker Minis in koz en bon pe lo kondisyon travay bann travayer *IOT*. Eski Minis i kapab dir avek sa Lasanble si i annan okenn lyezon an se moman la ant son Minister e Minister Lanplwa pou li vwar vremen si bann kondisyon anba ki bann travayer *IOT* pe travay ozordi i vremen akseptab e lo sa nivo ki li in vin dir avek sa Lasanble.

Dezyenm kestyon Mr Speaker, Minis in egalman koz lo konpansasyon an relasyon avek *shares* ki Gouvernman i annan dan *IOT*. Eski Minis i kapab dir avek sa Lasanble si zot annan okenn plan pou fer sir, pou esey negosye pou fer sir ki konpansasyon i kouver profi *both* poursantaz ki Gouvernman i annan e son *partner* dan lakonpanyen *so instead of 40 percent* en konpansasyon I ganny kalkile baze lo en *100 percent profit Government* poursantaz e lakonpanyen *as well*. E si Minis i kapab garanti nou poudir i annan konsistans. Minis in koz lo *bonus*, si vremen i annan konsistans dan *IOT* dan lafason ki *bonus* i ganny donnen avek bann travayer. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab mon pou *remind* ou toutmenm ki *supplementary*, i fer dezyenm fwa mon dir ou – 2 *supplementary*. *Ok* nou ava permet sa enn ale *but then* alavenir formil ou kestyon an 2 parti. *Yes Minister*.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker i enportan pou asire ki nou Minister i travay tre prosman avek Minister Lanplwa. Paregzanp resaman ler ti annan serten konsern kot Minis Lanplwa ti vizit lizin *IOT* ti annan reprezantan Minister Finans avek li e sa i asire ki – akoz nou osi Minister Finans parey zot konnen nou osi Minister Komers e sa 2 keksoz I mars anlinny. E mon kapab asir Lasanble ki nou Minister Finans pou pa pou ale lo nou menm pou fer okenn amannman dan lalwa ouswa propoz okenn keksoz san ki nou koleg dan Minister Lanplwa i ganny konsilte. Alor dan sa sans nou byen okouran ki okenn demars ki Minister Lanplwa pe fer akoz sa kordinasyon ant nou 2 Minister i tre pres. I pa zis dan *IOT*, i dan lezot biznes dan zone *ITZ* ensi ki dan lekonomi domestik an zeneral.

Pou reponn ou dezyenm kestyon, ozordi mon kapab dir ou Onorab ki I annan serten diskisyon ki pe ganny antrepann avek *IOT* pa zis lo kote *shareholding* – mon pa tro kapab al an detay la. Mon kapab petet dir ou paregzanp Gouvernman pe demann *IOT* pou revwar sa kestyon *expansibility* kot ozordi zis li ki ganny drwa fer en lot lizin ton paregzanp ouswa zis li ki ganny drwa fer *cold store*. Gouvernman i santi ki sa i nepli akseptab dan lepok modern ki pe kontreny devlopman, loportinite pou bann lezot biznes. Alors sa kestyon ki ou pe koze lo poursantaz *bonus* baze lo nou 40 poursan olye 100 poursan I en keksoz ki mon a pran kont, mon ava met lo latab avek *IOT* dan sa bann diskisyon ki nou pou fer. Akoz nou bezwen koman en pei revwar nou *strategic alliance* avek *IOT* akoz nou osi nou santi ki ozordi nou pei i devret kapab ganny plis ki i pe gannyen. Mersi.

Parey monn dir ou lo sa kote *bonus* – *bonus* ozordi i ganny negosye, i ganny definir dan bann diskisyon ant travayer avek *IOT* limenm. Si demen travayer i vwar ki son *bonus* pa satisfezan i annan sa pourvwar pou li negosye. Parey pou retourn lo sa premye kestyon ki monn dir si demen Gouvernman i vwar poudir travayer lo limenm i napa sa kapasite mon pa krwar i pou en problenm pou omwen donn en loportinite pou travayer anmenn bann konpetans avek zot ki a permet zot ganny *bonus* e ganny plis konsistans ki nou pe koz lo la. Mersi.

MR SPEAKER

Kestyon 85, Onorab Souris.

HON MIRENA SOURIS

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker. Bonzour Minis avek ou delegasyon. Bonzour tou Manm Onorab e tou bann envite. Kestyon i lir koumsa: Anvi ki bokou prodwir ki pa orizinal pe kontinnyen antre dan pei, eski Minis i kapab enform sa Lasanble ki plan son Minister alavenir pou redwir sa bann pratik. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab Souris. Mr Speaker souvannfwa konmela deplizanpli nou pe atann konplent sorti kot bann konsomater. In annan de ka ki Minister Lasante in bezwen entervenir espesyalman dan bann ka manze e labwason ki pe koz serten danze pou lasante. Mon kapab dir ou ki i annan dimoun mon menm mwan resaman mon santi monn en viktim sa sitiasyon. Alor Mr Speaker i annan 3 lezislasyon ki an plas pou ede pou protez konsomater e *businessman* kont sa bann dezavantaz ki bann prodwir ki pa orizinal i anmennen. Sa i swivan.

Lalwa Patant 2001 – *Patent Act 2001* sa lalwa i ganny servi pou protez bann investiser si zot in envant en prodwir i permet zot ganny drwa ekskliziv lo bann komodite pou en peryod letan. Sa lalwa i ganny administre par Biro Rezistra Zeneral.

En dezyenm lalwa se *Trades Tax Mark Decrement in 1997*. Sa lezislasyon Mr Speaker i osi anba responsabilite Rezistra. En mark komers ouswa en *trade mark* an Angle i kapab en senbol, en lekritir, en *design* ouswa en konbinezon toulede, tou le trwa ki idantifye e fer distenksyon ant bann prodwir ou servis ant bann biznes e zot osi ganny servi pou asir piblik ki sa komodite i orizinal ou non.

Trwazyenm Mr Speaker se *the Copyright Act 1982*. Sa lalwa i aplik pou tou bann literatir, drama, mizikal ouswa travay artistik orizinal. Sa i enkli bann liv osi ki bann lezot lektir, skriptir, lapentir eksetera. Mr Speaker menm si sa bann lalwa e serten polisi i deza an plas Gouvernman i realize ki i pa sifizaman pou anpes larantre bann prodwir ki pa orizinal dan Sesel. Nou bann lenstitisyon ki annan manda pou enplimant sa bann lalwa fodre ganny ranforsi e sipor atraver plis resours imen kalifye e finansyel i bezwen ganny donnen.

Nou pou osi Mr Speaker bezwen revwar sa bann lalwa pou vwar si zot pran kont nouvo realite en lekonomi modern ki nou

ladan vi ki serten sa bann lalwa i date depli tre lontan. Vi ki Gouvernman Sesel in pran en desizyon stratezik pou liberaliz nou komers enternasyonal e vin en manm *World Trade Organization* Gouvernman in reviz serten polisi pou fasilite enportasyon e leksportasyon komodite dan pei. Sa devlopman in anmenn en lefe pozitiv dan lekonomi e bann kosomater in kapab benefisye anterm pri konpetitiv e en lakantite swa ki nou aprezan kapab zourir. Me sepandan in osi anmenn serten dezavantaz espesyalman ler i annan serten prodwir ki pa orizinal ki lamazorite letan i pa bon kalite e parfwa i koz en risk lasante parey monn deza dir.

Aksesyon Sesel dan lorganizasyon mondyal komers pou obliz nou pei pou les antre zis bann komodite ki sorti kot bann prodwir prodikter ki prodwir bann ki orizinal ouswa ki annan en *license* valab pou prodwir sa bann komodite. Mr Speaker toudmenm mon Minister ki responsab pou komers in deza annan bann plan e demars ki pe arive pou devlop bann mekanizm, pou entersekte bann prodwir ki pa an konformite avek nouvo standar e kalite ki ganny aksepte mondyalman.

Premyerman mon Minister i annan plan pou kolabor pli etrwatman avek komite ki'n ganny etabli par Minister Resours natirel e lendistri pou fer en revi konpreansif dan bann striktir e mezir ki deza an egzistans. Sa i neser pou met plis kontrol lo kalite e standar bann komodite ki antre dan Sesel. Repezantan Minister Finans, Minister Komers lo sa komite i ava fer ki nou a kapab imedyatman pran bann mezir pli strikt koman en deteran pou lenportasyon bann prodwir avek bann kalite enferyer.

Dezyenman Mr Speaker enn bann lobzekitif ki Gouvernman se pou protez nou bann sitwayen kont bann parti komers ki pa dan lavantaz konsomater. Se pou sa rezon ki lezislasyon ki pe fer provizyon pou sa *Consumer Protection Act 2010* i osi prevwar enplimantasyon bann regilasyon dan bann fason ki komers i ganny fer ant marsan e konsomater. Sa lezislasyon i ganny administre par *Fair Trading Commission* ki osi annan responsabilite pou promouvwar byennet nou bann konsomater.

Koman Minis mon ekout lapel Lasanble Nasyonal resaman pou demann *FTC* pou travay pli etrwatman avek bann lezot departman regilatwar tel ki *Seychelles Bureau of Standards*, Departman Lasante Piblik ki anba Minister Lasante, *DICT*, Departman Lanvironnman, *PUC*, *NATCOF* eksetera dan zot lalit

kont bann komodite ki pa lo standar e ki kont bann biznes ki fer sa tranzaksyon ilegal. Mon Minister pou asire ki sa komisyon i ganny resours nesese pou ed zot vin pli efektif dan bann investigasyon e sirveyans.

FTC i annan pourvwar pou pran aksyon nesese e enpoz serten penalti kont bann ki komet komers ki pa onnet ouswa ki afekte nou bann konsomater dan nenport ki fason. Sa in deza arive Mr Speaker resaman parey nou konnen ti annan en *fine* kont konpanyen *Airtel*.

Trwazyenmman Mr Speaker anvi ki biro Standar Sesel i responsab pou mentenir bann standar dan Sesel, mon demann Minister Resours Natirel e Endistri ki responsab pou zot pou pran mezir adisyonel pou met plis kontrol lo larantre bann prodwir ki pa azour avek bann standar modern e ki ganny spesifye par *SBS*. Pou ki sa bann prodwir i ganny entersekte kot Ladwann e ki i pa antre lo marse lokal. Me fodre ki nou fer sir ki sa bann standar pa ganny vwar koman ekseksif e koman en baryer pu komers li.

Katriyenmman Mr Speaker mon Minister in osi dan demars pou revwar lalis bann komodite ki ganny restrikte anba *Trades Tax Import Regulations 2009*. Sa lalis in ganny sirkile kot bann departman regilatwar konsernen pou zot lopinyon lo si fodre azout ankor plis prodwir lo sa lalis. Kan sa legzersis i a konplete pou annan en nouvo regilasyon ki pou ganny etabli e ganny ranforsa anba *Customs Management Act 2011*.

Divizyon Komers dan mon Minister pe fer en legzersis an se moman pou evalye si Sesel pa pe ganny servi koman en *dumping ground* pou bann prodwir enferyer ki lamazorite ditan zot bonmarse e zot pa bon kalite e zot ganny anvoye dan bann pei ki parfwa i ganny konsidere enferyer e nou pa krwar Sesel sa i aksepte pou nou.

An Mars lannen 2000 Sesel ti pran en pa tre enportan pou vin en manm lorganizasyon propriyete enterlektyel mondayl, sa ki an Angle nou dir *World Intellectual Property Right Organization (WIPO)*. Sa lorganizasyon Mr Speaker i en lazans Nasyon Ini ki ganny deye pou servi bann propriyeter enterlektyel tel ki patant *copyright* koman fason pou stipil inovasyon e protez bann ki prodwir bann byen orizinal. Avek sa lorganizasyon nou ekspekte benefisye dan plizyer fason dan nou demars pou nou osi lit kont prodwir ki pa orizinal.

An konklizyon Gouvernman pou reste kontinyelman vizilan an sa ki konsern bann prodwir ki pa orizinal e i pou kontinnyen travay ek bann lotorite konsernen. Pou nou fer sir ki nou kapab met en *ban* lo sa bann prodwir ki zot pa kapab antre dan pei.

Pou terminen Mr Speaker mon anvi anvoy en mesaz kler ki bann dimoun ki pe anmenn prodwir *fake* Sesel, i vre ki nou annan serten *challenge* ki poze devan nou ozordi pou nou *deal* avek sa sitiasyon me mon kapab asir Lasanble e lepep ki nou pe pran sa tre serye e bann dimoun ki pou ganny atrape pe anmenn prodwir *fake* Sesel pou ganny pini tre severman. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab Souris

HON MIRENA SOURIS

Mr Speaker baze lo larespons Minis, anvi ki serten prodwir alimanter ki pa orizinal i en menas pou lasante piblik e osi nou lanvironnman. Eski Minis i annan plan pou son Minister entansifye ledikasyon e lenformasyon pou bann lazans ki protez konsomater e bann konsomater an zeneral. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker mon krwar sa I en bon kestyon akoz souvan nou met an plas en kantite lalwa, nou met an plas en kantite mezir pou esey fer arête sa bann keksoz. Me parfwa en zourti tre efektiv se ledikasyon e I vre ler nou obzerve ki nou vwar poudir bann lorganizasyon parey *NATCOF* e pli resaman *Fair Trading* in fer en kantite dan term ledikasyon dan lepase me mwan mannyer mon krwar Mr Speaker ledikasyon i plito fokaliz lo nesesite pou protez konsomater kot paregzanp pri ki tro ouswa parfwa petet kalite prodwir ki pa anlinny avek standar. Mon dakor ek Onorab Souris ki i annan en nesesite pou ogmant nivo ledikasyon e si en mesaz ki nou bezwen anvoy klerman sirtou avek sa 2 lenstitisyon *Fair Trading* avek *NATCOF* e i vre osi ki sa bann lenstitisyon i bezwen enpe resours adisyonnèl parey monn dir dan mon larespons. Resaman Minister Finans nou annan en *forum internally* ki nou diskrit lo bann keksoz ki annan pou fer avek laspe ladwann an zeneral e nou vwar ki sa kestyon i enn ki'n monte en kantite e alor anplis ki ledikasyon i annan serten lezot mezir paregzanp ki nou

nou'n travay avek serten – nou pe diskite an se moman avek serten konpanyen prive tel ki *Seybrew* pou nou vwar osi kimannyer nou kapab anmenn serten lekipman ki kapab testes sa bann keksoz. Alor tousala i enportan ki, i pa pou *successful* si nou pa premyerman donn ledikasyon nesese nou pep, akoz tou keksoz i komans dan lakour e mon krwar sa kestyon ledikasyon i enn ki nou devret pran seryezman. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Murielle Marie

HON MURIELLE MARIE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker bonzour. Bonzour Minis avek ou delegasyon e bonzour Manm Onorab e tou envite prezan. Mr Speaker eski Minis i kapab enform sa Lasanble ki kantite ka son Minister in anrezistre konsernan bann prodwir ki pa orizinal e ki kalite aksyon in ganny pran avek sa bann enportater. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker i pou difisil pou mwan donn en sif presiz la akoz sa bann ka i vin kot diferan lazans. Paregzanp Sesel i annan *Bureau of Standards* ki *deal* avek en serten keksoz. I annan Minister Lasante ki li i responsab pou serten standar lasante. I annan Minister Lagrikiltir ki responsab pou zot osi met en standar. Malerezman mon napa sa sif egzakt avek mwan. Me mon kapab fer *available* sa lenformasyon avek Lasanble Nasyonal. Eskize ou kapab repet ou dezyenm bout kestyon *please*.

MR SPEAKER

Yes. Si ou napa sa lenformasyon i *ok* ou ava enform li an ekrir apre. Ou ti oule reponn dezyenm kestyon ou dir? Dezyenm parti kestyon? *Ok, request Minister. Request.*

HON MURIELLE MARIE

Ki aksyon ki'n ganny pran avek sa bann enportater? Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker resaman in napa en ka presiz kot dimoun in ganny *fine*. I annan de ka kot bann prodwir i ganny sezi e sa bann prodwir swa zot ganny detrir, swa zot ganny *auction*. Mwan mon krwar ki i pa sifizaman zis pou nou pran prodwir avek dimoun. Mon krwar i nesese ki nou *enforce* penalti lo dimoun. Akoz mwan mon en dimoun ki konvenki ki malerezman Sesel nou bann lalwa Mr Speaker souvan bokou keksoz nou bezwen al Ankour pou en konviksyon. Si nou get bann pei souvan ou vwar poudir sepa Langleter *Barclays* in ganny *fine* tan, en lot konpanyen in ganny *fine* tan. Sepa en konpanyen delo in ganny *fine* akoz zot pa pe respekte. Sesel malerezman *whether* i lalwa paregzanp konsernan Labank Santral *whether* i lezot kalite lalwa *Fair Trading* ou vwar souvan poudir menm lalwa statistik kot dimoun pa pe donn lenformasyon - ou vwar poudir souvan tou sa bann keksoz i *upon conviction* e i fer li difisil pou sa bann lenstitisyon kapab enpoz serten *finer*. Ou kapab met enpe me i limite e sa i enn bann keksoz ki nou'n diskite dan nou *forum Improving The Business Environment*. Nou krwar ki - nou'n demann *AG's Office* pou regarde tou sa bann lalwa pou donn plis pourvwar bann lenstitisyon parey *Revenue Commission*, parey *FTC* pou zot kapab donn dimoun *spot fine* ler bann keksoz i arive. Akoz kimannyer i ete ozordi i trennen e i pran bokou letan. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Bresson ou ti'n lev ou lanmen? Onorab Bresson.

HON GALEN BRESSON

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, Minis ek delegasyon, bann koleg Onorab e bann envite *ce matin* e bann dimoun alekout. Minis eski ou kapab dir ek sa Lasanble ki zistans ou Minister i ete pou enplimante ou si zot pou al enplimante bann mwayen deteksyon modern ki ganny servi pou detekte sa bann prodwir zot kalite. Ki zistans zot in arive an se moman e ki dele letan ki zot pou enplimant bann *modern techniques*. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab Bresson. Dan sa bann diskisyon ki monn fer referans taler parey monn dir sa i en kestyon ki'n mont bokou e

lobzervasyon ki mwan monn fer se ki malerezman napa bokou ki'n ganny fer an term lenvestisman dan bann lekipman ki kapab detekte sa. Paregzanp ozordi si *Seybrew* ki lazans *black label* paregzanp i anvi fer en tes i bezwen anvoy sa *Scotland somewhere* deor *ok*. Nou ki nou diskite dan Minister Finans enn bann keksoz ki nou anvizaze fer se ki nou pe travay ankor paregzanp avek *Seybrew* pou regarde ki kalite lekipman ki nou kapab investir ladan swa nou menm petet pa nou *Customs* me Minister Lendistri atraver *Seychelles Bureau of Standards* ki kalite lekipman ki nou kapab anmennen ki parfwa i pa neseserman tro ser me ki kapab ed sa bann lorganizasyon pou fer bann tes neseser. Sa i osi aplik pou Minister Lasante e Minister Lagrikiltir.

En lot keksoz paregzanp lo Minister Finans ki nou pe konsidere se anmenn bann gran *scanner* ki nou kapab met lo por ki pa zis pou ed nou pou detekte frod dan *Customs* me osi ki akoz sa bann *scanner* i donn ou diferan kalite prodwir ki dan en *container* i a kapab permet nou detekte paregzanp ler ki i annan likid ouswa i annan bann keksoz alimanter ki a permet en fason teste pli fasil.

Me *bottom line* ou kestyon se ki wi i annan defayans e sa bann defayans i bezwen ganny adrese par lekipman pli modern e sa bann lekipman i bezwen gannyen atraver finansman ki Minister Finans i bezwen rode. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab *Leader* Lopozisyon.

HON DAVID PIERRE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker Minis in koz lo diferan lalwa ki *deal* avek sa size ki size nou kestyon ozordi. Eski Minis i kapab dir avek sa Lasanble, tire dan sa bann lalwa, eski son Minister i annan bann polisi kler an ekrir lo sa size. E si wi, eski i kapab fer sa Lasanble ganny kopi sa bann polisi.

Dezyenmman eski Minis i kapab enform sa Lasanble si bann mezir ki ganny pran kont bann lakonpanyen prive ki fer vini bann komodite ki enferyer, ki pa orizinal e enferyer dan kalite, eski bann mezir ki ganny pran avek zot i bann menm mezir ki ganny pran ek bann departman Gouvernman ki osi fer vini bann komodite ki pa orizinal e ki enferyer dan kalite. Mersi Mr Speaker.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker malerezman pou reponn kestyon *straight* napa en polisi ozordi. Napa en polisi akoz dan bann diskisyon ankor nou vwar ki i annan diferan lalwa e diferan lazans ki okip sa *issue*. Me mon krwar paregzanp nou pe fer avek bann lezot keksoz tel ki *Companies Act* paregzanp nou bezwen *consolidate* tousala dan en polisi e mon totalman dakor avek Onorab Pierre ki sa polisi i bezwen la. Mon krwar i malere ki sa *practice* in la pou enpe letan me selman I *only recently* ki i pe ganny anmennen vreman *at the forefront* e sa mon zisteman felisit Lasanble paregzanp pou kontinnyen sansibiliz dimoun lo sa bann keksoz. So sa polisi i ava ganny travay lo la e Lasanble i ava ganny en kopi. Mon a pran not sa.

Dezyenmman lo ou kestyon Onorab Pierre, larepons i tre fasil, konmdir sa, *you have to lead by example*. Si Gouvernman demen li osi i anmenn bann keksoz ki pa anlinny avek standar Gouvernman i bezwen ganny penalize a mon pwennvi e savedir sa bann lazans Gouvernman, bann *Ministers* i bezwen fer sir poudir annefe zot la premyerman avan tou dimoun pou protez lasante e drwa konsomater. Mersi.

MR SPEAKER

Kestyon 86 Onorab Souris

HON MIRENA SOURIS

Mr Speaker, eski Minis I kapab enform sa Lasanble ki mekanizm son Minister I annan an plas pou asire ki selman lekipman elektronik ki lo standar ki antre dan pei. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab Souris. Mr Speaker an se moman i napa kontrol an plas ki spesifikman govern lenportasyon bann lekipman eletrik elektronik dan Sesel. Anvi ki in napa okenn kontrol regilatwar pandan detrwa lannen in fer ki apard bann prodwir elektronik ki orizinal e bon kalite, in osi annan bann ki zot kalite pa bon e enferyer e ki pe malerezman anvair nou marse lokal. Alor Mr Speaker mon Minister i anvizaze met serten mekanizm pou ede dan lentervansyon Gouvernman pou anpes sa sitiasyon agrave e sa i

retourn lo sa keştyon en polisi kler ki nou'n diskite nou bezwen annan.

Premye mekanizm ki nou annan ozordi se *FTC*. Koman Minis Finans monn demann *FTC* an konsiltasyon avek *Bureau of Standards* e divizyon komsers dan mon Minister pou etabli plis regilasyon anba *Consumer Protection Act* e *Customers Management Act* ki ti ganny *enactment recently*. Sa 2 lezislasyon i gouvren bann lenportasyon dan pei e sa i enkli bann prodwir elektrik ki elektronik. Sa bann regilasyon i ava etabli plis standar sekirite pou bann konsomater e osi bann enportater ki a ganny agree e spesifye par *SBS*. Sa i a fer ki dan lefitir ler enportater i anmenn sa bann komodite ki pa lo nivo standar dan pei zot pou an kontrovansyon avek sa bann regilasyon e zot kapab ganny prosekite.

Dezyenm *mechanism* mon Minister in osi demann *FTC* ansanm avek sa bann partener regilatwar e bann lorganizasyon tel ki *NATCOF* pou fer en sirveyans perfektiv lo marse lokal kot I konsern sa bann prodwir enferyer pa selman pou protez bann konsomater me osi pou bann enportater ki anmenn bann prodwir deor kalite dan nou pei.

An konklizyon Mr Speaker parey monn eksplike pli boner nou annan sa bann mekanizm ki an plas me nou bezwen ranforsi atraver religasyon ki ozordi avek *enactment Customers Management Act* i a permet nou pou met regilasyon an plas pou *deal* avek sa bann dimoun ki pe anmenn sa bann prodwir enferyer. Mon a zis osi rapel zot, rapel Lasanble ki nou bann demars pou zwenn lorganizasyon mondyal pou komers e lorganizasyon propriyeter enterlektyel pou osi ed nou dan sa domenn atraver lasistans teknik e atraver bann regilasyon ki osi pou lyen avek nou laksesyon pou sa bann lorganizasyon zot menm. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Souris.

HON MIRENA SOURIS

Mr Speaker eski Minis i annan statistik lo lakantite konplent fer par bann konsomater an sa ki konsern lekipman ki pa lo standar e ki osi en menas pou serten propriyete piblik. Si wi eski i kapab dir sa Lasanble ki kalite aksyon ki'n ganny pran. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker ankor mon napa statistik presiz avek mwan me selman mon konnen ki *FTC* pou annan sa lenformasyon. Ankor mon a fer Lasanble gannyen par ekrir.

An term aksyon, mon kapab asir ou ki *FTC* i annan plizyer ka ki zot ape pourswiv ozordi e sa bann ka i kapab rezilt dan serten *fine* sa bann enportater e lo kote servis parey monn dir tou resaman i deza annan – kalite servis ki Airtel i ganny *fine* paregzanp kot i pa'n onnet dan serten fason ki in *bill* dimoun me sa bann ka ki Ankour nou pou fer sir poudir piblisite i ganny donnen pou ki dimoun i ava byen okouran ler bann aksyon nesese i ganny pran. Malerezman parfwa pou kestyon legal, pou kestyon teknik menm si parfwa ou annan serten ka kler devan ou en dimoun i kapab sape pou lot kalite me selman *FTC* mon kapab asir ou ki i pou kontinnyen pran ka par ka e anmenn li devan dan benefis bann konosmater. I annan lezot ka paregzanp ki resaman i annan diferan kalite kouler difil eletronik ki'n vini paregzanp sorti Lasin e sa *Bureau of Standards* an konsiltasyon avek *PUC* pe vwar pou asire ki sa bann keksoz i *meet* standar ankor. I en keksoz ki parey monn dir pli boner Mr Speaker an mezir ou pei i devlope ou annan plis prodwir ki antre, i vin pli difisil me selman i pa vedir ki ler i vin pli difisil nou bezwen aksepte li parey i ete. Nou osi koman en Gouvernman nou bezwen al devan e reste anlinny avek bezwen pou protez konsomater. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Vel.

HON JENIFFER VEL

Mersi Mr Sepeaker. Bonozur Mr Speaker, bonzour Minis ek ou delegasyon. Bonzour koleg Onorab e bonzour tou zenn ki avek nou prezan ozordi. Mr Speaker dan son larepons Minis in dir ki plis kontrol pou ganny mete lo marse lokal. Eski i dan plan Minister pou met an plas plis kontrol lo *Port of Entry*. E si son Minister i anvizaze ranforsi sansibilizasyon ki zot fer pou bann konpanyen. Mersi

MINISTER PIERRE LAPORTE

Onorab Mersi pou ou kestyon. Mr Speaker annefe lo por i enn nou bann pli gro problemm ozordi. Akoz koman en zil larantre ki nou

annan se *Port ek Airport* e sa i en defi ki devan *Customs* ler monn Minister Finans mon vwar ki i en defi ki devan nou e se pou kwa ki nou nou pe propoze ki sa lannen ki vini nou pou rod en fason pou nou entrodwir bann lezot keksoz parey en *scanner* e sa *scanner* tou *container* pou pas ladan e i pou ed nou pou parey monn dir pa zis pou detekte frod me osi ede pou detekte bann prodwir ki parfwa i vini e ki nou vwar i pa orizinal. E ankor parey monn dir taler nou bezwen met resours a dispozisyon *Bureau of Standards*. Nou konnen ki nou annan en kestyon bidzeter parey nou vwar tou le lannen me selman nou bezwen fer li en priyorite pou nou rod sa resours adisyonnèl pou nou donn *SBS*.

Alor lo kote Ladwann Onorab Vel wi nou pou bezwen envestir dan serten lekipman pou nou kapab adres sa *issue*. *Sorry* ou kapab rebran ou dezyenm kestyon *please*.

HON JENIFFER VEL

Si Minister i anvizaze ranforsi son sansibilizasyon pou ki zot fer pou bann konpanyen lokal. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Wi Onorab nou'n resaman annan diskisyon avek *NATCOF*, avek nou'n demann zot pou sign en *Memorandum of Understanding* aköz sa 2 lenstitsyon enn I en *NGO* parey nou konnen e enn I en lazans regilatwar e mon krwar ler nou obzerv petet dernyen lannen sa 2 lenstitsyon zot pa'n travay ase pros ansanm e mon krwar sa *Memorandum of Understanding* ki dan proses finalize la i pou ede pou zot tou le 2 kapab pli byen definir zot rol e anmenn en program sansibilizasyon ki ava pli efektiv. Aköz ozordi ou vwar *NATCOF* i fer pou li, *FTC* i fer pou li, parfwa zot *sort* pou repet kanmarad e mon krwar ler i annan en *MOU* ki definir tre klerman zot rol e kote zot stand viz a vi kanmarad, mon krwar ki zot pou pli efektiv dan fason ki nou sansibiliz dimoun. Mersi.

MR SPEAKER

Ok, zis en *supplementary* aköz nou pe vreman an retar avek *Question Time* bomaten.

HON DAVID PIERRE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker eski Minis i kapab dir avek sa Lasanble si zot in deza fer oubyen annan nide fer en *study* pou zot konpran vreman ki nivo sa sitiasyon in arive dan pei e ki fason sa i afekte konsomater.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker larepons i kler, napa *study* ki'n ganny fer me selman mon kapab dir ou ki kantite statistik ki nou pe gannye e kantite laprev ki nou pe gannye paregzanp ankore mon mansyonnen serten konpanyen ki'n teste prodwir ki zot sipoze enporte ki'n al deor – mon kapab dir ou ki sitiasyon i ase grav. Wi nou bezwen *study* pou donn nou plis lenformasyon me nou deza konnen ki sitiasyon i grav e ki Gouvernman i bezwen reazir tre vit.

MR SPEAKER

Kestyon 87 Onorab Lebon.

HON LENNY LEBON

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, bonzour Minis avek ou delegasyon, tou bann Manm Onorab prezan, bann envite dan galeri, tou bann dimoun ki alekout e en bonzour spesyal zabitan Grand Anse Mahe. Eski Minis i kapab eksplik nou Lasanble ki plan son Minister e dir nou ki mekanizm i anvizaze met an plas pou ede fer desann pri komodite lokal oubyen enporte ki pe kontinnyelman ogmante e ki annan konsekans grav lo kou lavi dan Sesel. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab. Mr Speaker dan en lekonomi marse lib sirtou dan enn kot i mank konpetisyon parey Sesel i toultan en gran defi pou okenn Gouvernman kapab kontrol pri lavi dan lafason ki i anvi. I enportan pou nou rapel nou lekor ki pli gran faktor ki koz pri lavi Sesel pou ogmante se ler rounpi ti devalye an 2008. Laspe pozitiv sa devaliasyon sete re-anmenn lekilib makro-ekonomik me malerezman avek sa ti annan en laspe negativ lo nivo pri lavi. Menm si apre reform nou'n obzerv en peryod kot lenflasyon in stab nou'n vwar dan sa dernyen 12 mwan ki pri lavi in ogmante prensipalman akoz bann sok ekstern tel ki depresiasyon to Ero lo marse enternasyonal ki'n afekte nou rounpi, spekilasyon lo en marse deviz etranzer lo marse lokal e logmantasyon dan pri karbiran ki'n

enpakte lo lezot keksoz parey elektrisite eksetera. Gouvernman in servi plizyer mekanizm pou enfliyans pri lavi. Premyerman dan sa dernyen 1an edmi Labank Santral in adopte en sistenm moneter pli sere kot in redwir likidite dan sistenm avek bi pou retir sa presyon lo deviz etranzer ki limenm li ler i depresye i afekte nou nivo pri lavi. An plis resaman Labank Santral in entervenir pou touy spekilasyon ki ti koz rounpi pou sorti R15 en Dolar pou ariv R13.

En lot mekanizm ki Gouvernman in servi e I pou kontinnyen servi se *STC*. *STC* Mr Speaker pou kontinnyen garanti disponibilite komodite debaz a en pri pli abordab ki posib. An plis Minister Finans in resaman donn en direktiv *STC* pou osi antre dan lenportasyon materyo konstriksyon dan zefor Gouvernman pou ede redwir pri konstriksyon dan nou pei. Akoz nou santi ki nou pep pe soufer avek pri konstriksyon ki tre tre o.

Nou ava rapel Mr Speaker ki ler Gouvernman ti tir pri kontrol, i ti fer sa avek en bon lentansyon e i ti ekspekte ki pri i ava stabilize avek plis konpetitsyon. Malerezman sa i pa'n leka e defi ki nou annan se ki dan en marse lib ou pa kapab retourn dan en sisten pri kontrol.

En lot mezir ki nou'n pran se ki Minister Finans i kontinnyen redwir *tax* lo serten komodite esansyel tel ki paregzanp resaman nou'n retire lo *juice* serten kategori e sa i dan kad en legzersis ki nou pou kontinnyen dan lavenir e plis lenformasyon pou donner ler nou anmenn Bidze 2013.

Deza anba lalwa *VAT* Mr Speaker ki'n fini pase e ki pou vin an fors an Zanyve 2013 i annan provizyon anba *the Executive List* kot komodite deza pou napa *VAT* lo la. I enportan pou rapel Lasanble ki ozordi lo bann komodite debaz pa tou keksoz me lo komodite debaz napa *trades tax*, napa *GST* e pou napa *VAT* e sa lalis pou agrandi. Alor Mr Speaker nou nou krwar ki lo en kote i difisil pou Gouvernman retournen e enpoz serten nivo pri direkteman akoz i pa anlinny avek en marse modern me toutfwa nou bezwen kontinnyen servi bann mekanizm ki nou annan tel ki *STC* pou nou - nivo pri lavi. Mon a zis fer Lasanble konnen ki deza ozordi *STC* pe *operate* dan en fason tre sere finansyelman e sa i akoz bezwen pou li kontinnyen gard pri komodite dan en fason sibvansyonnen ki i kapab benefisyen nou tou pep. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Lebon

HON LENNY LEBON

Mersi Mr Speaker. Mon annan 2 kestyon siplemanter. Premye, Mr Speaker eski Minis i kapab eksplik sa Lasanble ki bann rezon ki annan ki fer ki malgre to lesanz in relativman desann bann nouvo pri enporte dan laboutik pa desann.

Dezyenm kestyon, eski Minis i kapab eskplik nou Lasanble ki bann faktor ki kapab obliz bann pri marsandiz pou desann si bann konponan konpetisyon pa marse dan konteks fonksyonman nou lekonomi nasyonal. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab. Sa kestyon akoz pri pa tonbe, mon krwar nou bezwen en pti pe plis letan pou nou vwar akoz normalman lenportasyon i vini i annan en serten letan avan ki pri i aziste. I vre i difisil e souvann fwa nou vwar poudir malerezman komersan ler to lesanz i monte pri i monte me ler i desann i pa desann. Nou'n vwar kantmenm ki in annan en rediksyon dan to lenflasyon dan sa dernyen mwan sorti 8.8 pou vin apepre 7.8 poursan. So nou'n deza komans vwar serten rezilta sa polisi lo kote nou rounpi.

Lo kote ou dezyenm kestyon Mr Speaker parey nou'n dir i difisil dan en marse lib pou ou kapab vini direkteman e enpoz sa nivo pri lo dimoun. Me selman ki nou pe fer, se ankor konpetisyon i bezwen vini an mezir ki bann biznes i devlope. Nou pe kontinnyen kre loportinite pou lezot dimoun vin dan biznes. Nou Gouvernman lo kote konpetisyon sel keksoz ki nou kapab servi se *STC* e parey monn dir dan mon lentervansyon nou pe *extend range* prodwir ki *STC* pe al anmennen e aprezan i pou al dan konstriksyon ki enn lot bann keksoz ki tous dimoun dan en fason pli pros. So atraver *STC* nou ekspekte ki aprezan nou kapab anmenn enpe plis konpetisyon dan sekter konstriksyon osi. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Vidot.

HON KEVIN VIDOT

Mersi. Bonzour Mr Speaker, bonzour koleg Onorab, Minis, tou bann zenn e tou dimoun alekout espesyalman zabitan Larivyer Anglez. Anlinny avek son larepons eski Minis i kapab dir nou kwa ki pe fer ki i annan en mankman konpetitsyon. E ki bann mezir ou regilasyon son Minister pou met an plas pou ankouraz konpetitsyon e an rezilta fer annan bann bes dan bann pri komodite. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker ozordi i annan *so much* ki Gouvernman i kapab fer. Ozordi marse i lib, loportinite i la, *foreign exchange* i annan set a dir fodre ki biznes i ale i al *compete lo market*. Parey monn dir i difisil dan en pti pei parey Sesel. I pou toultan annan sa eleman kot bann dimoun i vin ansanm e i sey *collude* parey nou dir an Angle pou fer pri reste en serten nivo. Mon vwar li difisil pou mwan zistifye bann lezot mezir adisyonnal ki Gouvernman pe fer. Parey monn dir nou pe esey ed pti biznes pou grandi, nou ape esey met bann fasilite finansman. Dan letan bidze mon pou donn enpe bann lezot mezir ki nou pe pran pou esey ankouraz bann pti biznes monte. Tou sekter lekonomi ozordi i ouver pou tou dimoun enkli enportasyon e ozordi mon krwar si nou konpar Sesel avek 4an pase mon krwar nou tou nou a dakor ki i annan bokou plis dimoun ki ganny loportinite ki'n antre dan biznes, ki pe fer lenportasyon. Mon pa vwar bokou ki Gouvernman i kapab fer plis ki i pe fer ozordi lo sa nivo apard ki etansifye son zefor petet atraver *STC* pou anmenn bokou plis konpetitsyon. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab.

HON DAVID PIERRE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker eski Minis i kapab enform sa Lasanble si son Minister pe kontinnyelman zet en koudey e fer en analiz lo nivo saler debaz ki Seselwa pe gannyen pou vwar si i sifi pou permet en fanmiy viv dan dignite e fer fas avek kou lavi. Mersi Mr Speaker.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab. Gouvernman i tre konsyan sitiasyon ki dimoun i viv ladan Sesel. Parey monn dir e mon kontinnyen dir *no matter* kwa ki lezot dimoun i dir poudir zeneralman nou lekonomi i byen me selman i vre osi ki zeneralman lavi i dir pou bokou dimoun aköz nou nivo saler, nivo *income* dimoun konpare avek nivo pri lavi. Gouvernman i toultan konsyan ki i bezwen fer plis pou dimoun. *Welfare* i kontinnyen asiste dimoun, ou pou vwar paregzanp dan *Supplementary* taler i annan resours adisyonnèl ki pe ganny mete pou ed bann dimoun ki dan difikilte.

Sa kestyon saler debaz i en kestyon ki tou le lannen nou esey vwar. Mon pou donn enpe detay dan Bidze 2013 ler mon retournen an Novanm, lof ki Gouvernman i anvizaze fer lo *minimum wage*. Be parey monn dir *whilst* i vre ki nou bezwen donn dimoun en *better* saler ou bezwen fer li an fonksyon ou Bidze. Nou tou nou'n vwar dan le pase ler nou donn dimoun keksoz ki nou napa ki kalite difikilte ki nou tonm ladan. Selman sa i pa vedir ki nou pa pou kontinnyen vwar fason pou nou revwar *minimum wage* e mon pou annan en lanons lo sa kestyon ler mon vin Lasanble an Novanm.

MR SPEAKER

Kestyon 88 Onorab Lebon

HON LENNY LEBON

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker eski Minis i kapab dir sa Lasanble si Gouvernman i anvizaze les lezot labank vin an operasyon Sesel. E si i annan ki'n fini ganny *license* e kan zot pe vin an operasyon. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab. Mr Speaker pozisyon Gouvernman se ki i annan potansyel pou nouvo labank antre dan nou sistenm banker ki a kapab promot konpetisyon e donn piblik plis swa e ankouraz bann labank ki la ozordi pou ofer en meyer servis e en meyer kondisyon. Dapre lenformasyon ki Labank Santral in prezante, pou le moman napa labank ki'n ganny *license* depi ki *BMI* ti ouver son laport detrwa lannen pase e napa nouvo labank resaman ki'n vin an operasyon. Tout fwa Labank Santral in resevwar bokou lentere par bann lenvestiser pou antre dan sa lendistri e nou kapab ekspekte ki

dan sa prosen 12 mwan i posib ki i kapab annan lensititasyon banker ki ava vin.

Labank Santral pa met okenn restriksyon lo lakantite *license* ki i donnen e i osi enportan pou soulinnyen ki biznes labank i enn ki port en kantite risk anvi ki i esansyelman pran sa ki nou apel *deposit* avek piblik e pou li prete. Alors i annan serten kriter spesifik ki bann aplikan i bezwen zwenn – tel ki konpetans, leksperyans, en serten nivo kapital pou mansyonn enn de avan ki Labank Santral i donn son laprouvasyon en labank. Mon kapab dir ou Mr Speaker ki depi ler mon osi mon ti Gouverner nou'n gannyen plizyer fwa dimoun ki anvi vin fer labank Sesel me nou kontinnyen asiste ki nou pa kapab zis nenport dimoun ki vini, nou pa konnen kot zot sorti zot kapab annan larzan me zot napa konpetans letan zot pe fer labank e se pou kwa nou pou donn *license* ler i apopriye me nou pa pou donn *license* nenport ki vini zis aköz en dimoun i anvi fer en labank. I annan repitasyon lo nou pei, lo nou sistenm banker ki nou bezwen proteze.

Pou retourn lo ou kestyon Gouvernman i *welcome* nouvo labank dan sistenm si i satisfere tou kriter nesese ki a kapab anmenn en lefe favorab lo konpetasyon dan sekter banker. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab.

HON LENNY LEBON

Mon annan 2 kestyon siplemanter. Premye kestyon, Mr Speaker eski Minis i kapab enform nou Lasanble si i krwar plis labank dan Sesel i en faktor ki kapab otomatikman fer desann to lentere lo bann *loan* ki bann labank i ofer Seselwa.

Dezyenm kestyon, eski Minis i kapab eksplike ki mekanizm ki kapab ganny met an operasyon pou asire ki bann labank komersyal pa pratik en sistenm lapreferans dan zot bann servis oubyen fasilite ki zot ofer manm piblik.

MR SPEAKER

Bon premye kestyon i teknikman *Out of Order*. En kestyon ou pa vin rod lopinyon Minis. Kestyon se pou rod lenformasyon e pou *press the Minister for action*. Dan *Standing Order* i fer kler ki ou pa demann en kestyon pou rod lopinyon Minis lo en size. Petet mon

ava gid Minis aköz nou vreman an retar avek bann kestyon. I reste nou ankor 4 kestyon. Pran dezyenm parti kestyon.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker mekanizm pou asire ki labank i donn en meyer servis, i vre ki sa i en defi ankor depi ler ki monn Labank Santral ziska ozordi e mwan mon krwar ankor ki sel fason pou nou fer li se enpoz standar lo labank. Paregzanp resaman nou'n dir labank zot bezwen anmenn *internet banking* ozordi partou dan lemonn, tou pei pe fer *internet banking*. Ozordi nou vwar zis en labank ki pe fer, ankor i retourn lo sa kestyon abilite Labank Santral pou li enpoz bann *fines*, bann penalti lo labank.

Resaman avek amannman ki nou ti fer an 2011, Labank Santral in deza met devan *Attorney General* en regilasyon, en *proposal* pou en regilasyon ki ava permet li pou fikse serten sarz dan bann *areas* kot i krwar poudir sa ki la ozordi i pa dan lentere piblik. So serten keksoz pe ganny fer dan sa domenn me i enportan ankor pou nou kontinnyen revwar nou bann regilasyon, lezislasyon pou asire ki nou donn Labank Santral sa pourvwar pou li kapab *fine* en labank otomatikman san ki i bezwen al Ankour ki i bezwen trennen pou lannen, pou lannen. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Volcere.

HON MARC VOLCERE

Bonzour Minis, bonzour tou dimoun. Mr Speaker mon ti a kontan demann Minis dan lenstans kot zot pe atann bann lezot labank pou antre pou kapab donn enpe konpetisyon. Mon ti a kontan demann Minis si son Minister i annan nide re-antre an negosiasyon avek bann labank aktyel isi Sesel pou zot kapab fer desann enpe zot lentere avek zot komisyon aköz sa i annan en gro lenpakt lo nou lekonomi pou le moman. Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab. Sa diskisyon i kontinnyelman Ankour, konmsi i kontinnyelman pe ganny fer. Mon kapab paregzanp dir ou ki resaman mon Minister nou'n demann, nou'n met devan *board* Novobanq avek Savings Bank serten kondisyon paregzanp lo kote

lakaz pou fors zot *extend* kantite letan ki zot pran pou en dimoun i kapab pey son *loan* lakaz. Nou pe al met serten restriksyon enpe lo kote kote kot i konsern sirtou *loan* lakaz. I enportan ki Lasanble i konpran osi ki parfwa lentere labank i pa neserman en keksoz ki ou kapab zis enpoz lo li. I vre paregzanp ler, akoz i annan keksoz ki ou apel *opportunity cost* ekskiz mwan an Angle set a dir kot ler ou annan en loportinite pou ou met ou larzan en serten landrwa e ou ganny en lentere ki pli ba lot landrwa byensir ou koman en lenstitisyon komersyal ou pou al kot i pli o. ozordi ler Labank Santral in tir likidite nou vwar ki *rate* lo *Treasury Bill* in monte in ariv paregzanp 15 pousan e pou en labank komersyal i pou difisil pou li dir ou mwan mon kapab ganny 15 pousan dan en *Treasury Bill* e ou ou pe vin demann mwan – 10 *percent*. Alor i annan en keksoz ki enpe difisil pou fer, me selman i pa anpes nou koman en Gouvernman nou annan nou labank e sa nou pe fer, mon kapab asir ou ki paregzanp i annan serten *scheme* paregzanp *loan* loto pou bann travayer Gouvernman nou'n fikse sa *rate at 9 percent* menm si *Treasury Bill* I 15. Parey monn dir lo kote *loan housing* ki nou krwar i en priyorite pou Seselwa ozordi i annan serten mezir adisyonnèl ki nou pou al sey pous lo labank byento *hopefully* nou a ganny korperasyon zot *board*. Me i en keksoz ki nou bezwen balanse, ou pa kapab zis ale *over night* met en to lentere ki pa zistifye marse me selman i pa vedir ki nou bann lenstitisyon sirtou en labank parey Novobanq i *very profitable* mon pa vwar akoz nou pa kapab enpoz zot en – i pa vedir marse. Ou pa enpoz lo marse, ou enpoz lo polisi atraver ou *board* pou fer li met akote. Parezanp nou'n dir Novobanq e Savings Bank met sakenn R5 milyon lo kote pou sa nouvo lasans pti biznes ki pe ganny kree, zot in dakor. E sa nou'n *set rate* paregzanp *at 5 pousan* pa plis ki 5 pousan. Nou pe al travay enpe lo *housing* avek zot e mon krwar, nou'n seye dan lepase be nou bezwen enpe pli dir avek sa bann dimoun e nou krwar ki nou kapab fer li. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Pillay

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi Mr Speaker. Bonzour, bonzour Minis, bonzour Manm Onorab, bonzour tou bann ki prezan ozordi. Mr Speaker mon ti a

kontan demann Minis an relasyon avek son larepons ki in donnen, avek tou sa bann regilasyon ki in mansyonnen, sa bann mezir ki Gouvernman i anvi pran. Eski Gouvernman i annan en *timeframe* kan ki nou pou kapab met anplas sa bann mezir, sa bann regilasyon pou fer sa bann labank komersyal vin pli partiprenan dan nou reform ekonomik ozordi. Mersi Mr Speaker.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Wi mon pe regard Zanvye, aköz mon krwar letan apropiye pou ler nou vin avek Bidze nou'n devret kapab *at least* annan en serten keksoz kler ki ti a bon nou komans en nouvo lannen avek sa Zanvye 2013. Mersi.

MR SPEAKER

Kestyon 89, Onorab Lebon.

HON LENNY LEBON

Mersi Mr Speaker. Eski Minis i kapab eksplik nou Lasanble ki bann preparasyon son Minister pe fer pou ki i annan ase travayer kalifye e konpetan pou fer marse *stock exchange* Sesel dan en fason efektiv e efikas? Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker, resaman *SIBA* ti donn en *licence* an prensip, savedir letan sa konpanyen pou fini satisfere serten keksoz, i pou ganny en *licence* pou li kapab *operate* en *stock exchange* Sesel. Mon pou komans larepons sa kestyon dabor par eksplik kalifikasyon bann travayer *SIBA* ki osi in ganny *licence* koman regilater *stock exchange*, swivi par kalifikasyon bann travayer *securities exchange* ki devret annan. Premyerman, *SIBA* koman en regilater in fer sir ki son bann *staff*, responsab pou fonksyon *licensing* e *compliance* i deza komans resevwar serten kalifikasyon enternasyonal ki ankadre e donn zot kapasite pou fer bann desizyon sansib e enportan ki demande dan domenn *stock exchange*. I annan 4 *staff* ki'n fini fer zot *investment operations certificate* avek *the Chartered Institute for Securities and Investment*, Langleter e 2 ladan prezan pe al fer sa lot staz ki evantyelman zot kapab kalifye pou zot *masters* e kalifikasyon profesyonnel. I annan ankor 2 *staff* ki'n fini anrezistre pou fer sa menm program.

Mr Speaker, *SIBA* i osi annan 2 *staff* dan compliance ki'n fer zot kalifikasyon profesyonnel dan *International Compliance* e zot pe la fer zot degre *masters* dan finans, pandan ki serten *staff* legal avek polisi in fini zot *masters* e bann pe konplet sa menm *master's degree* dan lalwa avek *tax*. I annan osi *staff* *SIBA* ki pe fer *attachment* avek bann biznes *securities exchange* tel koman Sid Afrik e avek bann regilater a letranze pou zot ganny ekspoze avek leksperyans dan rol ki pe vini pou zot. *SIBA* in osi angaz servis en *expert* ki pe travay avek zot pandan plizyer lannen. Sa konsiltan i annan plis ki 30an leksperyans dan biznes *securities exchange*, i baze Langleter e i regilyerman vizit Sesel pou travay avek *SIBA*. *SIBA* pe osi kontinnyen enterakte avek bann lezot eksper dan sa domenn pou fer sir ki i kapab efektifman siperviz e *regulate* sa *securities exchange*.

Kalifikasyon ki bann anplwayer *stock exchange* Mr Speaker, lo kote bann travayer ki pou anploye dan sa biznes, mon ti a kontan asir Lasanble ki i pa ti pou ganny licence si son bann *staff* dan *management*, Direkter e bann posisyon kle pa ti kalifye akademikman, profesyonnelman, oubyen ti napa ase leksperyans dan zot domenn respektiv. *SIBA* in bezwen determinen si zot parey nou'n dir, *meet* sa ki nou apel *fit and proper*. Zot bann kalifikasyon ek leksperyans i varye dan diferan domenn ki enkli finans, odit, *investment banking*, formasyon *stock exchange* eksetera, lyezon avek diferan regilater e formasyon dan diferan veykil ki servi pou lenvestisman. Zot osi annan en kantite leksperyans fer biznes an servan fasilite lezot *stock exchange* dan plizyer pei tel ki Sid Afrik, Hong Kong, Lonn e Lostrali. Ek sa bann dimoun, i alor kalifye pou kapab pran sa latas e se pou sa ki *SIBA* in vwar li dan en pozisyon pou donn sa *licence*.

Mr Speaker, pou sa *securities exchange* oper efektifman, i bezwen lezot profesyonnel ek servis dan Sesel osi e ki zot konpran son bann loperasyon. Alor sa *exchange* pe travay pre avek *SIBA* ek *SIM*, avek bi devlop en program detaye pou kapab donn *training* apropiye sa bann travayer. Sa konpanyen ki'n ganny sa *licence*, *Tropex Seychelles* i annan plan *training* bann program ki kouver kalifikasyon profesyonnel ki annan pou fer avek diferan parti loperasyon sa *securities exchange*. Sa pou fer an kolaborasyon ankor avek *SIM* e *Tropex Seychelles Limited* ki pare pou fer sa bann travayer ki annan sa leksperyans donn serten kour bann

partisipan. Sa bann partisipan pou kapab fer zot legzanmen e i annan plan pou zot kalifikasyon ganny rekonnèt enternasyonalman, atraver serten lagreman ek bann lenstitisyon enternasyonal. I osi dan plan pou annan bann lektir piblik kot piblik an zeneral i kapab vini e aprann en pe plis lo sa biznes e ki sa biznes pou kapab anmennen pou Seselwa.

Finalman Mr Speaker, tousala i ekspekte ganny met anplas avan ki sa *security exchange* i ouver son laport pou komans biznes. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Lebon.

HON LENNY LEBON

Mr Speaker, mon annan 2 kestyon Siplemanter. Mr Speaker, eski Minis i kapab enform sa Lasanble kan eski Sesel pou vwar son premye *stock exchange* an operasyon e kwa ki lakoz tou sa bann retar, depi ler Prezidan Larepublik in deklar son lentansyon tre serye lo sa size?

Dezyenm kestyon. Eski Minis i kapab enform nou Lasanble ki bann staz preparasyon e kordinasyon son Minister in etabliir avek bann Lenstitisyon lokal e enternasyonal, ansanm avek bann akter prensipal dan nou lekonomi, pou asire ki nou demaraz dan *stock exchange* i vin en sikse? Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker, kan nou pou vwar *stock exchange* ouver, nou ekspekte ki avan lafen sa lannen, *stock exchange* pou ouver. Sa se programasyon ki sa konpannyen pe travay lo la. in annan serten retar pou plizyer rezon. Parey nou konnen sa kestyon *stock exchange* pou en bon pe lannen in lo latab, enn bann rezon pou sa se ki avan sa konpannyen ki la ti annan en lot Sid Afrik ki ti'n fer laplikasyon me malerezman *every time* ki depi ler Labank Santral sa lepok ti responsab pou *securities*, sa konpannyen zanmen in kapab satisfè bann *requirements* pou en *stock exchange* e se pou sa rezon ki apre nou ti deside pou *open up* e les sa lot konpannyen vini. Sa konpannyen ki la, nou konsider li tre serye e nou'n vwar ki in met en kantite resours e i pe met anplas son *mechanism* apropiye e si tou i al byen, nou ekspekte ki i pou ouver laport avan

lafen lannen, me parey nou konnen, toultan i annan serten probabilite ki pou en rezon ou en lot i annan retar, me selman nou krwar, mannyer keksoz pe ale, avan lafen lannen i kapab annan kantmenm serten komansman aktivite lo *stock exchange*.

Onorab pou ou dezyenm kestyon mon krwar mon'n reponn dan mon lentervansyon, tou sa bann keksoz ki *SIBA* pe fer avek *SIM*, *Tropex* limenm, pou nou asire ki tou dimoun i pare, *whether it's* regilater or *Tropex* limenm. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Vel.

HON JENIFFER VEL

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, etan donnen ki parfwa letan napa ase regilasyon finansyel, en *stock exchange* i vin en sours finansman ilisit, ilegal e enzis, eski lotorite finansyel e moneter Sesel pe mazin met anplas bann regilasyon modern pou minimiz risk ki nou *stock exchange* i fasilite bann krim finansyel e eski i dan plan Gouvernman pou *link* nou *stock exchange* avek bann lezot *stock exchange* dan larezyon, avek bi pou ankouraz entegrasyon ekonomik? Mersi Mr Speaker.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Mr Speaker. Wi, mon krwar ou pwen i tre enportan aköz tou sa ki nou fer, paret mon'n dir taler, *whether* i Labank, i *stock exchange*, i biro *d'échange*, i enportan touzour ki nou asir lentegrite pou sistenm finansyel aköz sansan nou lekonomi pou dan difikilte e zeneralman bann regilasyon, bann Lalwa i anplas, *Securities Act* i prevwar pou sa aktivite deza. I annan serten lezot lamannman, par egzanp ki nou pe vin avek byento dan Lasanble, par egzanp anba *Companies Act* ki pou permet ki bann *shares* i kapab ganny transfer elektronikman, so nou satisfè ki zeneralman tou keksoz i anplas, ouswa i pou anplas *by the time stock exchange* i arive.

Mon totalman dakor avek ou ankor lo sa pwen *minimize risk*, nou bezwen travay avek *FIU*, *FIU* i bezwen *involve* byen dan *stock exchange*, nou konnen ki *FIU* i en keksoz en pe delika me selman i bezwen li osi pare pou asire ki nou *stock exchange* pa ganny servi pou blansisaz larzan, ki nou pe fer avek bann lezot *stock exchange* wi, sa *stock exchange* ki pou vini, i pou en sistenm sa ki nou apel

dual listing, savedir i pou kapab *list* konpanyen lokal ensi ki konpanyen *offshore*. E lo sa kote i pou annan 2 kalite korperasyon nou bezwen avek bann lezot *stock exchange*. Nou'n deza annan *close* relasyon avek *stock exchange* Moris ki'n ed nou enpe dan preparasyon *setting up* bann keksoz nesese ler nou ti pe fer bann preparasyon pou donn *licence*, i annan mon konnen korperasyon avek *stock exchange* Sid Afrik e parey mon'n dir ou, sa bann dimoun ki pe vin *operate stock exchange*, zot annan leksperyans dan lezot *areas*, parey Lostrali, Hong Kong kot nou krwar nou kapab annan serten korperasyon avek zot. Korperasyon i osi bezwen lo kote *regulators*. Se pourkwa ki *SIBA* osi in pran serten linisyativ pou li anvoy son bann dimoun Sid Afrik lo *stock exchange* pou zot kapab annan *at least* en serten rapor, en serten *membership* lorganizasyon enternasyonal pou li kapab asire ki zot osi zot annan sa *exposure*. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab *Leader* Lopozisyon.

HON DAVID PIERRE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, Minis i dir avan lafen lannen, nou pou vwar nou *stock exchange*, eski Minis i kapab donn sa Lasanble en lide lo konbyen lakonpanyen lokal ki'n pare pou liste lo sa *stock exchange* e ki pou rol son Minister dan sirveyans loperasyon nou *stock exchange*? Mersi Mr Speaker.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Wi, Mr Speaker plizyer konpanyen in ganny aproz pou sa *stock exchange*, nou rekonnet ler nou'n lans *stock exchange* ki akoz spesifisite Sesel kot i en pti pei, kot i annan tre pe konpanyen ki pou vreman enterese lo komansman pou liste sa *stock exchange*, nou pa ti ekspekte en gran kantite konpanyen nou. Mon konnen ki diskisyon in ganny fer avek bann gro konpanyen parey *Seybrew*, *Nouvobanq*, *SACOS* eksetera e sa bann konpanyen pankor pran zot desizyon si zot pou *float or not*. I annan osi serten lenstitisyon Gouvernman ki dan *process* pou ganny *privatise* byento, parey Vis Prezidan ti anonse. I annan par egzanp *Naval Services*, son *shares* dan *SACOS* e nou anvizaze, ler *stock exchange* i ouver pou nou met sa bann *shares* a dispozisyon piblik atraver

stock exchange. E i annan bann lezot ki pa pou arive la, me ki demen nou kapab ganny servi ler Gouvernman i decide pou *privatise Savings Bank further than* son 40 pousan ki in fer la, ouswa si parey *Nouvobanq* demen i la, nou pou servi *stock exchange* koman mekanizm akoz nou bezwen osi ede, koman Gouvernman pou devlop sa *exchange*.

Lo kote rol Minister Finans, definitivman Minister Finans i bezwen zwe en rol tre enportan akoz nou *parent Ministry*, nou paran responsab pou *SIBA* e anplis mon pe anvizaze byento met en *high level regulatory committee* ki pou annan Labank Santral, Minister Finans, *SIBA* e petet Atorni Zeneral. Sa i en lide ki nou pe travay lo la pou ki regilasyon sistenm finansyer i pa zis ganny fer par diferan sa, be i annan en *overall look at the whole financial system itself*. Mersi.

MR SPEAKER

Kestyon 90, Onorab Bristol.

HON ALDERIC BRISTOL

Mr Speaker bonzour, Minis avek ou delegasyon, tou Manm Onorab, tou envite e tou ki alekout, bonzour. Mr Speaker, eski Minis i kapab enform sa Lasanble ki polisi son Minister kot i konsern donn *license* en etranze pou *operate* koman en pti ou mwayen kontrakter pou fer travay konstriksyon isi Sesel? Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab Bristol. Mr Speaker, dapre Lalwa *Licensing*, *license* pou kontrakter i ganny kategorize dan 4 klas, sa ki nou apel kontrakter klas 1, 2, 3, 4. Kategori klas 1 ek 2, etranze i kalifye pou ganny *license*. Sa 2 kategori i ouver pou Seselwa ek etranze egalman, me pou kategori 3 ek 4, sa 2 kategori *license* i rezerve pou Seselwa selman.

Kategori klas 1, i normalman pou bann gran kontrakter ki asiste dan konstriksyon bann batiman plizyer letaz e lezot gran konstriksyon parey lotel. Anba zot *license* zot osi kapab fer bann pti *recreational landscaping work*.

Bann kontrakter dan kategori klas 2 Mr Speaker, i normalman konstrir batiman 2 letaz maksimonm e osi fer bann renovasyon lo sa bann batiman.

Kategori klas 3, i annan *license* pou konstrir bann lakaz e batiman en letaz selman e pou osi fer renovasyon lo bann batiman ki tonm dan sa kategori.

E kontrakter kategori klas 4 i annan *licence* pou selman fer bann pti louvraz konstriksyon lo en nivo pli ba me pa pou konstrir batiman. Pou kategori 4, zot osi kapab fer renovasyon lo bann batiman e letaz e osi asiste dan travay *landscaping* ki osi enkli miray, baro pa pli o ki 1.2 met.

I osi fodre note Mr Speaker ki kontrakter kategori klas 2, 3 e 4 i osi kalifye pou fer bann travay reparasyon e *maintenance*, dekorasyon bann striktir ki'n deza ganny konstrir tel ki batiman, lakaz, lofis, laboutik eksetera. I osi annan bann kontrakter ki tonm dan kategori *temporarily presence* e zot ganny *license* pou fer en louvraz spesifik par egzanp en lotel ou en batiman spesifik. E ler konstriksyon pou sa proze spesifik i konplete, zot *license* i ekspire.

Mr Speaker, sa i polisi *licensing*. Mon a kapab pran lezot kestyon ki

MR SPEAKER

Yes Onorab.

HON ALDERIC BRISTOL

Mersi Mr Speaker, mon annan 2 kestyon siplemanter. Avek sa lespri leve debrouye e proteksyon nou sitwayen, eski Minis i kapab enform sa Lasanble kwa ki son Minister pe fer ou pe mazin fer pou egzers plis kontrol, pou asire ki zisteman *license* 3 ek 4 i reste rezerve pou Seselwa selman?

E dezyenmman, ki mezir nesese ki annan anplas pou asire ki bann travayer konstriksyon ki vin travay Sesel, alafen zot kontra, retourn dan zot pei respektiv pou zisteman anpese ki zot ganny tante a zot tour pou ouver en pti lakonpanyen konstriksyon isi? Mersi Mr Speaker.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab Bristol. Mr Speaker, mon krwar ozordi i kler ki bann regilasyon, parey nou'n dir la, regilasyon *licensing* i tre kler lo kategori 3 e 4 e sa i pou rezerve pou Seselwa. E pou retourn lo ou dezyenm kestyon, i kler ankor, si lalwa i ganny respekte ki bann dimoun apre zot kontra zot bezwen retournen. Mon krwar difikilte

ki nou annan se pou asire ki i annan *compliance* nesese pou fer sir ki ler kontra tou sa bann dimoun i fini, zot ale. E sa mon krwar i en keksoz ki pa tro difisil pou zistifye ki sa i arive. Mon krwar plis difikilte kot nou rankontre, se ki bann dimoun ki pe travay isi, paregzanp bann travayer konstriksiyon etranze, zot souvan swa ganny servi par zot kontrakter pou fer bann travay ki zot pa sipoze fer, ouswa dan *weekend* par egzanp, bann dimoun ki pe fer lakaz i ale i pran sa ki nou dir bann Endyen, zot anmenn kot zot, zot fer pti travay. Otan ki *Licensing Authority* i annan lenformasyon, nou kapab donn Lasanble lasirans ki nou pou *deal* avek sa bann ka. Me i enportan osi ki si bann kontrakter zot menm zot *feel* poudir sa ka pe ganny abize, fodre zot vin devan, zot met devan nou e aksyon nesese a ganny pran. Be selman, i annan en rol osi pou nou koman dimoun ordiner zwe. Si demen nou pe pran Endyen ki pe travay konstriksiyon pou anmenn kot nou pou fer travay, benefis se ki i bon marse pou nou. Dezavantaz se ki bann dimoun ki pe fer zot pti konpanyen leve debrouye i ganny afekte. E sa i en balans ki en pe difisil pou nou zwe avek e parey mon'n dir, nou ava reazir ler nou annan lenformasyon konkret. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Arnephy.

HON BERNARD ARNEPHY

Mersi Mr Speaker. Bonzour tou dimoun. Mr Speaker, eski Minis i kapab enform nou Lasanble ki bann mekanizm ki annan an plas pou donn Seselwa preferans lo sawa materyo olye les bann kontrakter etranze enport zot prop transpor e *drivers*, dan sa lespri leve debrouye kot pou permet nou bann Seselwa kapab ganny zot dipen? Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker, sa kestyon mon krwar i en kestyon ki nou bezwen met li dan konteks pa zis konstriksiyon, me dan en mannyer zeneral. Ozordi avek mank travayer dan serten sekter, mon dakor ek ou ki petet ler ou vwar en etranze pe dray en *pick up* konstriksiyon, ou demann ou lekor be ki pe arive akoz ki prezan nou nepli kapab servi drayver Seselwa. Selman annandeler, nou bezwen regarde osi ki zis parey dan sekirite, dan *waitress* dan lotel, konstriksiyon i

parey. Nou demande akoz etranze pe fer sa bann louvraz? Me ler nou donn loportinite Seselwa malerezman dimoun parfwa i an retar, ouswa i pa vin travay *weekend*, ouswa... Pa ki mon pe defann sa bann keksoz ki etranze i fer, mon krwar i annan en travay pou Minister Lanplwa regarde si vreman i bezwem revwar serten aktivite parey ou pe dir, serten kategori aktivite. Si nou krwar drayver pa devret pe fer par etranze, sa i en polisi ki fodre Minister Lanplwa i regard ladan. Me selman, mon krwar i annan en balans ki nou bezwen vwar byen ki en kote, nou bezwen kontinnyen protez travayer Seselwa me de lot kote nou pa kapab kont en devlopman nou pei akoz ki Seselwa pa toultan anvri travay. Mersi.

MR SPEAKER

Kestyon 91, Onorab Vidot.

HON KEVIN VIDOT

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, eski Minis pou Finans, *Trade* ek Lenvestisman i kapab dir sa Lasanble ki mezir serye ki son Minister pou pran kont bann kontrakter malonnet pou protez bann kliyan ki vilnerab? Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab Vidot. Mr Speaker, malerezman sa problemn kontrakter malonnet in enn ki'n vin serye Sesel ozordi. Mon lentervansyon pou konsantre lo ki bann mezir ki nou'n deza met anplas pou konbat sa bann kontrakter, ki pran larzan kliyan me apre pa delivre lo en nivo ki kliyan i ekspekte. Mon pou tous sirtou enpe rol *Fair Trading Commission* e *Licensing Authority*. Dan sa konteks, mon pou osi kouver bann ka kot sa bann kontrakter malonnet i ganny penalize.

Enn bann mezir ki mekanizm ki egziste Mr Speaker se *Consumer's Protection Act* ki ti ganny met an fors an Novanm 2010. Sa Lalwa pe ganny administre parey nou konnen par *Fair Trading Commission*. I enportan pou note ki letan sa Lenstitisyon pe administre sa Lalwa, ki i bezwen egzers son responsabilite avek lobzektiv pou promet e fer avanse byennet konsomater ki pe pey en prodwir ou en servis. Sa i ganny definir klerman dan *Consumer Protection Act* Seksyon 3. Seksyon 40 sa Lalwa, ki fer provizyon pou

ki bann *service providers* tel ki kontrakter i egzers zot bann lobligasyon tel ki perform e konplet en konstriksyon ou renovasyon dan en letan ki rezonnab ou ki'n ganny agree, enform konsomater letan pou annan retar pou konplet en proze dan bann sitiasyon ki an deor kontrol sa kontrakter, fer en konstriksyon, renovasyon lo en standar ou ot kalite ki son kliyan pe ekspekte. Letan sa kontrakter pe osi fer provizyon pou bann materyo, fodre ki i fer sir ki i rod sa bon kalite e ki napa defo e retourn sa propriyete ou kontrol sa propriyete, sa konsomater dan omwen leta ki i ti orizinalman ete avan sa kontrakter ti pran sa landrwa. Dan bann ka ki'n arive, problem dan sa bann sironstans, en konsomater i kapab negosye ek son kontrakter. Si zot pa ariv lo okenn lagreman, i drwa sa kontrakter ki'n ganny vole pou ganny konstriksyon anba *Consumer Protection Act*. E la i ganny konsesyon pou vin kot *FTC* pou sey rod en solisyon.

Mon ti a kontan fer resorti Mr Speaker ki pou lannen 2011, *FTC* ti rikord 23 konplent kont bann kontrakter malonnet. Depi Zanvye sa lannen ziska la, *FTC* in rikord 24 konplent. Bann ka i varye depi pa fini louvraz dan letan ki'n ganny agree e bann ki pa lo standar. Bokou konplent in ganny rezourd par medyasyon e lezot problem in ganny rezourd vitman. Pou lannen 2011, dan bann ka medyasyon ti termin konm swivan. En total R99 mil ti ganny rann avek serten konsomater ki ti'n fer konplent, serten lezot kontrakter ti agree pou konplet louvraz. Bann lezot ka ki pa ti vwar en solisyon atraver *mediation* ti ganny prezante devan *Board of Commissioners*.

Pou lannen 2012 Mr Speaker, i enportan note ki en total R366 mil in ganny rann avek serten konsomater ki ti'n fer konplent. Serten in ganny rezourd par lagreman kot sa kontrakter in konplet louvraz. I annan 6 ka ki aprezan pe al devan *Board of Commissioners FTC*. Mon ti a kontan enform Lasanble osi ki dan 3 ka ki'n al devan *Board of Commissioners*. Pou 1, ti kontrakter ki ti'n pran en sonm 3500 e ki ti'n ganny lord pou rann sa larzan e ganny en lanmann R500. Dan en ka ek en lot kontrakter ki pa ti'n fer en lakaz lo standar, *Board of Commissioners* ti donn lord pou pey en lot dimoun pou repar sa lakaz e zot in osi met en lanmann R60 mil. Dan enn bann ka resaman ki'n pas devan *Board of Commissioners*, sa kontrakter in ganny demande pou ranbours en valer apepre R186 mil e pey en lanmann R20 mil.

Mr Speaker, mon oule fer osi fer piblik konnen ki *FTC* ki pibliy bann desizyon kot zot *Board*, i pran zot *website* e mon ankouraz zot pou ganny akse pou ki zot kapab petet idantifye bann problem ki zot pe gannye avek en kontrakter dezonné. Zot osi pibliy sa bann desizyon avek medya atraver *press release* parey lalwa i endike.

Lo kote *Licensing Authority* Mr Speaker, nou osi annan Biro *Licensing* ki osi pe travay etrwatman avek *FTC*, vi ki i annan pourvwar pou sispann ouswa kennsel *licence* pou en kontrakter ki'n ganny trouve koupab. Zis dan sa 3 dernyen mwan, *Board Licensing* in ziz 5 kontrakter pou sa kalite lofans e i annan lezot ki pou pas devan *Board* byento. Dan sa 5 ki'n fini pase, 1 in ganny demande pou ranbours sa kliyan, 2 lezot *licence* in ganny kennsel, 1 in bezwen pey en lanmann R50 mil e lot son *license* in fini ekspire e *Board* in fer met en not lo son *file* konmkwa i pa kapab vin renouvle son *licence*.

Alor Mr Speaker, zis pou dir ki wi, i annan sa problem kontrakter malonné me resaman, bokou pe ganny fer pou eseye pou ki dimoun i ganny en *fair deal* avek sa bann kontrakter. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Vidot.

HON KEVIN VIDOT

Thank you Mr Speaker. Mr Speaker, avek larepons Minis, eski Minis i kapab dir nou si sa bann lazans aktyel ki annan, si zot annan ase konpetans ouswa annan ase kapasite pou asire ki drwa bann konsomater i ganny respekte e osi si Minis i kapab dir sa Lasanble si bann kontrakter malonné ki'n ganny vwar koupab i ganny *name and shame*? Mersi bokou.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker, mon krwar konpetans i wi, mon pou dir wi aköz ler nou regard kantite ka ki mon'n nonmen la ki'n ganny ranbourse, mon krwar mon ase satisfé ki i annan en bon pe keksoz ki'n ganny fer e fodre pa bliye ki sa bann *Board* ki nou'n koz lo la, *whether* i *Board of Commissioners FTC* ouswa *Board Licensing Authority*, tousala i annan bann dimoun *from* diferan sekter, par egzanp lo bann *Board Licensing*, lo toulede ou annan bann Avoka, bann dimoun legal, ou osi annan par egzanp lo *Board Licensing*, bann

dimoun *Planning Authority* ki fer sir ki ou annan sa kouvertir pou asire ki tou laspe sa bann problemn i kapab ganny rektifye.

MR SPEAKER

Name and shame, mon krwar pa, mon pankor tann nanryen.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Sorry, name and shame Mr Speaker, *name and shame*, mwan personnelman mon totalman an faver *name and shame*. Nou ava regard regilasyon si i permet, petet i en pe difisil, i annan problemn anba Konstitisyon petet drwa dimoun eksetera, eksetera, me selman mwan mon en dimoun ki *believe* ki drwa en konsomater, drwa en sitwayen i devret pas avan drwa en dimoun ki pe abize, so mon ouver pou mwan konsilte bann lezot Minister pou nou kapab regard ladan. Mersi.

MR SPEAKER

Selman si ou'n pran son *license*, ou pou al *name* li, *shame* li ankor. Onorab Aglae

HON ROMA AGLAE

Mr Speaker, Minis ek ou delegasyon, Manm Lasanble bonzour. Mr Speaker, etan donneren prosis Lakour, lazistis ki pran letan, eski Minis i kapab enform sa Lasanble si son Minister i annan okenn mekanizm dan lenterim pou esey pran aksyon nesese avek bann kontrakter malonnet? Mersi.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Wi. Mr Speaker, parey mon'n deza fer sorti, i annan plizyer ka akoz ki arive, i annan serten zizman ki ler ou bezwen fer ou bezwen al Ankour. Me selman i annan serten keksoz, parey nou'n nonmen la mediasyon, atraver mediasyon ki *FTC* i annan kapasite pou fer, i kapab anmenn 2 dimoun ansanm e ed zot pou rezourd zot problemn amikalman avan ki zot bezwen al Ankour e sanmenm sa plizyer ka ki ou vwar kot dimoun in ganny ranbourse. *Licensing* osi parey. E *Licensing* i ranforsi *by* parey nou'n dir kennsel *licence* kontrakter ouswa sanksyonn zot, met zot serten mezir disiplin devan zot. So, i annan enpe mekanizm, petet pou annan en *full*

conviction ou bezwen al Ankour, me selman *at least* nou'n vwar poudir i annan serten mekanism ki nou kapab donn en pe soupir bann kliyan. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab *Leader* Lopozisyon.

HON DAVID PIERRE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon ti a kontan demann Minis akoz, dan milye tou sa bann mezir e sa bann aksyon ki Minis i dir nou son Minister i pran, akoz ki nou kontinnyen vwar bann sitiasyon kot bann proze Gouvernman ki servi larzan piblik i kontinnyen tonm dan lanmen bann kontrakter malonnet e kot nou *end up* avek en louvraz, swa ki pa fini oubyen ki pa lo standar e piblik i *end up* perdi larzan? Mersi Mr Speaker.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Onorab Pierre. I annan 2 keksoz Mr Speaker. I annan kontrakter malonnet, apre i annan kontrakter enkonpetan. Mon krwar lo kote sa ki ou pe koz par egzant lo proze piblik, *Tender Board* i annan en database e i annan en mekanizm kot dimoun ki pa perform i ganny *strike out* lo sa lalis. Kekfwa bann ki ou'n vwar i ankor i ankor pe fer. Petet si zot pa'n ariv lo sa lalis, zot pou arive byento akoz sa i en keksoz ki ganny rikorde e ki ganny *monitored*. I annan serten ka kot bann proze i ganny par egzant finanse par en donater ouswa bann pei, par egzant Lasin ki *require* ki son prop kontrakter Sinwan ki pou fer serten keksoz. Malerezman, resaman Gouvernman in fer fas avek serten defi kot serten sa bann travay i pa'n lo oter e in koz serten retar. Alor lo sa kote i enpe difisil pou nou direktteman anpese akoz i form parti kondisyon sa bann don, me an se ki konsern nou bann kontrakter lokal, Onorab mon kapab asir ou ki *Licensing, Tender Board* avek *FTC*, parey nou'n trouve dan bann ka la, pou kontinnyen ranforsi e *even* akseler nou zefor pou fer sir ki alafen dizour, parey mon'n dir, dimoun i bezwen ganny proteze. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Maria Payet.

HON MARIA PAYET-MARIE

Mersi Mr Speaker. Bonzour Mr Speaker, Minis ek ou delegasyon, Manm Lasanble e Manm Lasanble Lazenés. Minis eski ou kapab enform nou Lasanble si kot ou Minister oubyen *Board of Commissioners* i annan laprev kot en kontrakter in azir malonnet avek en kliyan, si ou Minister oubyen *Board of Commissioner* i entervenir par egzanp avek *HFC* pou sipòrt e asire ki sa kliyan onnet i ganny son lot porsyon *loan* pourki i kapab konplet son lakaz, antretan ki sa kontrakter dezonnèt li, son sitiasyon pe ganny *deal* avek? Mersi Mr Speaker.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Ok, mersi Onorab. Nou konnen ki resaman *HFC* in rankontre serten retar dan finansman serten proze akòz disbursement ki sipòze vin kot zot swa atraver Minister Finans, ouswa enpe atrver Labank Komersyal in tarde vini. Mon krwar Onorab, i enportan ki *HFC*, enpe parey *DBS* in fer dan lepase, ki si zot napa resours pou donn en *loan*, i *better* ki nou dir dimoun nou pankor pare, e petet la avek bann zefor nou pe sey fer avek bann Labank Komersyal, i a kapab annan lezot *avenue*. Petet i pa en totalman lafot *HFC* akòz parey mon'n dir ou, in annan serten retar, me selman si lafot i lo *HFC*, *HFC* Gouvernman i bezwen pran son responsabilite. Si lafot i kot kontrakter, kontrakter i a bezwen parey nou'n dir, pas atraver menm proses *Licensing*, *FTC* ki nou'n diskite la.

MR SPEAKER

Bon, nou'n ariv alafen *Question Time*. Mon pou demann Minis pou reste ek nou akòz i annan en *Bill* pou li prezante, *Supplementary Appropriation Bill* e nou, nou ava *adjourn* ziska 11.15.

(Break)

MR SPEAKER

Bon, parey nou ti'n tonm dakor lo *ABC* ki nou pou pran *First and Second Reading* ansanm. Me pou sa kapab arive, premyerman mon a ganny en *first reading*.

THE CLERK

This Act may be cited as the Supplementary Appropriation Act 2012.

MR SPEAKER

Ok, pou nou kapab pran second reading, fodre mon ganny en Mosyon pou sot the seven days requirement. Leader of Government Business.

HON MARIE-ANTOINETTE ROSE

Mr Speaker, anba *Orders 21(1)* mon *move* ki nou sispann *Order 64(1)* pou nou kapab pran *Second Reading* avan sa 7 zour *requirement* ki *Standing Order* i demande.

MR SPEAKER

Okenn ki segonde?

HON CHARLES DE COMMARMOND

Mr Speaker mon segonn sa Mosyon.

MR SPEAKER

Bon, nou a pran en vot, tou bann ki an faver ki nou sispann *Second Reading*? Bon, *ok* nou ava al ganny en *Motion from Second Reading*.

HON MARIE-ANTOINETTE ROSE

Mr Speaker anba *Order 64(2)* mon *move* ki nou lir sa *Bill* en dezyenm fwa.

MR SPEAKER

Okenn ki segonde?

HON CHARLES DE COMMARMOND

Mosyon *is seconded* Mr Speaker.

MR SPEAKER

Bon, mon ava prezan envit Minis pou entrodwir son *Bill*.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon pou komans sa prezantasyon an eksplikasyon sitiasyon bidzeter nasyonal ziska lafen mwan Out

2012. Sa pou swiv par bann detay ek bann sif sa Bidze Siplemanter pou en valer R133.9 bilyon e ki'n fini ganny laprouvasyon zot menm bann Manm Lasanble Nasyonal. Mon pou osi eksplik bann rezon ki Gouvernman in vwar li nesese pou demann fon adisyonnal pou kontinnyen fer fonksyonnen ladministrasyon piblik.

Alafen Out 2012, Bidze ti rikord en pozisyon tre favorab avek en sirplis primer R830 bilyon. Sa ti an rezilta reveni ki ti total R3.78 bilyon ki ti 7 poursan par lao sa ki'n ganny bidzete e depans total pou en valer R2.95 bilyon ki pa enkli lentere lo nou det. Lentere lo det ki Gouvernman pou peye pou lannen 2012 Mr Speaker pou total R396 milyon.

Mr Speaker, lekonomi Sesel i kontinnyen *perform* byen e i pe kontinnyen al dan bon direksyon. I vre nou annan serten defi tel ki en nivo lenflasyonn ki'n ogmante pandan sa dernyen lannen me dan en fason zeneral, kontrerman a ki bann opozan Gouvernman i oule sey fer nou krwar, lekonomi Sesel i solid e bokou pei ti a kontan annan sa stabilite ekonomik e bann lakonplisman ekonomik ek sosyal ki nou pei in reisi akonplir.

Parey nou ti'n prevwar ler nou ti'n fer previzyon ekonomik pou lannen 2012, nou pou rikord en ralantisman dan to krwasans ekonomik an 2012 ki pou zis par anba 3 poursan sa lannen. Prensipalman akoz kriz ekonomik an Erop ki'n enpakte nou sektor tourizm, menm si nou kontinnyen rikord performans ankourazan dan sa sektor, swa an term lakantite viziter, swa dan lakantite larzan ki touris i depanse dan pei, konpare avek lannen 2011. Nou osi ekspekte krwasans dan lezot sektor tel ki telekominikasyon, sektor finansye e lezot.

Mr Speaker, Gouvernman ti prozekte en sirplis bidzeter ekivalan 4.7 poursan *gross domestic product* dan Bidze 2012 me apre premye 6 mwan sa lannen Gouvernman, san fer nanryen in vwar ki i lo en traziktwar pou rikord en sirplis bidzeter 6.6 poursan *GDP* alafen, pardon ki reprezant R900.9 bilyon alafen 2012. Sa i R264 milyon oubyen 1.9 poursan valer *GDP* anplis ki sa balans ki nou ti'n prozekte. Sa Mr Speaker, apre ki in fini pran kont en Bidze Siplemanter R133.4 milyon.

Mr Speaker, rediksyon det nasyonal a en nivo soutenab swa ekivalan 50 poursan *GDP*, i reste en priyorite sa Gouvernman e enn bann pilye fondamantal nou reform ekonomik. Se pou sa rezon ki

menm avek reveni adisyonnèl, nou bezwen kontinnyen annan en sirplis bidzeter e alor akòz ki Gouvèrnman in deside pou depans zis R133.4 milyon adisyonnèl.

Mr Speaker, Gouvèrnman in deside vin devan sa Lasanble pou demann laprouvasyon sa Bidze Siplemanter pou 3 rezon.

Premyèman, prenan kont restriktirasyon dan Gouvèrnman ki Prezidan James Michel ti anonse dan son ladres Leta Lanasyon pli boner sa lannen.

Dezyèmman, prenan kont lenpakt advers lo serten lalinny bidzeter an rezilta depresyasyon valer nou Roupi pandan premye 6 mwan sa lannen.

E trwazyèmman, *savings* enportan ki'n ganny anrezistre dan depans serten Minister e Lazans Gouvèrnman ki'n ganny obzerve atraver revè semi-annye, swa *mid-year review* pou Bidze 2012 ki'n ganny fer par Minister Finans ki donn en pe lespas pou depans adisyonnèl pou bann Minister ki annan bann bezwen ki pa ti'n prevwar.

Mr Speaker, Gouvèrnman in vwar li neser pou trouv resours adisyonnèl pou sipòrt bann restriktirasyon dan Gouvèrnman ki enkli serten Minister e osi en eleksyon ki pa ti'n prevwar. Gouvèrnman ti osi ganny demande e ti akseptè par bann pei vwazen, ensi ki SADC, pou ede dan bann demars pou organiz bann rankont pou anmenn lape e stabilite politik Madagascar. Sa bann kou in bezwen ganny kouver par Gouvèrnman Sesel.

Mr Speaker, en total R9.41 milyon in ganny bidzete pou saler. Parey nou konnen, an Mars sa lannen, Prezidan larepublik ti restriktir son Gouvèrnman avek bi prensipal pou anmenn plis lefikasite dan fason ki Gouvèrnman i fonksyonnen. An rezilta sa restriktirasyon, ti annan en logmantasyon dan lakantite Minis e 3 Sekretaryat adisyonnèl e avek tou sa in annan en logmantasyon dan lakantite travayer dan sa bann Minister ek Sekretaryat tel ki drayver, sekirite, *office assistants*, PAM, sekreter, konseye eksetera ki travay direktèman avek sa bann Minis. An se ki konsèrn bann Minister respektiv, Minister Zafer Etranzer in ganny en alokasyon R1.72 pou saler bann nouvo Lanbasader ki baze an Etyopi e osi bann nouvo lapwentman Anbasader ki pou ganny baze Sesel. Sa total i osi enkli en montan ki kouver ladiferans ki kapab arive dan saler bann travayer nou bann Lanbasad akòz bann sanzman dan to lesanz. I annan R797.9 milyon pou sekretaryat Minister Finans,

Komers e Lenvestisman e osi sekretaryat Minister Lanplwa e Resours Imen ki ti demann R200 mil.

Kot sa ki konsern Minister Ladefans, Departman Lenformasyon Teknolozi avek Kominikasyon e Departman Legal, zot in ganny R4.8 milyon, R531 mil, R629 mil pou *staff* adisyonnèl e lèntrodiksyon zot nouvo *scheme of service*. I osi annan R333.7 mil ki'n ganny bidzete pou restriktirasyon dan biro Prezidan e pou kreasyon bann nouvo pos dan *SENPA*, a en kou R276.2 mil.

Konsernan Bidze Siplemanter pou komodite ek servis. Bidze Siplemanter pou prokir bann komodite e servis ki pou en total R78 milyon. Sa i enkli depans ki'n ganny anvizaze, fer par Minister Lasante pou aste latizann, manze pou bann pasyan, bann lekiman e kemikal pou laboratwar a en sonm R27.4 milyon.

Mr Speaker, zis pou azoute ki lakantite pasyan avek malady dyabet, tansyon, kanser, ronnyon e kardyò vaskiler, in ogmante konpare avek lannen 2011. Se pou sa rezon ki Minister Lasante in komans en program bann restriktirasyon dan bann Minister e in osi fer ki zot bezwen fon adisyonnèl. Biro Prezidan ki okip bann depans lo kote bann Minis in aprezan vwar li bezwen R1.85 milyon pou kouver lasirans nouvo loto pou sekretaryat Minister Finans, Lenvestisman e Komers, Lanvironnman ek Lenerzi, Lanplwa e Resours Imen e in ganny apropiye R1.63, R2.4 milyon, R1.68 milyon respektivman.

En total R3.5 milyon in ganny bidzete pou Minister Zafer Etranzer an vi bann nouvo Lanbasad e Anbasader e lefe dan sanzman to lesanz.

Biro Rezistra ki atase avek Departman Legal ki pe fer bann re-organizasyon dan son striktir in ganny en Bidze ekstra lavalèl R1.9 bilyon.

Mr Speaker, kestyon sekirite nasyonal i enn ki ozordi i lo azanda tou Seselwa. Kriminel in vin tre sofistike e nou sistenm lapolis i malerezman vwar li difisil pou deal avek sa bann kriminel. Akoz sa, Gouvernman ti deside pou fer vini bann *Gurkhas*. Nou'n vwar ki dan sa bann dernyen mwan in annan en rediksyon dan nivo kriminalite e sa i prensipalman rezilta prezans e travay sa bann *Gurkhas*. Sa Bidze Siplemanter in fer provizyon pou R5.7 bilyon pou pey tou bann *Gurkhas* ekstra ki Departman Lapolis in bezwen anmennen sa lannen. An plis, Departman Lapolis ti komans en nouvo program pos segonder lannen 2011 pou donn

formasyon nou bann zenn pou pran en karyer dan Lapolis. Me sa pou pran detrwa lannen avan ki sa bann zenn i fini kalifye pou zwenn sa Departman. Alors, Gouvernman in pran mezir tanporer pou fer vini *Gurkhas* pou ed sa lafors e sa i demann depans adisyonnèl.

Lezot depans ekstra i enkli R2.9 milyon e R3.99 milyon, bann *life guard* pou distrik Beau Vallon, Anse Royale, Port Launay e Zil Perseverance ensi ki re-organizasyon prizon. Tou sa bann proze i tonm anba Minister Zafer Enteryer e Transpor. I annan en Bidze R897 mil pou legzersis reform elektoral ki pe ganny fer e sa i tonm an responsabilite Biro Komisyonnèl Eleksyon. Biro *Seychelles Agricultural Agency* in fer serten renovasyon zot bann lofis e sa proze i annan en Bidze R82 mil.

Dan kad bann devlopman ki'n arive ki Gouvernman pa ti'n prevwar, parey nou'n dir, ti annan eleksyon dan distrik Anse Aux Pins e sa ti kout R1.35 milyon. Avek letablisman bann nouvo Lanbasad e langazman Gouvernman pou promouvwar nou bann korperasyon e relasyon enternasyonal, Biro Prezidan e Minister Zafer Etranzer in estimen ki i bezwen en Bidze adisyonnèl R6.3 milyon pou zot bann depans operasyonnel. Nou'n osi vwar zefor *leadership* Prezidan James Michel ki'n reprezant Sesel dan negosiasyon ant le 2 *leader* Madagascar, vizit Premye Minis Morisyen, Prezidan Endyen e vizit Prezidan Michel Sri Lanka e sa in kout Gouvernman en total R7.5 milyon an plis. Dan kad promouvwar nou pei koman en destinasyon touristik, en lenvestisman nou'n prevwar en Bidze R1.4 milyon.

An se ki konsern transfer dan bann program sosyal, Bidze pou bann aktivite zournen nasyonal ti sot Bidze par R1.9 bilyon e nou'n napa swa me pou pey bann kontrakter ki'n fer serten louvraz ki ti'n ganny prevwar koman neser a la dernyen minit.

Sibvansyon bann lenstitisyon regilatwar. An rezilta en legzersis pou re-evalye bann *post* e en nouvo scheme of service ki *Seychelles Planning Authority* ti fer, zot ti'n ganny en Bidze valer R437 mil pou pey bann travayer avek e sa ti pran lefe depi le 1 Zanvye 2012.

En total R748 mil e R650 mil in al pou NDEA avek FIU respektivman pou rekrit azan adisyonnèl e pey bann kou legal.

Sibvansyon pou bann lantrepriz piblik. Gouvernman i ankor pe pey bann kou pou *redundancy* e son kontribisyon dan *Air*

Seyhelles e sa in bezwen en Bidze R17 milyon. Gouvernman in osi prevwar en sipor finansye pou *Praslin Transport Company* pou en montan R1.38 milyon. Sa i swivan logmantasyon dan pri karbiran e apre ki Roupi ti'n depresye e pri karbiran lo marse enternasyonal ti'n ogmante.

Mr Speaker, an sa ki konsern benefis e bann program ki'n ganny aprouve anba *SSF*, fodre fer resorti ki sa lannen in annan en logmantasyon dan bann program sosyal Gouvernman tel ki *Home Carers* e bann aze ki kalifye pou benefisyen lo bann konsesyon pou voyaz dan transpor piblik. Sa i fer en Bidze R18.51 milyon ki bezwen pou kouber sak kou pou ki nou kapab kontinnyen donn sipor nou bann dimoun pli vilnerab.

An sa ki konsern lezot depans, en total R4.27 milyon in al pou pey sibskripsyon kapital bann lorganizasyon enternasyonal ki nou form par ladan. Sa total i prensipalman aköz nou'n bezwen plis Roupi pou pey sa bann depans, prenan kont depresiasyon dan to nou Roupi.

Pou konklizyon Mr Speaker, parey mon'n eksplike, in annan serten lensidan e sironstans ki ti totalman an deor kontrol Gouvernman e ki pa ti'n ganny prevwar. Me fodre fer resorti ki mon Minister pe al met an plas bann mezir pli serye an se ki konsern preparasyon bidzeter ki fodre anlinny avek plan e program bann lenstitisyon Gouvernman.

Mr Speaker, mon prezant Proze de Lwa e rekomann Bidze Siplemanter pou en sonm R133.4 milyon pou laprouvasyon Lasanble Nasyonal. Mon profite pou remersye Lasanble pou son rol enportan ki i kontinnyen zwe dan modernizasyon nou lekonomi e pou kontinnyen siport nou pep dan zot demars pou en meyer lavi. Mersi.

MR SPEAKER

Bon, deba i ouver. Onorab Pillay. Onorab Pillay!

HON SEBASTIEN PILLAY

Mersi bokou Mr Speaker. Mr Speaker, mon oule komans mon lentervansyon par dir ki mon tre apresey sa tour lorizon ki Minis in fer *about* nou sitiasyon fiskal e nou sitiasyon moneter ozordi. Mon rekonforte ler mon tande poudir nou'n fer en reveni 7 pousan *above* sa ki nou ti'n bidzete e mon tre apresye osi ler mon tande

poudir i annan serten *savings* ki'n ganny fer lo lapar serten Minister. Ler nou regard en pe sa *Supplementary Budget* ki'n vin devan Lasanble ozordi, nou vwar poudir i annan bokou pozitiv par lefe ki par lepase kot nou'n vwar 2 Bidze Siplemanter vin devan nou Lasanble, sa fwasi nou pe vwar zis 1 e sa i montre serten kontrol petet ki'n ganny egzerse lo lapar bann diferan departman Gouvernman e osi i montre serten mezir oster ki Gouvernman pe pran pou kontinnyen kontrol depans ki Gouvernman i fer. Mon apresye atraver sa Bidze pou vwar ki i annan serten bann alokasyon ki tre, tre enportan e ki'n vin *very long time coming*.

Avek ou permisyon Mr Speaker, mon ti a kontan fokaliz en pti pe lo sa bann lokasyon ki mon krwar in pran bokou letan pou arive. Pou mwan Mr Speaker, en keksoz ki tre enportan se renimerasyon e bann *scheme of service* pou nou bann profesyonnel. Nou annan bokou bann sekter ki tre dinamik, i annan bokou mobilite profesyonnel dan sa bann sekter paregzanp *Planning Authority* e menm par egzanz dan Minister Finans e nou vwar poudir sekter prive ozordi pe ofer bann *attractive packages* ki Gouvernman pa pe kapab *compete* e i enportan pou toultan pou nou kapab met bann mezir an plas e met ankor resours pou nou kapab gard bann profesyonnel e atrakte bann profesyonnel dan sa bann domenn kle. Mon dir sa Mr Speaker akoz devlopman ki nou annan ozordi, rol sa lotorite i primordyal e pou li kapab zwe son rol byen i bezwen annan ase dimoun konpetan pou li kapab fer sa. Mon osi vwar avek lapresiasyon ki nou pe kontinnyen investir pou nou *maintain* sekirite, lord ek lape dan pei. Nou'n met en alokasyon Bidze pou nou anmenn ankor profesyonnel oubyen pou pey bann profesyonnel ki sorti dan en lot zirisdiksyon, ki pe travay avek nou ozordi, pou ede kot i konsern kontrol lord ek lape. Me neanmwenn, mon oule avize ki nou bezwen egzers bann kontrol pou nou vwar si nou pe ganny *value for money* a tou repriz, dan tou sa bann sitiasyon. E lo sa kote, mon ti a kontan demann Minis ki ofir e anmezir ki nou pe ale e nou pe met bann resours, nou bezwen vwar si bann rediksyon, poursantaz rediksyon e *commensurate* avek *percentage expenses* ki nou pe fer dan sa bann domenn.

En lot *area* ki mon note, ki tre enportan se par egzanz kot i konsern *Seychelles Agricultural Agency*. Mon krwar *for too long*, bann dimoun ki travay dan SAA in bezwen fer fas avek bann kondisyon, bann lokasyon travay ki pa akseptab e mon vwar ki

finalman nou pe met *refurbishment of offices*, zot in bouz dan zot nouvo lofis, ki sa i ava ed sa bann dimoun kapab *deliver* en pti pe plis e kontribye dan en sekter ki vreman, vreman enportan pou nou pei. Mon osi note avek lapresiasyon ki Sesel pe pran en *leadership role* lo nivo larezyon e menm lo nivo enternasyonal. Mon krwar sa pe ede pou pozisyonn nou pei koman pa zis en destinasyon touristik, me osi en destinasyon ki stab, kot nou annan dimoun ki tre entelizan ki pe *manage* bann diferan lenstitisyon e ki sa i montre kominote enternasyonal poudir nou serye pou gard sa stabilite pou benefis nou pep.

Lo en lot *issue* Mr Speaker ki mon note, ki mon krwar poudir i enportan pou mansyonnen se alokasyon ki nou annan pou *Small Enterprise Promotion Agency*. Nou konnen poudir bokou Seselwa pe lans zot dan *medium to small enterprises* ozordi e nou bezwen kontinnyen ranforsi kapasite sa lazans ki ankadre sa bann dimoun, pou fer ki nou annan davantaz kontrol e davantaz sipor pou bann dimoun ki lans zot dan sa bann tel biznes. Mon ti ava apresye neanmwenn pou vwar en pe plis alokasyon par egzans kot i konsern bann i, kot nou ava annan serten alokasyon finansye ki ganny mete pou bann *small businesses*. Mon konpran poudir nou deza annan *SPFA* ki pe fer serten travay, me mon krwar neanmwenn, toultan i enportan pou annan en pe plis aköz kot i konsern antreprenarya, se sa ki pou ede galvaniz en pti pe e redinamiz en pti pe nou lekonomi lokal. Mon vwar osi ki avek *restructuring* ki nou'n annan dan Gouvernman, nou bezwen fer bann alokasyon bidzeter ase sibstansyel pou nou kapab kontinnyen fonksyonnen. E la mon ti a kontan lans en lapel avek nou pep e fer zot konpran poudir Gouvernman *remains one of the largest consumers*. E par lefe ki Gouvernman i en pli gran *consumer*, i toultan bezwen depans larzan e Gouvernman annefe, si i pa pe depanse dan lekonomi, *then* nou pou annan en *serious problem*. E mon krwar par lefe ki nou bezwen kontinnyen met resours alokasyon pou bann diferan laz Gouvernman e bann departman pou zot kapab delivre lo bann program ki'n ganny etabli, i en keksoz ki tre enportan e ki nou bezwen kontinnyen fer. *However*, se si i dir ki nou bezwen met resours, nou bezwen osi egzers kontrol. Mon krwar ki ler Minis i mansyonnen sa bann kontrol, sa bann mezir, *stronger measures* dan *budget planning*, nou bezwen osi konsider bann mezir ki konsern bann kontrol entern ki nou mete dan bann lorganizasyon, sirtou

paregzanp pou nou asire sa *issue performance based assessment* pou vwar si par egznanp nou'n *allocate* Bidze pou tel *purpose*, sa Bidze pe ganny servi pou sa *purpose* e sa ki pe ganny delivre i a la oter ki sa ki plan pou ganny delivre. Pou mwan sa i primordyal pou nou asire ankor ki demen ler nou vin devan Lasanble, pou annan en lot Bidze Siplemanter, nou a kapab dir vwala bann kontrol ki nou'n met an plas, vwala bann mezir e bann rezim ki nou'n met an plas pou asire ki depans i ganny kontrole.

Pou mwan retourn lo sa pwen kot in annan *savings* dan serten Minister Mr Speaker, mon en pti pe konsernen akoz mon ti a kontan konnen si paregzanp sa bann *savings* pa'n afekte abilite, i pa'n vin out of inabilite par egznanp sa bann Minister pou delivre lo serten eleman zot bann program. Si sa bann *savings* in vin out of *savings* ki zot in fer par lefe ki zot in nobou delivre serten program lo en o nivo efikasite me *at a low cost, then* mon *welcome* sa. Me si nou pa'n servi sa larzan paregzanp e nou pa'n kapab delivre a la oter ki nou ti devret delivre, *then* nou bezwen demann serten kestyon akoz dan Bidze lannen prosenn nou pou annan ankor alokasyon Bidze pou sa bann Minister e nou bezwen konsidere, eski *whether or not* dan Bidze zot bezwen sa Bidze ki zot pe demande? Si nou vwar poudir *out of a mid-year review*, nou pe annan *savings* a sa moman.

Mon krwar poudir mon'n kouver bann pwen ki mon ti anvi kouver, mon oule met lanfaz lo sa *issue* kontrol e mon pou napa okenn retisans pou mwan siport sa Proze de Lwa Mr Speaker. Mersi.

MR SPEAKER

Okenn ezitasyon. Onorab Volcere.

HON MARC VOLCERE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mon ti a kontan dir 2 pti mo lo sa *Bill*.

Mr Speaker, mon lentervansyon i pou plito lo merit sa *Bill* akoz i le sel Bidze Siplemanter ki pe ganny pase pou sa lannen.

Mr Speaker, ler i ti fer son konklizyon pou ladres Bidze 2012 lannen pase, Vis Prezidan ti dir:- "Fas a en lannen ranpli avek lensertitid, nou Gouvernman i ofer pep Seselwa kontinnyite dan direksyon ekonomik e stabilite nou pei". I ti dir ki Bidze 2012 i

reflekte en lapros serye e konsansye dan en monn ki deplizanpli difisil e frazil. I ti kontinnyen an dizan ki atraver Bidze 2012, nou pe reste fermeman angaze pou kontinny transform lekonomi Sesel, avek bi pou nou annan prosperite partaze. Si ozordi nou pe koz lo en Bidze Siplemanter pandan sa dernyen 3 mwan pou lannen 2012, sa i reflekte sa refleksyon fer par Vis Prezidan Faure. Sa i baze lo prekosyon ki nou'n pran dan sa lannen, ki'n vremen ranpli avek lensertitid e sa zefor pou nou transform nou lekonomi, avek sa lespri pou partaz sa prosperite.

Mr Speaker, sa i sa sonm ki Gouvernman, atraver Minis Finans pe propoze koman depans ekstra pou sa lannen, pou asiste bann diferan Minister ek departman avek ase resours finansyel, pou zot kontinny avek zot fonksyon pou sa detrwa mwan ki reste avan lannen i terminen.

Mr Speaker, plizyer sa bann departman oubyen Minister i santi zot petet soulaze pou aprann ki en tel *Bill* pe ganny debat lo la ozordi. Mon plis ki krwar zot pe santi ki sa *Bill* in vin a en bon moman. En moman kot ler sa *Bill* i ganny pase par sa Lasanble, sa i ava permet zot ganny ankor enpe resours pou kontinny travay ki i annan devan zot akoz mon plis ki sir ki dan sa letan kot nou'n arive dan sa lannen, bokou Minister pe santi zot enpe kwense.

Mr Speaker, sa i aplik sirtou pou bann nouvo Minister, parey Minis in dir, bann nouvo Minister ki fek ganny apwente tel ki Minister Lanplwa ek Resours Imen, Minister Lanvironnman, Lenerzi e lezot.

Mr Speaker, parey Minis in dir nou, sa i premye Bidze Siplemanter pou sa lannen, ler ou konpar sa avek bann lannen avan, sa i en gran amelyorasyon dan limenm akoz avan sa, bann lannen presedan, nou ti vwar 2 ou 3 Bidze Siplemanter pandan en sel lannen vin devan nou Lasanble. Pou sa mon ti a kontan felisit Minister Finans pou sa kalite lapros ek disiplin e nou dir zot ki sa zefor i ganny byen apresye par lepep Seselwa. Dan lepase, in annan bokou kritik lo sa size Bidze Siplemanter e ozordi mon santi mwan soulaze e mon plis ki sir ki mon bann koleg i santi parey.

Pou nou vwar en sel Bidze Siplemanter ganny prezante devan nou Lasanble pandan en lannen, sa i en gran progre de lapar Legzekitiv. Sa i osi vedir ki Legzekitiv in ekout sa Lasanble kot pou plizyer lannen nou pe demande ki bann Minister i fer pli bon planifikasyon ler zot prepar zot Bidze. Koman en Manm sa

Lasanble ki reprezant lepep Seselwa, sirtou mon distrik Grand Anse Praslin, mon santi ki i annan bokou travay ki Gouvernman, sirtou Minister Finans pe fer pou ki bann diferan departman Gouvernman, bann diferan Minister i kontinnyen egzers sa kalite disiplin lo depans larzan leta.

Mr Speaker, mon osi apresye ler mon vwar ki Gouvernman pe kontinnyen rod tou mwayen posibil, kontinnyen rod bann mekanizm pou ki i kapab annan plis kontrol lo depans ki bann Minister i fer. La mon *welcome* sa nouvo linisyativ Gouvernman ki'n fek ganny pran par *Cabinet of Ministers* pou met an plas sa nouvo *Public Finance Management Bill*. Sa Lalwa ki pou anmenn plis disiplin bidzeter e plis *accountability* dan lafason ki larzan Gouvernman i ganny depanse. Menm si sa *Bill* pankor vin lalwa, mon plis ki krwar ki mon bann koleg Manm Lasanble pou definitivman donn zot sipor ler i ganny prezante dan nou Lasanble.

MR SPEAKER

Anticipation. You can't anticipate a Bill.

HON MARC VOLCERE

Sorry Mr Speaker. Alors mon welcome en tel linisyativ Mr Speaker.

Mr Speaker, sa Bidze Siplemanter ki devan nou pou fer provizyon pou diferan Minister ganny en Bidze adisyonnèl pou zot kapab kontinny avek zot program e donn sa pep en bon servis. Mon krwar ki i enportan mansyonnen e les lepep konnen ki en Bidze Siplemanter i en zouti vremen enportan pou fer lekonomi en pei kontinnyen fonksyonnen. En Minister i demann larzan adisyonnèl, pa neserman aköz in mal planifye son depans, me i kapab ariv en moman pandan lannen, kek rezon an deor son kontrol kot i santi ki program ki i ti a kontan enplimante pa pe kapab ganny realize avek mankman resours, oubyen parfwa i annan bann sitiasyon ki an deor son kontrol tel ki sanzman dan to lesanz. Parey nou konnen depi 2008 nou'n antre dan en reform ekonomik e anba sa program, nou annan bann target ki'n ganny set e ki nou bezwen *achieve* si nou oule ki nou reform i vin en sikse. E an fezan sa, souvannfwa bann Minister ek departman pa ganny akse avek lakantite larzan ki zot demande ler zot prepar zot Bidze.

La kot en travay i ganny fer par Minister Finans ek sa Minister, oubyen sa Departman pou vwar kote ki serten depans i kapab ganny koupe, me san tro afekte loperasyon sa Departman oubyen sa Minister pou ki anfen Gouvernman i kapab atenn son target fiskal.

Mr Speaker, sa i osi en pratik ki ganny pratike dan bokou pei, si pa menm dan tou pei. Se plitar pandan lannen ler Minister i fer son *mid-year review*, savedir apre 6 mwan ler Gouvernman in revwar son pozisyon bidzeter, kot i analiz son reveni ek son depans, kot son target, se la ki i dan en pli bon pozisyon pou vwar si i kapab donn en pe plis larzan sa bann Departman ki petet zot santi zot vreman kwense e petet pou ganny difikilte pou kapab termin lannen.

Mr Speaker, parey mon'n dir, Bidze Siplemanter i en pratik normal, Gouvernman atraver Minis Finans en pei i servi pou kapab ed Gouvernman kontinnyen ek son program. I en zouti ki Gouvernman i servi pou remet resours finansyel dan son lekonomi, pou asire ki bann masin Gouvernman i kontinnyen fonksyonnen, avek byensir laprouvasyon Lasanble Nasyonal. An dot mo, okenn depans anplis ki Gouvernman i oule depanse i bezwen ganny laprouvasyon Lasanble Nasyonal avan e sa i ganny garanti anba nou Konstitisyon.

Mr Speaker, koman en Gouvernman responsab, i son preogativ pou asire ki tou son bann Departman i kontinnyen fonksyonnen e reste an operasyon, kontinnyen donn servis e get dan bezwen sa pep ki'n elekte li. Alors, mon vwar sa sonm ki'n ganny propoze dan sa *Bill* ki devan nou pe fersa. Sa sonm R133 milyon pou donn sa bann Minister ek Departman kek bezwen oubyen kek mankman, en *leaway* pou kapab fer fas avek bann difikite pou termin sa lannen.

Mr Speaker, si ti napa provizyon pou en Bidze Siplemanter, si ti napa provizyon kot Gouvernman i kapab ganny akse avek larzan adisyonnèl, nou pep ti pou soufer pou en serten letan pandan lannen. Paregzanp Minister Lasante pa ti pou ganny larzan pou li kapab aste latizann pou tret bann maladi ki pe kontinnyen ogmante.

Mr Speaker, sa i zis en legzanp. Pou mwan, mon santi ki sa sonm R133 milyon ki sa *Bill* pe demann nou pou aprouve i zistifye. Mon plis ki krwar ki i annan en bon verifikasyon e analiz profon e

detaye ki'n ganny fer par Minister Finans, ansanm ek bann Departman pou asire ki i annan en bezwen pou sa larzan adisyonnèl ki zot in demande e pou ganny donner. Me kantmenm sa, mon ti a kontan lans en lapel ek sa bann Minister ki pe ganny asiste anba sa Bidze Siplemanter pou kontinnyen gard kontrol e pou asire ki nesosite i vremen la, avan sa larzan i ganny depanse.

Avan mon terminen Mr Speaker, mon ti a kontan felisit tou bann Minister ki pe vremen fer sa zefor pou kontrol zot depans e an fezan sa, zot bezwen osi asire ki napa blokaz dan program sa Gouvernman e de tout fwa, asire ki sak sou ki zot depanse i annan en valer e anmenn soulazman pou sa pep.

Avek sa detrwa mo Mr Speaker, mon pou byensir donn sipor sa *Bill* e mon ti a demann mon bann koleg pou zot osi fer parey - akoz nou annan en pep pou *take care of*. Mon remersye ou Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab Barbe.

HON NICHOLE BARBE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, Minis ek ou lekip, koleg Onorab, bonzour. Mr Speaker, en Bidze Siplemanter i senpleman en lenstriman finansyel legal, ki ganny servi par Gouvernman pou rekizisyonn larzan pou satisfè bann diferan depans leta, ki pa'n ganny enkli dan Bidze annyel ouswa ki'n desot prozeksyon orizinal. Sa i en keksoz ki'n deza ganny eksplike an plizyer repriz dan lèpase, me i enportan pou eklersi ki letan en Bidze Siplemanter i vin devan nou Lasanble, sa in an akor avek bann norm e regilasyon ki'n deza ganny agree ant Gouvernman Sesel avek son bann partener enternasyonal tel ki *IMF* e Labank Mondyal.

Dan sa lemonn kriz ekonomik global ki antrenn avek li bann diferan lensertitid dan lavi tou dimoun, i tre enportan pou donn Gouvernman sa fleksibilite ki i bezwen pou manivre. Depi le 31 Oktob, sitiasyon ekonomik pe evolye tre vit otour nou. A en moman donner, keksoz i sanze. Variasyon dan to lesanz, nivo to lenflasyon, performans ekonomik pei, tousala i bann keksoz ki kapab enpakte negativman lo performans Bidze annyel pei. En Bidze Siplemanter i senpleman en lenstriman ki permet Gouvernman pou aplik bann mezir koreksyon pou adapte fas avek sa sitiasyon negativ ki pe vitman evolye.

A sa pwen Mr Speaker, mon oule lev sa size disiplin fiskal. Annou fer kler, rol sa Lasanble i prensipalman pou aplik en serten mezir kontrol lo zesyon larzan piblik. Garanti la transparans e bon gouvènanans dan tou bann demars ki annan pou fer avek depans piblik. Me disiplin fiskal i reste responsabilite prensipal Legzekitiv limenm. Atraver en komitman solid ki Minister Finans in determinen pou enplimante depi lansman nou program reform ekonomik, personnelman mon napa okenn dout ki nou kapab fer konfyans bann zofisyè sa Minister pou mentenir en *strict discipline* lo depans piblik. E se sa ki vreman donn mwan konfyans pou avans mon laprouvasyon pou sa Bidze Siplemanter ki devan nou. En lekonomi set en kestyon konfyans. Si napa konfyans, zanmen ou lekonomi pou marse. Ou bann sif i kapab pli annord si oule, me tou bann akter ki pe partisip dan lekonomi i bezwen posed konfyans ki sa lekonomi i perform dapre lekspektasyon. Se sa la baz e fondasyon sikse ekonomik en pei e koman en Manm elekte Lasanble Nasyonal Sesel, e pli enportan ankor koman reprezantan bann zabitan distrik Bel Air, mon prononse ki mon posed tou konfyans, non selman dan lekonomi Sesel, me osi dan lezitimite sa propozisyon Bidze Siplemanter ki devan nou Lasanble pou laprouvasyon. Sepandan, i pa ase pou senpleman annan konfyans e pou zis les keksoz drive koumsanmenm. Konfyans i en keksoz ki bezwen ganny nourri par bann fe solid. Bann pratik bon gouvènanans fiskal i bezwen ganny met an aplikasyon. Me pli enportan ankor, zot bezwen ganny vwar an aksyon. Performans nou lekonomi i bezwen ganny fonde e ankadre dan bann fe e non pa dan rev ouswa fantezi.

Mr Speaker, en Lasanble i bokou pli for atraver travay son bann diferan Komite. Malgre ki bann diferan Komite Lasanble pa debat lo televizyon ouswa *live* lo radyo, me set aktyelman la ki bann vre travay en Manm Lasanble, koman en Parlmanter i deroule. Se la kot bokou travay i ganny fer. Travay nou bann Komite i bezwen ganny ranforsi e la mon pe refer sirtou lo travay Komite Finans Piblik. Mon pa pe *advocate* okenn form konfrontasyon ant bann Manm Komite avek bann zofisyè Legzekitiv ki ganny somonn pou aparet devan nou Komite me mon lapel i pou plis korperasyon pou en travay pli etrwat e prodiktiv. Rol *oversight* Lasanble Nasyonal Sesel i en keksoz ki ganny enkarnen dan nou Konstitisyon Sesel e sa fodre ki nou pa zanmen oubliye, sirtou nou, bann ki'n ganny

elekte pou protez e defann lentere nou bann zabitan. Me lo en not pli pozitiv, mon bezwen osi felisit Minis avek son lekip. Mon krwar ki nou drwa en gran remersiman bann travayer Minister Finans pou lafason ki depans piblik pe ganny zere. Depi lannen 2008 ziska ozordi, en kantite zefor in ganny fer. Konpetans bann zofisye sa Minister in ogmante e sa in ganny tradwir dan bann bon rezilta e benefis solid pou pei. Finans pei pe ozordi ganny zere dan en fason ki tre matir e anlinny avek bann lekspektasyon enternasyonal. Lekonomi Sesel i ozordi tre performan e si nou oule gard li lo sa bon semen, mon krwar ki Minis Finans, avek son bann zofisye i bezwen ganny nou sipor. Remersiman e felisitasyon kot keksoz pe byen deroule. Me nou osi bezwen aport bokou kritik e analiz letan koreksyon i bezwen ganny enplimante.

Mr Speaker, letan ki *IMF* ti antre Sesel an 2008, zot ti anmenn avek zot sa pratik *stress test*. Sa set en teknik similasyon pou determin performans en lorganizasyon fas avek bann diferan kondisyon finansyel. I osi ganny servi pou determin performans, fas avek bann kondisyon *stress* spesifik. Dan sekter medikal parey ou konnen Mr Speaker, en *stress test* i ganny servi pou teste performans kardyo vaskiler e osi laspe mantal e fizik en endividi. A zot baz, sa bann *tests* se senpleman bann lodit performans kot data i ganny kolekte e analize. I mon propozisyon ki nou pei in ariv a en staz son devlopman kot nou komans pran en lapros pli syantifik fas avek bann depans piblik. Minister Finans i bezwen bann zouti pli avanse, sirtou kot i konsern planifikasyon Bidze. En sistenm koleksyon e analiz data ki kapab dan en fason sistematik fer bann letid performans e lefikasite lo bann diferan departman Gouvernman i devret vin en nesesite dan le fitir, alors mon pe propoze ki nou komans mazin lo son lenplimantasyon.

Mr Speaker, souvan par lepase, letan ki mon'n swiv bann prezantasyon Bidze, mon realize ki malgre ki nou koz lo bann sif ki ankadre dan sa Bidze, nou bann zabitan pa vreman ganny eksplike ki fason ki sa bann sif i tradwir koman benefis dan zot lavi. Mon pran paregzanp, alokasyon pou Minister Zafer Etranzer, en depans ki pe al an gran parti pou ranforsi prezans Sesel lo lasenn enternasyonal e se zisteman sa polisi diplomasi aktiv Prezidan Michel ki fer ki ozordi nou pei i nobou *focus* lo latansyon enternasyonal, dan nou bann problem lokal e rezyonnal. Si ozordi Sesel pe fer lavans dan sa konba kont piratri, se prensipalman par

devosyon e kouraz son bann zonn ek fanm dan lafors disiplinier, me osi akòz sa lafors koalizyon enternasyonal ki'n ralye otour lapel sekour, lanse par Prezidan Michel. Si lakominote enternasyonal i ekoute letan nou koze, ki swa lo size lekonomi ouswa lo nou sekirite, se zisteman akòz Sesel pe gard en prezans permanan ki pe fer en travay proaktiv lo dosye diplomatik. Sa set en travay nob dan lekel nou bezwen investir.

Mr Speaker, egalman mon rekonnèt nesosite pou sa Bidze Siplemanter, demande par SENPA. SENPA pe fer en travay tre enportan dan nou lekonomi, an sipò e promosyon bann pti e mwayen lantrepriz. Sa i a vin koman en benefis direk atraver kreasyon lanplwa e larises pou nou bann zabitan. Mon rekonnèt loportinite pou nou bann zonn Seselwa, atraver sa demann Bidze ki pe ganny fer par Departman Ladefans. Loportinite en karyer dan lafors aeryen i enn ki rev en kantite nou bann zonn. Mon satisfè ki sa propozisyon Bidze ki devan nou Lasanble, i kapab ede fer zot rev vin en realite. Dan lentere lord avek lape, mon byen akeir propozisyon pou ranforsi kapasite Biro Atorni Zeneral. Plis personnel pou travay, meyer saler, logmantasyon kapasite zot bann travayer i sa ki sa Departman i bezwen.

Mr Speaker, mon krwar kestasyon pli enportan ki bann zabitan Bel Air pe demande set eski zot pe ganny valer pou zot larzan? Eski Bidze i performan? Eski ozordi, 4an apre lenplimantasyon program reform ekonomik Sesel, depans piblik i *cost effective*?

Mr Speaker, dapre mon kalkilasyon e analiz, larepons pou sa bann kestasyon i wi. Mon onnetman kapab reponn ki malgre ki i annan en kantite travay ki reste pou fer, lepep Seselwa pe ozordi ganny valer zot Roupri atraver depans larzan piblik e set an repons pou sa bann kestasyon ki mon pou donn mon sipò e laprouvasyon pou sa Mosyon ki devan nou Lasanble. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab Fideria.

HON EMMANUEL FIDERIA

Mr Speaker, mersi. Mr Speaker, sa *Bill* devan nou Lasanble ozordi pe demann nou sipòt en Bidze Siplemanter. Nou konnen sa i en prosedir normal dan nou trwazyenm repiblik e par laswit Gouvernman, atraver *Bill* ki pou ganny debat lo la devan nou

Lasanble e si i aprouve, Gouvernman ava ganny ankor en pe plis larzan pou li depanse.

Mr Speaker, depi ki Gouvernman in fer reform ekonomik e nou ti demann nou pep pou zwenn avek nou e ansanm pou fer serten sakrifis. Nou pep in ekoute ansanm e pe reisir met sitiasyon ekonomik nou pei dan en staz bokou pli solid e pe diriz lo semen prosperite.

Wi Mr Speaker, nou ti fer nou Parti ek nou Gouvernman konfyans, malgre bokou fanmiy ti santi nesesite pou reaziste zot fason viv. Ansanm nou'n eksperyans en peryod depar volonter. Nou'n eksperyans e viv en peryod *early retirement*. Ansanm nou'n eksperyans e viv en peryod reazistaz nou Roupi e ansanm nou'n eksperyans restriktirasyon dan Gouvernman, kot serten manm nou fanmiy, zanmi oubyen vwazen in bezwen sorti dan lanplwa permanan. Tousala i sakrifis ki selman en pep ini e determinen i fer. Sa i pa defi en pep divize. Sa i pa defi en pei kot napa en *leadership* ki kale e ranpli avek lasazes. Wi, nou'n la e viv en leksperyans en peryod pli difisil dan nou parkour pou ganny sa ki meyer pou nou pep.

Mr Speaker, an 2011 dan en menm peryod, nou ti adres konsern *Air Seychelles* e bokou *staff Air Seychelles* ti dan en sitiasyon dezespere aköz lanplwa ti pe ganny menase e nou osi koman politisyen, nou ti santi nou anba bokou presyon ler nou ti sermante koman Manm senkyenm Lasanble e nou ti vwar nou pe konsider plizyer Bidze Siplemanter pou asire ki *Air Seychelles* i ganny ase karbiran pou kontinnyen avek son bi ek son misyon nob dan lendistri touris Sesel. En lendistri Mr Speaker, ki gard debout, de santenn e de milye fanmiy Seselwa.

Wi Mr Speaker, koman bann politisyen konsyan, lo nou misyon zesyon nou lekonomi nou patri Sesel, nou pa ti annan okenn rezervasyon, nou pa ti zanmen ezite pou vot lo Bidze Siplemanter. Ti napa lot fason e nou ti fer li a sa moman. Ozordi dan en lespas letan relativman kourt, *leadership* Sesel pe gradyelman redres sitiasyon. Koman konsekans imedyat sa redresman, nou vwar plizyer ansyen travayer *Air Seychelles* pe ganny plase dan nouvo lanplwa. Avek sitiasyon ki pe sistematikman amelyore, serten pe retournen pou rezwenn *Air Seychelles*. Sa i tre enportan, i en leksperyans klasik lafors determinasyon e kapasite *leadership* Sesel. An pasan, mon

demande ozordi, se anvoy en mesaz kot *leadership* konsernen e met lanfaz lo nesesite pou kontinnyelman donn Seselwa sa loportinite pou deservi lo nou avyon. Bann *ex-travayer Air Seychelles* ki'n kapab, konpetan e ki'n manifeste bon latitid anver zot travay i bezwen ganny donnen priyorite pou retournen gradyelman ler sitiasyon i amelyore.

Mr Speaker, mon dir sa avek tou senserite aköz i en swe bokou travayer *Air Seychelles* in anmenn zot konsern kot mon biro. Malgre tou nou defi ekonomik sosyal, malgre tou difikilte ki nou pep in oblize pas ladan, enn bann karakteristik inik isi Sesel se nou'n toultan reste e ankor dan lape e en stabilite eksepsyonnèl. Sa i en sinny nou rezilyans, nou martirite ranpli avek konviksyon ki malgre nou parkour i difisil, tou lendikasyon se ki nou lo bon semen e ki pa pou pran bokou letan ankor pou nou zouir bon sakrifis e travay dir pou sa 'Nouvo Sesel'.

Nou bann sirplis bidzeter Mr Speaker, ansanm avek en krwasans ekonomik pozitiv e repetitiv pandan bann dernyen lannen i parmi bann lendikasyon enkonsistab lo swa *leadership* Sesel e swa *leadership* ki Seselwa in deside fer.

Mr Speaker, en Bidze Siplemanter pa en keksoz ki Sesel i devret onte. Kantite pei o monn i pratike e nou Sesel sa lannen, i premye Bidze Siplemanter ki ganny prezante devan nou Lasanble. Malgre tou sa ki nou'n ganny dir, Gouvernman atraver Minis Finans pe sistematikman revwar sitiasyon finans pei. Bon mekanizm kontrol e disiplin fiskal i reste bann fakter endispansab dan tou zesyon finansyer sak Minister e Departman Gouvernman.

Mr Speaker, an konsekans, konsiderasyon serye i devret ganny pran pou asire ki napa okenn Departman ou Minister Gouvernman ki ganny trangle ou paralize dan proses egzekisyon zot plan Ministeryel ou Departmantal an diran sa lannen finansyer e zisteman sa Bidze siplemanter i konfirm sa kalite lapros dan zesyon ek *leadership* nou pei Sesel.

Mr Speaker, nou tou nou konnen ki sa lannen nou *exchange rate* in monte, ti pe menase pou defons platform ekonomik. I lo rikord ki plizyer Minister in ganny afekte, spesyalman bann Minister ki enport bokou tel ki Minister Lasante. Sa in afekte sirtou zot kot i konsern latizann ki zot aste a letranze.

De nouvo Mr Speaker, polisi Minister pe aplike kot depans e nou depans larzan ki nou annan, ki sa depans i en depans ki devret

ganny fer e kontinnyen mentenir disiplin dan tou nou bann Minister ou Departman. E osi Lasanble Nasyonal i kontinnyen zwe son rol *oversight* e sa i responsabilite Finans, pou fer sir ki sa sonm ki sorti dan kof Gouvernman i ganny byen depanse.

Mr Speaker, nou Parti in toultan son prensip sakre ki sa pep i o sant tou son bann lobzektif devlopman e nou bann *leaders* nou bezwen toultan pe rode e serse kimannyer ki toultan sa pep i ganny en bon *deal*.

Mr Speaker, komansman reform, nou pep ti ganny teste. Nou bann siporter ti ganny teste. Zot ti montre zot rezilyans parey Zob ki ti ganny teste avek move lespri, me avek lafwa i ti sorti viktorye, i ti ganny 10 fwa plis ki sa ki ti perdi. Mr Speaker, laverite ek larealite pou toultan sorti viktorye lo mansonz, malis ek lipokrizi. Mon dir sa Mr Speaker akoz bokou fwa, bann zournal politik ouswa serten politisyen, zot pa ekrir lo sa ki bon pou Sesel e dir ki Sesel i lo bon semen. Zot zis vey sa ki mal pou donn zot ta bal. Ler i byen Mr Speaker, annou dir i byen e mwan mon pe dir ki Sesel i lo bon semen.

Mr Speaker, mon demande ki Minister Finans i reste touzour atantif e vizilan. Rod fason anmas plis reveni ki dan Bidze Desanm, nou bann dimoun vilnerab ava ganny en pti keksoz. Avek sa Mr Speaker, mon remersye ou. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Vel.

HON JENIFFER VEL

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, mersi *once again*. Set avek en gran soulazman ki nou'n resevwar sa *Supplementary Estimates* dan Bidze pou lannen fiskal 2012 ki pe al terminen dan 3 mwan. Mon'n dekrir mon reaksyon anver sa dokiman koman en soulazman akoz atraver sa bann sif, i tre kler ki Gouvernman pe atenn son lobzektiv disiplin fiskal. Disiplin fiskal i dan limenm enn bann lobzektiv reform ekonomik ki ti ganny inisyé an Novanm 2008. Se selman atraver disiplin fiskal ki Gouvernman pou kapab kontrol son bann depans e fer ki target sirplis bidzeter, oubyen en Bidze balanse i kapab ganny atenn, afen ki det domestik i kapab ganny redwir e plis larzan a disponib pou sekter prive.

Mr Speaker, sa bann *Supplementary Estimates* i demontre disiplin fiskal de la par bann Departman Gouvernman e lotorite piblik akoz nivo depans siplemanter i relativman ba letan ou konpar li avek bann lannen oparavan e osi akoz natir sa bann depans. Sa bann depans siplemanter ti vremen enposib pou prevwar letan Bidze pou sa lannen ti vin devan sa Lasanble lafen lannen pase, me par kont zot ti vremen nesese pou permet Gouvernman kontinnyen fonksyonnen. Alor Mr Speaker, i koman sa Lenstitsyon ki aprouv Bidze nasyonal e sirvey depans par Gouvernman e bann lotorite piblik, i tre enportan ki Lasanble Nasyonal i ankouraz Gouvernman, kan i demontre disiplin fiskal akoz sa i montre ki Gouvernman i respekte e onor sa langazman ki i ti pran letan i ti reprezant Bidze devan nou Lasanble.

Mr Speaker, dan menm lespri ki mon'n felisit Gouvernman akoz in annan disiplin fiskal, mon konsyans i fors mwan atir latansyon lo en sitiasyon ki pe vin preokipan dan nou pei. Dan nou pei ozordi, en kous nou popilasyon pe sibir reazisteman dan nou lekonomi, osi byen ki mouvman dan lekonomi mondyal. I pa fer okenn dout ki bann Seselwa ki dan *low income brackets*, savedir bann ki ganny en reveni feb, oubyen pa pe resevwar en reveni regilye, i pli ganny afekte par sa doub mouvman dan lekonomi nasyonal e enternasyonal. An rezilta bann lazisteman dan nou lekonomi swivan reform, bann ki ganny mwens i trouv li difisil pou fer 2 bout zwenn letan i ariv lafen dimwan. I menm annan dimoun ki ozordi pe servi bann lekspresyon parey:—"ou travay reggae me lapey *slow dance*," pou dekrir, pou fer referans a zot saler.

Mr Speaker, anplis ki mouvman dan lekonomi mondyal, sirtou avek logmantasyon dan pri bann komodite atraver sa ki nou apel *the super cycle*, i fer lavi vin pli difisil ankor. An realite, reazisteman dan lekonomi nasyonal e mouvman dan lekonomi mondyal, i konbinen atraver depresiasyon Roupri swivan desizyon pou flot li o komansman reform. Letan Roupri i depresye, sa i fer ki pri komodite ki'n deza ogmante lo marse mondyal i vin ankor pli ser.

Mr Speaker, disiplin fiskal ki Gouvernman i fer pa merit zanmen ganny fer o depans sa group dimoun mwen fortinen. Okontrer nou devret fer disiplin fiskal kot i nesese e transfer enpe sa larzan ki'n fer lekonomi pou soulaz soufrans bann ki mwen fortinen. Mon'n fer sa remark akoz letan mon'n koz avek dimoun

dan mon distrik Pointe Larue, serten i fer mwan konpran ki zot depan bokou lo lasistans sosyal pou fer 2 bout zwenn lafen dimwan e ki menm si pri lavi in vin difisil, sa lasistans sosyal pa ogmante e menm pa pe tous zot dan serten moman. Efektivman, sa ki sa bann dimoun pe viv toulezour e sa ki mon tande lo teren i ganny reflekte dan sa *supplementary estimates* ki devan nou ozordi. Mon pa vwar okenn logmantasyon dan Bidze, *Social Protection Agency* me pourtan mon konnen ki en tel Bidze ti pou servi pou ogmant lasistans pou serten dimoun, pou bann depans ki neserer.

Mr Speaker, mon pou vot pou sa *Supplementary budget* me mon oule fer resorti ki sa soulazman ki mon resanti letan mon ti konstat nivo depans siplemanter in ganny refrwadir par lefe ki monn konstate parey monn dir oparavan, ki napa okenn Bidze Siplemanter pou Lazans Proteksyon Byennet Sosyal. Mon swete ki sa i ganny rektifye afen ki Seselwa ki mwen fortinen e ki depan lo lasistans sosyal i santi zot soulaze letan zot vwar en logmantasyon dan zot lasistans.

Mr Speaker, avek sa mon pou aport mon sipor pou sa Bidze Siplemanter. Mersi.

MR SPEAKER

Onorab Charles. Jeovanna Charles. Onorab Madanm Charles.

HON JEOVANNA CHARLES

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, semenn pase nou ti pas en Mosyon pou aprouve ki Minis i vin devan Lasanble pou prezant en Proze de Lwa pou nou kapab apropiye R133 milyon, 392 mil e 555 pou sa lannen koman parti *mid-year review*.

Mr Speaker, mon kontan ki sa i premye apropiyasyon ki ganny fer devan nou Lasanble pou sa lannen. Sa i montre nou Mr Speaker, ki nou pe al dan bon direksyon akoz bann lalwa e regilasyon ki Gouvernman in met an plas dan kad reform ekonomik, nou komans vwar son rezilta.

Mr Speaker, premye *Head* ki mon vwar se *Wages and Salaries* e *Wages and Salaries* se larzan ki ganny servi pou pey bann travayer. Dezyenm Mr Speaker, mon vwar en lot *Head, Goods and Services* e sa larzan ki Gouvernman i servi pou pey bann servis ki Gouvernman i aste avek sektor prive pou li kapab kontinnyen fonksyonnen.

Mr Speaker, mon kontan ki Minis in dir nou Lasanble ki i pe pas sa Bidze Siplemanter akoz nou target pei e nou target bidzeter in permet nou fer li. Mr Speaker, ankor sa i en bon sinny ki nou lanvironnman ekonomik pe kontinnyen lo en bon semen.

Mr Speaker, mon ti a kontan par kont, prezan pas lo enn de size, pou mwan donn mon sipor e osi enn de kot mon pou eksprim mon konsern. Lo kote *Wages and Salaries*, mon siport sa R9.4 milyon ki pou pey bann travayer, anlinny avek bann restriktirasyon ki'n ganny fer dan Gouvernman tel ki lapwentman bann nouvo Minis, Anbasader, Direkter Zeneral e bann travayer ki'n ganny promosyon.

Mr Speaker, anba *Social Security Fund*, sa osi mon pou siport sa nouvo alokasyon R18.5 milyon ki pe ganny mete pou pey bann *retirement benefit* e bann *home carers* anplis ki'n ganny anploye pandan sa lannen.

Mr Speaker, la osi mon ti a kontan pran sa loportinite pou demann bann travayer Lazans Proteksyon Sosyal pou ranforsi en pti pe plis lavites, annan en pe plis konpasyon ler zot *deal* avek zot bann kliyan ki pe rod lasistans *Welfare*. Ozordi, plis ki zanmen, nou ankor pe ganny konplent avek nou bann dimoun ki i annnan bann ka ki pa pe ganny *deal* avek byen. I ankor annan bann ka ki pe ganny *deal* avek dan en letan ki pa rezonnab. Prezidan Michel par kont in dir ki bann ka i devret pe ganny en rezilta omwen dan 3 zour, me i annan ankor ki pe esper plis ki 1 mwan pou ganny en larepons.

Mr Speaker, avek sa Bidze Siplemanter, mon anvi dir tou travayer servis piblik, enkli mwan menm, ki nou tou nou la pou servi lepep Seselwa. Nou la pou fer sir ki nou pep pa vin fristre avek nou. Ler nou delivre byen, nou pep i viv byen, i avans pli lwen e nou pei i progresse.

Mr Speaker, mon ti a kontan dir en pti mo lo *Air Seychelles*. Monvwar ki Gouvernman i ankor pe onor son komitman avek nou bann travayer *Air Seychelles* e la, larzan pe ganny mete pou kapab fini pey zot zot *redundancy*. E pour sa mon pou donn mon *full* sipor.

Mr Speaker, mon lot konsern i an relasyon avek nou sekirite nasyonal. Mr Speaker, wi, nou annan serten defayans avek nou lafors lapolis. Tou dimoun ti pe kriye, ozordi nou annan serten bann zofisyé lapolis ki bann *Gurkhas*. Sa Bidze Siplemanter pe fer

provizyon pou pey zot. Mr Speaker, parey nou tou nou konnen, travay en zofisye lapolis i en travay ki komann respe bokou dimoun. I malere ki ozordi dan nou pei sa in perdi. Nou tou Sesel nou ti a kontan vwar nou pe viv dan en pei ki napa drog, napa voler avek latak vyolans, kot dimoun i perdi lavi. Napa touris ki pe ganny atake lo lans e tou lezot krim endezirab ki nou pe fer fas avek. Pou *etre* fran Mr Speaker, nou vwar ki i annan serten amelyorasyon dan bann krim ki ganny komet, me i annan osi bann move pratik ki pe ganny pratike. Alor a sa pwen Mr Speaker, mon ti a kontan lans en lapel avek Departman Lapolis pou edik sa bann *Gurkhas* pou fer zot travay an konformite avek lareg e lalwa Sesel e anpes annan sa lamertim ki pe ganny devlope parmi nou popilasyon anver zot, akoz parfwa bann sitiasyon ki arive i fer ou efreye.

Pou terminen Mr Speaker, mon ti anvi dir ki nou dan sa Lasanble nou annan nou rol pou zwe. Nou responsabilite pou nou fer sir ki nou pep i ganny byen servi. Ki larzan Gouvernman i ganny byen zere. Nou bezwen onor nou responsabilite. Nou bezwen met presyon pou ki travayer servis piblik i delivre pli byen. Se nou ki aprouv zot Bidze. Alor i normal ki nou bezwen osi eksprim okenn konsern ki nou annan, si nou anvi vwar keksoz mars byen. Me anmenmtan, nou bezwen donn sipor sa Bidze Siplemanter pou ki fonksyonman bann Minister i kontinnyen ziska lafen lannen. Mwan, ozordi anplis ki mon fer mon kontribisyon, mon ti a kontan salye bann Manm lepep katriyenm repiblik ki ti dan sa Lasanble, ki'n toultan pe demande ki kontrol i ganny egzerse pou ki en Bidze Siplemanter i vin apre en *mid-year review*. Mersi Minis, mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab Leader Lopozisyon. Mon oule zis enform zot mon pou al ziska ler akoz mon oule fini avek sa *Bill*. Bon, ler nou fini lanmenm. Me mon napa lentansyon fer Minis retournen apre midi, so ler nou fini lanmenm. E *ABC* alors pou 1.30. Onorab *Leader* Lopozisyon.

HON DAVID PIERRE

Mersi Mr Speaker. Mr Speaker, monn ekout atantivman bann zistifikasyon ki Minis in donn nou dan sa Lasanble ozordi an relasyon avek sa Bidze Siplemanter. Letan mon'n fer en analiz,

mon realize poudir wi, i annan bann *areas* kot petet nou pa ti'n kapab prevwar *and therefore* i zistifye pou anmenn en Bidze Siplemanter oubyen adisyonnèl pou sa Departman oubyen pou sa Minister. Me lo lot kote, mon osi santi, mon egalman santi poudir i annan bann landrwa kot ti'n devret annan meyer planifikasyon, *in which case* nou pa ti pou pe bezwen demann en Bidze adisyonnèl pou sa Departman, oubyen pou sa Minister, *in which case* i ti pou fer lakantite ki Minis pe vin demann sa Lasanble pou aprouve ozordi, redwir petet ase konsiderableman. Menm si mon satisfè ki nou annan en Bidze Siplemanter, apre ki Minis i dir nou zot in fer en *mid-year review* e zot santi poudir Gouvernman i kapab *sustain*, mon gard sa nosyon ki an prensip nou devret kapab ariv lo sa nivo kot nou planifye *so well*, ki *the amount* ki nou vin demande pou Bidze Siplemanter i pa sitan bokou, oubyen nou pa bezwen vini *at all*. Mon ti pe trakase ki Gouvernman, petet letan mon ti'n vwar sa kantite larzan, mon ti pe mazine si Gouvernman i pou kapab *sustain*, mon ti pe per ki zot ava al *borrow from the domestic banking system* ki an retou ti pou met presyon, ti pou *squeeze* larzan *from the banking system* e met presyon e koz a *higher lending rates* pou bann dimoun ki anvi fer biznes oubyen pou bann endividi ki anvi prèt larzan ek labank, be mon satisfè toudmenm ki Minis in dir nou non, *basically* Gouvernman i kapab *sustain* akoz zot in anmas plis reveni ki zot ti'n prevwar *at this point in time*.

Dan sa Bidze Siplemanter Mr Speaker, parey mon'n dir, i annan sinny ki in annan bann *areas* kot in annan en mank planifikasyon, oubyen en move planifikasyon. Par egzamp, Minis petet a kapab dir mwan dan son *reply*, premyerman, letan mon get kot Departman *Information and Technology* avek Kominikasyon, i annan en *short fall* dan *Personal Emolument*. Akoz? Eski ti annan planifikasyon pou zot anploy plis dimoun? Eski ti annan planifikasyon pou annan promosyon komansman lannen oubyen dan milye lannen? Si ti annan planifikasyon lo sa nivo, petet Minis i devret donn nou plis detay *as to* akoz ki i annan sa demann pou *personal emolument*? Minis, mon oule refer sorti ki mon pa pe dir ki sa bann dimoun pa devret ganny zot larzan, zot devret, a tou repriz, *any* Seselwa ki pe travay e ki deserve pou ganny en logmantasyon saler oubyen pou ganny en benefis kelkonk wi, zot devret gannyen. Mon kestyon la se lo planifikasyon e non pa si sa bann dimoun i devret gannyen oubyen i pa devret gannyen.

Anba *Goods And Services*, pou *Environment* avek *Labour*, mon vwar apepre sa 2 ansanm, 4 million. Zis pou *Minister's Secretariat*. Petet Minis i devret donn nou en pti pe plis zistifikasyon pou sa. 4 million zis pou *Minister's Secretariat*. Mon krwar Lasanble i *deserve* en pti pe plis leksplikasyon lo sa enn size.

Planifikasyon Mr Speaker. Kontribisyon *to Afritac*. Kimannyer Minis? Akoz ki nou bezwen en siplemanter, akoz ki sa pa ti'n ganny *budgeted* letan Minis pou Finans ti vin prezant son Bidze pou sa lannen, alafen lannen pase? So, la osi mon santi poudir petet ti devret annan meyer planifikasyon e lo menm lalinny nou'n koz lo *life guards*. R2.891 million. Again mon demann kestyon, akoz ki sa pa ti'n ganny prevwar dan Bidze letan ti ganny prononse lafen lannen pour sa lannen?

Mr Speaker, i annan bann landrwa kot mon vwar *new scheme of service*. Mon demann mon lekor en kestyon. Eski dan milye en lannen, en sel kou, vitman zot in deside pou annan *a new scheme of service*? E *a new scheme of service* in ganny *put together* pandan sa pti letan ki ou warant en Bidze Siplemanter *at this point in time*? Eski ti napa planifikasyon? Eski ti napa plan pou en *new scheme of service*? So, tousala i bann kestyon ki mon ti a kontan vremen ganny klarifikasyon lo la akoz a mon avi, *at this point in time*, mon santi poudir i pa zistifye. In annan bann demann, paregzanp *NDEA*, zot in demann larzan pou *additional agents*, mon krwar i pa poz en danze si Minis i kapab dir avek sa Lasanble, me konbyen *additional agents* ki nou pe koze la? E mon demann mon lekor kestyon, eski o komansman lannen ti napa en plan *as to* ki kantite dimoun ki zot pou anploye anba *NDEA*. Si en dimoun in kite, si en *agent* in kite, mon mazine en lot i ranplas li e i ganny son saler ki i ti pe gannyen, so petet Minis i kapab eksplik nou en pti pe plis akoz sa sonm, sa lakantite?

I annan bann landrwa, paregzanp *Praslin Transport Company*. Minis mon napa avek mwan detay lo konbyen *originally* zot ti'n bidzete pou *PTC, Praslin Transport Company*, me letan mon mazin *Praslin* mon mazin sitiasyon transportasyon lo *Praslin*, mon annan sa tandans pou demann mon lekor *why R1.38 million*? Ki proporsyon sa larzan i ete an relasyon avek lakantite larzan ki ti'n *originally budgeted* pou *Praslin Transport Company*?

En lot Departman se *Department of defence* avek *Legal Affairs* ki *again new scheme of service*. *Middle of the year*, oli

planifikasyon? Mon pa ganny en konpran vreman kote sa i vini. Kestyon mon demann mon lekor, eski ti napa plan lo sa size? Alors Minis petet i kapab re-eksplik nou sa.

Now, mon'n koz en pti gin lo landrwa kot mon santi ti devret annan meyer planifikasyon e kot mon pa krwar a sa pwen i zistifyab pou zot demann sa bann *extra* larzan. Keksoz ki mon ti ava kontan refer sorti prezan se i annan bann landrwa ki demann plis zistifikasyon. Minis *Home Affairs*, bann *Gurkhas*, *R5.7 million*. Eski Minis i kapab donn detay sa Lasanble *as to whether* zot in vreman fer en *cost benefit analysis* an relasyon avek sa sitiasyon? Eski vreman nou napa alternativ? Mon krwar sa i en kestyon ki bokou Seselwa pe demande. Eski vreman, eski sa ki nou pe fer *today* i en *quick fix solution*? Mon krwar nou bezwen ganny en plan kler *as to* lafason e sa nivo a ki nou pou kontinnyen anploy bann *Gurkhas*. Mon konstate ki wi, i annan en travay ki pe ganny fer, me eski sa bann dimoun pe fer li a la oter ki zot devret pe fer? Eski zot konpran vreman sosyete Seselwa? Eski, parey Onorab Charles in refer sorti, mon krwar i en bon pwen, eski sa bann dimoun in ganny vreman *train* pou zot travay dan en lanvironnman e dan en kiltir, parey lanvironnman e kiltir Seselwa? Mr Speaker, mwan mon ti ava mazine poudir i bezwen annan en plan kour term, *middle term* e lon term lo lafason ki nou pou *train* e anploy nou prop Seselwa dan en travay ki warrant travayer Seselwa? Mon krwar poudir sa i en *challenge* ki Gouvernman i bezwen pran e pran o serye e *in the meantime*, mon krwar ki Gouvernman i bezwen fer sir ki sa bann *Gurkhas* ki pe travay i ganny *proper training* pou *respond* dan en fason pli pozitiv, dan en fason for wi, for, legal me pli pozitiv an relasyon avek kiltir e lanvironnman Sesel.

Mr Speaker, mon *very happy* pou vwar ki *Health*, lasante in ganny *R27.5 million* e bann rezon ki'n donner pu mwan i vreman valab. Mon konnen e i en fe, tou Seselwa i okouran ozordi poudir isi Sesel nou pe fer fas avek en bann diferan maladi ki pe ogmante e ki son kou pou tret sa bann kalite maladi i osi o. E mon pa bezwen repet sa bann keksoz ki Minis in dir, la nou pe koz kanser, nou pe koz maladi ronnyon ki difisil pou trete, nou bezwen fer dyaliz, ki kout ser, nou pe koz bann maladi parey dyabet ki kronik, ki i pa geri li. I la, nou bezwen toultan met li anba kontrol e bann dimoun ki ganny sa maladi i bezwen kontinnyelman pe pran zot bann medikaman *and therefore*, letan mon vwar en lenvestisman parey

an relasyon avek lasante lepep Seselwa, mon *very happy about it*. Mon krwar poudir i zistifye, me sa ki mon ti ava kontan vwar Minis donn nou leksplikasyon se kan eski Gouvernman e son Minister pou komans antre dan *value for money budgeting*? Mon krwar i devret komans annan en kantite zistifikasyon, pa zis pou Bidze Siplemanter, me pou bann Bidze ki pe vin devan sa Lasanble a lavenir. Bidze nasyonal. Tou le lafen lannen letan Bidze i ganny prezante, mon ti a kontan trouve poudir nou pe *go towards value for money budgeting*, kot bann Minister i bezwen vreman, zistifye akoz zot pe demann Gouvernman e finans sa *x amount of money* e kot zot in met bann mekanizm anplas pou kapab *monitor* lafason ki sa bann larzan i ganny depanse, pou zot kapab mye reponn kestyon ki zot pou ganny demande atraver bann diferan mekanizm ki annan anplas tel ki *FPAC* a lavenir. Mon krwar *value for money budgeting* i a donn bann Minister sa loportinite pou mye planifye zot Bidze e pou mye depans e egzers kontrol lo lafason ki zot Bidze i ganny depanse *and therefore* petet, *that day will come* kot nou vwar nou avek en Bidze Siplemanter ki vreman *minimal*, oubyen nou vwar nou pas en lannen san en Bidze Siplemanter.

Mon kontan ki i annan lendikasyon ki in annan bon *practice* an relasyon avek *fiscal discipline*, mon santi poudir *this is again, the way forward* e mon demande ki ankor, nou egzers ankor plis disiplin fiskal pou fer sir ki nou toultan sorti avek en Bidze ki balanse, oubyen avek en sirplis. Dan sa konteks, mon pou tonm lo en pwen, refer sorti par Onorab Vel. Mr Speaker, mon santi poudir wi, lavi i difisil. Kout lavi i o, saler i ba e en kantite Seselwa pe fer fas avek sa kout lavi difisil. Mon krwar ki in ganny refer sorti ase resaman lo televizyon, *the issue of poverty* dan Sesel. Mon krwar poudir i bezwen annan en travay solid, en travay byen planifye pou Sesel kapab *deal* avek *the issue of poverty* e mon krwar kot Gouvernman i kapab trouv larzan pou asiste dan en fason drwat, dan en fason vreman transparan, asiste bann dimoun ki vreman, vreman dan bezwen e kot zot vwar zot sitiasyon i sitan mal, kot zot pa pe kapab fer fas avek sitiasyon lavi, mon krwar Gouvernman i bezwen met en pe lanfaz la. Wi, fodre pa ki i annan labi, fodre pa ki nou les en sitiasyon arive kot larzan piblik i ganny abize, me egalman fodre pa ki nou les en sitiasyon arive kot en fanmiy Seselwa, en zanfan Seselwa i bezwen lapiy e lasistans son

Gouvernman, i *genuinely* bezwen sa lapir e sa lasistans e i pa gannyen. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Onorab Rose.

HON MARIE-ANTOINETTE ROSE

Mersi Mr Speaker, bonzour tou dimoun. Mr Speaker, mon ti a kontan fer serten pwen an sa ki konsern sa *Supplementary Estimate* ki devan nou e premyerman mon ti a kontan dir ki napa nanryen mal avek en *Supplementary Estimate*. Tou pei, tou Gouvernman omonn i souvandfwa trouv li devan son Parlman pou rod plis larzan e sa i en pratik normal. Osi, napa nanryen mal pou en Parlman aprouv en Bidze Siplemanter. Sa osi i en pratik normal dan tou pei demokratik. Fodre nou rekonnèt ki bokou progre in ganny fer okour bann lannen ki'n pase pou Gouvernman egzers plis disiplin fiskal e anpese ki nou vwar nou devan nou Lasanble plizyer fwa pou bann *Supplementary Estimates*.

Mr Speaker, dan banan lannen ki ti swiv reform ekonomik, nou ti vwar nou a plizyer repriz pe aprouv Bidze Siplemanter. Sa i akoz lekonomi ti ankor enstab e Gouvernman ti ankor pe trouv sa bon balans ant reveni ek depans. En balans delika kot Gouvernman merit depans larzan ki annan e non pa sa ki i napa. Ozordi an 2012, 4an apre ki nou ti antre dan reform ekonomik, nou pe komans vwar plis disiplin dan depans larzan piblik e plis mekanizm an plas pou fer sir ki alokasyon Bidze i vremen reflekte tranzaksyon Gouvernman, dan en fason ki non selman efikas, me osi efektiv, setadir *value for money*.

Les mwan komanse par remersye Minis Finans pou ekout byen bann Manm Lasanble e anmenn devan nou non selman en Bidze Siplemanter pou 2012 ki pou nou i en sinny progre, me osi pou fer li apre pratik *mid-year review*. Sa pratik i enn ki devret ganny mentenir pou egzers plis disiplin fiskal lo larzan piblik, me osi etabli en kiltir kot Gouvernman i konsyansyezman rann kont zot depans, anmenmtan ki zot fer demann pou plis finansman, devan nou Lasanble Nasyonal.

Mr Speaker, letablisman en nouvo kiltir depans, kot nou depans sa ki nou annan e sa ki nou kapab e osi depans konsyansyezman e tir benefis pou pei a tou pri, merit vin travay

primordyal, non selman Minister Finans, me osi tou lezot Minister e Lorganizasyon ki *budget dependent*.

Mr Speaker, mon koz lo lapros anver depans piblik, olye ki sa depans limenm, akoz souvandfwa se lapros ki determin lafason ki Bidze i ganny *allocate* e depanse. Mon akeir alors lanons Minis Finans pou fer serten revu dan lafason ki depans piblik i ganny zere.

Mr Speaker, mon ti a kontan enform Minis ki Lasanble Nasyonal i zwe en rol primordyal dan sa demars. Nou non selman pas Lalwa e siport demars Gouvernman, me nou osi annan en *oversight role*, ki ede anmenn plis efikasite dan depans piblik. Mon *welcome* alors, demars Minister Finans pou entrodwir *The Public Finance Management Bill* ki al kot a kot avek depans piblik e Bidze ki devan nou.

Mr Speaker, dan en lepok kot nou menm nou isi dan sa Lasanble nou kontinnyelman *week in e week out*, met presyon lo performans servis piblik, i normal alors ki Gouvernman i kontinnyelman bezwen plis resours, an kontan resours finansyel. I normal alors ki nou trouv nou avek plis depans, bokou parmi ki en previ. Nou pei i annan kapasite soutenir en depans R133 milyon anplis akoz nou annan lespas fiskal pou fer li. Nou pe prevwar en *primary balance* 6.5 poursan nou *GDP* ver lafen 2012, plis ki 2 poursan anplis ki ti'n prevwar o komansman sa lannen. Me ler nou annan *fiscal space* e kapasite depans anplis, i normal alors pou nou etabli plis disiplin dan sa depans, zis parey dan lakour, si nou annan plis larzan labank, ou tante alors pou depans plis. La ki nou Lasanble i satisfè avek direktiv polisi fiskal ki'n ganny etabli, nou bezwen touzour pe viz lo en lot nivo. Mon *welcome* alors sa *performance based budgeting approach* ki pou non selman garanti resours Gouvernman delivre, me fer sir ki nou aktyelman delivre a la oter. Mr Speaker, nou osi bezwen kapab soutenir bann program ki nou'n komanse.

Mr Speaker, se lo sa not ki mon ti a kontan konnen ki i annan en program soutenab pou sekirite dan pei, sirtou program bann *Gurkhas* ki Minis in dir i asir sekirite e ede redwir krim. Wi, i enportan pou nou gard nou pep an sekirite e anpe e nou menm nou isi dan sa Lasanble, nou'n kriy lasasen lo la. De lot kote Mr Speaker, sa program i bezwen ekonomikman soutenab e fodre nou fer tou sa ki nou kapab pou redinamiz lapolis an antye.

Lot legzanp Mr Speaker, eski *FIU* i *value for money*? Eski *legal fees* ki *FIU* i peye pe ed nou reste lo en lalis ki prop e kredib lo nivo enternasyonal, ouswa nou pe rann risk, *chase* bann investiser etranze, par en lapros en pe tro *heavy handed*?

Sa i bann keston lezitim ki nou Lasanble i bezwen demande pou nou reasir nou lekor ki nou pe ganny *value for money* e ki nou pei e nou pep pe ganny en bon *deal*.

Mr Speaker, i kler ki nou Gouvernman pe bouz lo en nouvo nivo dan son performans ekonomik. E si nou pe koz lo *program* e *performance based budgeting*, i normal alors ki Gouvernman limenm, i restriktir li. Pli pti Minister pou nou pli byen kapab delivre. I normal alors ki nou bezwen investir dan sa restriktirasyon. Depans ki zistifyab e ki reflekte dan Bidze Siplemanter. Fodre osi ki nou rekonnèt ki ler *exchange rate* i monte ouswa desann, sa i bezwen plis ouswa mwens Roupì pou aste *forex*. I normal alors ki nou trouv nou avek demann pou plis larzan pou meet nou bann depans ki an *forex*. Fodre dan sa pei nou komans rekonnèt ki i annan serten pratik ki normal. Reform 2008 in zwe en gran rol pou edik nou pep lo kimannyer nou lekonomi i performen e fonksyonnen.

Alors Mr Speaker, mon rezet okenn kritik par okenn politisyen ekstra Parلمانter, ki dir ki nou pe depans larzan ki pa zistifyab e ki nou Lasanble pa pe zwe en rol *oversight* dan sa demars.

Mr Speaker, ledikasyon en pep lo lafason ki son lekonomi e son pei i performen i primordyal dan sa lepok ki nou pe viv. Si nou komans koz lo *stock exchange* e larantre Sesel dan *WTO*, si Sesel i anvi en plas lo *UN Security Council*, sa i donn nou en lide ki nivo e ki zistans nou pei i oule ale e ler nou al dan sa direksyon, matirite nou pep i merit osi al lo menm nivo. Mon rekomande alors, ki avek tou sa bann program ki nou pe enplimante, akote sa i annan en demars serye pou edik nou pep. Sa i ava ede ki nou pep i konpran tre byen bann *economic policies and economic indicators* e akoz nou pei i absoliman bezwen en Bidze Siplemanter.

Mr Speaker, i fer 1an yer depi ki senkyenm Lasanble ti sermante devan pep Seselwa pou deservi li byen. 1an pli tar, bokou in akonplir e demars Minister Finans e Gouvernman pou siport travay bann Komite Lasanble pe al dan sa direksyon e nou remersye Minis pou sa.

Mr Speaker, nou pou siport sa Bidze Siplemanter akoz ler nou demande ki Gouvernman i vin pli performan, nou bezwen osi siport resours ki i bezwen pou fer sa. Mersi Mr Speaker.

MR SPEAKER

Bon Minister, *right of reply*.

MINISTER PIERRE LAPORTE

Mr Speaker, mersi bokou. Mon remersi tou bann Manm Onorab Lasanble ki'n entervenir. Avan mon al lo bann larepons bann detay, baze lo bann pwen, mon zis anvi remersi tou Manm Lasanble pou aprouv sa Bidze Siplemanter. Pa akoz nou'n anvi pas en Bidze, akoz zot in rekonnèt nesesite pou anmenn en ladministrasyon pli efikas e pou *deliver* sa servis ki nou pe koze avek nou pep.

Mon anvi zis touse rapidman ki depi ler mon'n vin Minis, menm depi ler mon'n vin Gouverner Labank Santral, monn toultan apresye sa sipor ki monn gannyen ek Lasanble e zot rol ki zot in zwe dan reform ekonomik e sa rol ki zot kontinnyen zwe. Mon vwar enteraksyon ant Gouvernman ek Lasanble Nasyonal koman parey nou dir an angle, *two-way traffic* e mon *welcome*, letan keksoz zot *feel like* kritike, i enportan pou kritike dan en fason pozitiv, alor mon remersye zot pou sa korperasyon, mon *look forward* dan lavenir pou nou kontinnyen dan sa lalinny.

Mon krwar bann pwen ki'n ganny touse ozordi Mr Speaker i bann pwen tre pertinan e ankor i montre matirite sa Lasanble. Pou mwan, bann eleman pli enportan ki mon tire dan mon konklizyon se bezwen pou sa disiplin fiskal e kontrol ki mon apresye pou vwar ki Lasanble i rekonnèt e siporte. Plizyer ant zot, Onorab Vel, Barbe, Volcere, Pillay, Charles, Onorab Pierre, zot in mansyonn sa pwen disiplin fiskal e mon kapab asir zot ki sa i pou kontinnyen et la baz nou fason zer lekonomi nou pei akoz ler nou zer finans pei, i pa nou finans ki nou zere, i pa finans Lasanble, i finans lepep e sa nou bezwen met deryer nou lespri tou dilon.

Performance based budgeting in ganny touse a plizyer repriz e enpe lye avek sa keston *value for money*, ki mwan osi mon totalman dakor. Parey tou keksoz ki nou fer dan lavi, ler ou donn en larzan ou ekspekte *in return value for you money* e an se ki konsern *performance based budgeting*, deza Mr Speaker i annan plizyer travay ki'n ganny fer dan sa lalinny, nou'n deza komans

resevwar lasistans teknik avek bann lenstitisyon parey *Workd Bank* ek *IMF* pou met anplas, pa zis *performance based budgeting*, but osi sa ki nou apel *multi-year budgeting* ki a donn en pli bon planifikasyon dan lenplimanstasyon nou polisi fiskal.

En keksoz ki'n ganny koz lo la osi se sa kestasyon konfyans. Konfyans dan Minister Finans, konfyans dan lekonomi e lye en pe avek sa se sa stabilite ekonomik ki Onorab Fideria in koz bokou lo la. Ou konnen ozordi Mr Speaker, Manm Onorab i annan en ta dimoun ler nou lir bann zournal, zot apel zot swadizan *expert*. *Ok*. E en keksoz pou apel ou en *expert* apre pou ou et en *expert* ou menm. Mon kapab asir zot ki tou sa ki nou vwar, nou lir tou le semenn, ler mon gete lamazorite ladan i bann *expert* ki vreman pa konnen ki zot pe koze, akoz mon kontinnyen toultan dir ki koman Minis Finans, mon rekonnet osi ki parey Onorab Charles in koz lo la, parey Onorab Vel in koz lo la, i pa fasil pou dimoun. Nou pa asize dan Minister Finans, fer krwar ki tou keksoz lo papye i zoli, nou annan en sirplis bidzeter, nou annan en to krwasans 3 poursan, 5 poursan lannen pase e ki tou keksoz i *ok*. Nou konnen i annan difikilte deor. Me selman nou dir osi ki nou lekonomi i enn bann lekonomi zil pli stab omonn. Resaman mon ti dan Karaib e mon'n demann zot parey pou fer resers lo tou sa bann zil, bann zil dan Pasifik, bann zil dan Losean Endyen menm. Menm Moris nou vwazen ki tradisyonnelman en zil tre dinamik, Moris osi pe soufer ozordi avek difikilte dan *tourism* avek bann lezot sekter tekstil kot zot pe santi bann difikilte. Alor, mon kapab asir zot ki menm avek sa bann defi ki nou annan, to lenflasyon pou sa lannen in ogmante akoz bann rezon ki nou'n koz lo la. Mon kapab asir zot poudir o nivo fondamantal nou en lekonomi ki tre stab, ki lo en fondamantal ki tre for e ki an alan devan, i pou zis kapab ed nou pou anmenn en pli bon sitiasyon ekonomik pou nou pep e *deal* avek sa bann defi ki zot in koz lo la.

I vre, ler ou pran kont pri lavi ozordi, pourvwar *d'achat* parey nou dir an Franse ou an Kreol i ankor difisil pou lepep. Selman mon rapel zot ki *Welfare Agency* i la e rezon petet akoz, i annan en Manm Onorab ki'n demande akoz ki *Welfare Agency*, Onorab Vel, pa'n ganny larzan dan sa Bidze e sa i akoz zot pa'n demande nouvo Bidze. Zot anlinny avek larzan ki'n ganny mete dan Bidze pou sa kantite lasistans ki zot in demande. Sa ki nou'n mete la i pou bann, parey nou dir bann benefis siplemanter ki parey *home carers*

e lezot konpansasyon ki'n vini. I pa vedir ki si napa larzan ozordi pou *Social Welfare Agency* la, se akoz i pa bezwen. Son larzan i deza la.

Toutfwa ankor, Onorab Pierre, mon pran kont ki i vre ki i annan lapovrete Sesel, i pa en keksoz ki pa vre. Bann study in montre, i annan i dir ou 17 pousan, i depan kimannyer ou regard li. Selman en keksoz ki fodre nou osi rekonnèt ki i annan mekanizm ki'n met anplas pou ed dimoun ki pli pov, ki pli vilnerab e mon pa krwar okenn Seselwa i pou dir ki okenn dimoun dan nou pei i al dormi san manze. Sa mon krwar menm si lapovrete fodre nou rekonnèt. Apre osi lapovrete i en keksoz ki nou bezwen regard li dan en fason relativ. Parey monn dir taler, i annan travay dan pei e ennler si dimoun i pov set akoz petet zot pa anvi fer sa zefor. I pa vedir ki i annan dimoun petet pou rezon fizik, rezon medikal zot pa kapab fer li e i vwar zot dan bann sitiasyon pli pov, me selman mwan mon annan en problem ki ler ou vwar en kantite etranze pe travay parey in dir taler, en bann pe dray *pick up*, i annan partou dan lotel, ki nou Seselwa i asize i dir i povkan travay i la deor. Mon krwar i en keksoz ki Gouvernman ansanm avek Lasanble, bann lezot Lenstitisyon enportan, regarde kimannyer nou kapab anmenn ansanm sa bann keksoz ki ler ou gete i pa *add up*. Nou rekonnèt ki i annan pou fer me selman in ler osi pou nou Seselwa leve, al fer keksoz pou anpes son lekor viv dan difikilte kot i ete.

Nou'n koz lo *mid-year review* e mon krwar Manm Onorab Rose in fer en pwen tre enportan e se zisteman sa lapros ki nou'n annan avek sa Bidze Siplemanter. Sa Bidze Siplemanter, parey zot konnen ti lo latap pandan en bon pe letan e nou'n vwar poudir nou'n kapab tenir ziska la e la mon anvi rekonnèt korperasyon, pa zis Lasanble Nasyonal ki ti bezwen en Bidze Siplemanter me osi bann lezot Minister ki'n kapab ed nou, travay ek nou ziska ler nou'n kapab fer sa *mid-year review*. Mon krwar ti ava bon ki dan lavenir, si nou kapab gard sa koman en *practice*, menm si petet ou pa zanmen konnen, i kapab annan en ka eksepsyonnel ki ou bezwen vin avan, me selman mon krwar nou devret seye pou fer ki *mid-year review* i tie in avek sa *Supplementary Budget* i tie in ek *mid-year review*.

I annan bann keston enpe spesifik ki'n vini, mon a sey adres sa vitman, sirtou from Onorab Pierre. *DICT* avek bann lezot landrwa kot in annan nouvo *scheme of service*, i annan plizyer Lenstitisyon ou Minister ki ti'n deza demann *scheme of service* ler

Minister ti fer Bidze 2012. Me ki'n arive se ki pou serten rezon, i annan de ka par egzanz kot Atorni Zeneral, menm kot *DICT* kot nou ti vwar poudir bann profesyonnel pe al enpe pli vit, i annan risk ki zot pe perdi *staff* pli vit. E ankor dan lespri annan enpe lespas fiskal ki nou'n koz lo la, nou'n gannyen akoz sa *over performance*, nou'n anmenn plan akoz ti annan en bann Minister ki'n ganny zot *scheme of service* sa lannen, i annan ki ti pe demann lannen prosenn, nou'n anmenn enpe devan akoz pou nou kapab annan enpe lespas ladan. Pou bann sekretaryat Ministeryel, sa i kler, in annan serten nouvo Minister e in annan nesosite pou serten sa bann Minis swa, parey monn dir anpoy bann nouvo *staff*, ouswa even bouz dan bann landrwa paregzanz, si mon pran legzanz Minister Lanvironnman ki avan ti avek Transpor, in vin en nouvo Minister an antye. In bezwen annan en nouvo lofis, nouvo dimoun. Menm zafer avek Minister *Employment* par egzanz. En nouvo Minister totalman nouvo lofis, nouvo dimoun, so sa bann depans i klerman zistifye. Lo kote Afritak. Afritak se ki nou'n fek ganny *invoice* pandan milye lannen e en lazans ki fek ganny kree e en lazans ki enportan pou Sesel an term lasistans teknik ki *IMF* pou donn nou, e nou pa kapab peye. I en keksoz ankor ki nou pa'n prevwar. *Life guards*, *NDEA*. Sa mon krwar i bann depans ki ankor i vin avek ki zistans keksoz i arete, par egzanz si mon koz *life guards*. Nou tou nou konnen sa probleman reken paregzanz ki ti komanse Praslin ti arive ver Out lannen pase e letan ki ou pe prepar Bidze, ou komans Bidze depi mwan Zilyet ou al dan Oktob, Novanm. Ki'n arive se ki se selman ver lafen lannen ou boner an 2012 ki nou'n vwar vremen ki leta, ki kalite striktir ki Minister in bezwen met anplas pou *life guards*. E se pou sa rezon ki ozordi ou vwar *life guards* Beau Vallon, ou vwar *life guards* Anse Royale, ou vwar *life guards* Praslin partou. I pa ti prevwar letan ki Bidze ti ganny prepare. Be pourtan, sa sitiasyon *life guards* i ti lo latib depi tre boner sa lannen ler *Supplementary Budget* ti komans ganny diskite.

Pou *PTC*. *PTC* i tre kler. *PTC* normalman ti pe *operate self sufficiently* lo son *own* avek pri bis ki i ti pe gannyen. Me parey nou konnen sa lannen, pri karbiran in ogmant dan en mannyer enportan avek logmantasyon lo marse avek *exchange rate* e *PTC* in vwar li poudir i nepli kapab. I annan en swa, swa fer ogmante pri tiket Praslin, ouswa demann Gouvernman en lasistans e mon krwar

i en polisi pou lemoman ki tanporerman pri bis pa'n monte, alors nou'n kapab trouv en fason la, at least ziska Desanm ler nou ariv lo nou stratezi pou *PTC* e *SPTC* pou nou tenir sa Lazans finansyerman an operasyonnel, san ki i bezwen ogmant pri tiketdimoun.

NDEA parey. Pou rezon sekirite nasyonal, mon pa tro kapab donn detay lo bann keksoz, selman mon krwar menm kestyon *Gurkhas*, wi, nou tou nou konnen i en keksoz *controversial*, i en keksoz ki i annan dimoun i annan son pwennvi an faver ou pa an faver. Mon krwar si nou get an zeneral, nou ava vwar ki menm lo kote *NDEA* i annan en tre bon travay ki'n ganny fer, i annan en bon pe dimoun in ganny arete e *Gurkhas*, *whether cost benefit analysis* in fer, Onorab Pierre, non. *Whether it's a quick fix*, mon konnen nou'n dir dan Bidze boner poudir i annan en plan pou lapolis pou avek letan *train* zofisye. Mon krwar i kler ki alafen dizour, mwan personnelman mon pa pe koz pou Gouvernman. Mon krwar personnelman ki dan sa detrwa dernyen semenn, ou santi poudir in annan en rediksyon dan lakantite krim me sa en keksoz ki kapab ganny konfirman a en moman par Minister apropiye.

So all in all, monn tous lo bann pwen ki zot in fer resorti, Onorab Pillay ti'n demann serten kestyon ki mon'n tous lo la, *performance cost budgeting*, eksetera e finalman mon vwar ki Lasanble in mansyonn sa kestyon pti biznes e mon kontan osi ki zot *welcome* zefor ki nou pe fer pou bann pti biznes e parey monn dir, ler nou prezant Bidze 2013, nou pou sey anmenn ankor serten propozisyon pou ed pti biznes grandi Sesel

Mr Speaker e avek sa mon a termin mon lentervansyon e ankor mon remerci zot tou pou zot sipor.

MR SPEAKER

Bon nou ava pran en vot lo merit sa *Bill*. Tou bann ki an faver? Okenn ki kont? Mon a ganny en *formal Second Reading*.

THE CLERK

A Bill of an Act to provide for the purposes of a Supplementary Estimate approved by the National Assembly.

MR SPEAKER

Ok, mon krwar nou pou sot *second Committee Stage*. Mon a ganny en Mosyon.

HON MARIE-ANTOINETTE ROSE

Mr Speaker, anba *Order 91(1)* mon *move* ki nou sot *Orders 65 to 70*, nou *suspend Orders 65 to 70* pou nou sot *Committee Stage*.

MR SPEAKER

Okenn ki segonde?

HON CHARLES DE COMMARMOND

Mosyon i ganny segonde Mr Speaker.

MR SPEAKER

Bon ki nou sispann *Committee Stage*. Tou bann ki an faver? Okenn ki kont? Bon, mon a ganny en *Motion for Third Reading*.

HON MARIE-ANTOINETTE ROSE

Mr Speaker, anba *Order 71(1)* mon *move* ki nou lir sa *Bill* en trwazyenm fwa.

MR SPEAKER

Okenn ki segonde?

HON CHARLES DE COMMARMOND

Mosyon in *seconded* Mr Speaker.

MR SPEAKER

Nou a pran en vot lo la, *Third Reading*. Tou bann ki an faver? Okenn ki kont? Personn. Mon a ganny mwan en *Third Reading*.

THE CLERK

This Act may be cited as the Supplementary Appropriation Act 2012.

MR SPEAKER

Bon, *Bill* in pase e mon ava remersye Minis pou pas lanmwaye lazournen avek nou ozordi bomaten e nou ava ekskiz li avek son delegasyon. Onorab Deputy Speaker, an vi ou ki pe al *Chair* apre midi, nou rezwenn 2er ouswa 2.30? Bon, nou ava *adjourn* ziska 2.30.

(Lunch)

MR DEPUTY SPEAKER

Bon nou ava dir bonn apremidi tou Manm e tou dimoun ki pe ekout nou. Nou ava kontinnyen nou travay dapre nou *Order Paper* e nou ava pran bann *Motions*. Premye Mosyon pou ganny prezante par Lider Lopozisyon e mon ava envit Onorab David Pierre pou prezant son Mosyon.

HON DAVID PIERRE

Mersi Mr Deputy. Mr Deputy, Mosyon ki devan nou I lir koumsa, sa Lasanble pe demann Gouvernman pou fer tou le neserer pou met an pratik tou bann mezir anti-koripsyon e pou fer sir ki dan sa prosesis tou bann demann *IMF* I ganny pran an konsiderasyon e pou konmanse Mr. Speaker, la mon ava dir ki mon pe koz lo bann demann *IMF* an relasyon avek sa size koripsyon.

Mr Deputy, koripsyon partou atraver lemond in toultan en *impediment* an relasyon ek bon governans e ozordi mon oule adres sa Lasanble an relasyon avek *improvement* ki mon santi I kapab annan dan bon governans. Kot I annan koripsyon, son lenpakt pou touzour annan en lefe negativ lo zefor en pei pou anmenn devplomman ekonomik e sosyo-ekonomik dan sa pei. An rezilta sa, Lepep I touzour soufer. Koripsyon I annan sa kapasite pou limit akse ki sitwayen en pei I gannnen oubyen I sipoze annan ek son bann bezwen debaz e limit akse avek kalite servis ki en Gouvernman an prensip I devret pe donn son pep. Kalite ledikasyon, kalite servis lasante, kalite lasistans sosyal, devlopman bann proze sosyal tel ki *social housing*, devlopman ekonomik eksetera. Tousala i ganny afekte par prezans koripsyon dan nenport pei. Koripsyon i ede koz lapovrete e pli en dimoun i pov, pli i ganny afekte par koripsyon. Okenn Gouverman omonn kot i annan koripsyon, sa Gouvernman i bezwen konpran sa gran lefe advers ki koripsyon i annan lo lavi son pep e en keksoz i bezwen ganny fer pou adres sa sityasyon e pou met li anba kontrol e finalman pou sey elimin li.

Mr Deputy, an 2008 Sesel ti rantre dan en program reform ekonomik apre ki tou bann endikater ekonomik ti pe demontre ki

nou lekonomi ti pou *collapse unless* ki Gouvernman ti reazir dan en fason for e vitman. Sesel ti rod sipor ek led sorti kot *IMF*, bann led e lasistans teknik ki nou ti bezwen pou ed nou kapab redres sa move sityasyon ekonomik ki nou ti ladan. Ozordi, 4an depi ki nou'n antre dan reform apre bokou sakrifis par Lepep Seselwa e apre tou sa soufrans ki Lepep in sibir *PDM* i krwar ki i annan bokou lesan ki nou devret tire dan sa ki'n arive e nou egalman krwar ki i ankor annan bokou pou fer pour ki Sesel i stabiliz li ekonomikman sirtou an sa ki konsern lev nivo governans. Pou ki i annan en pli o nivo latransparans e en pli o nivo *accountability*. 2 fakter ki bezwen touzour prezan dan okenn lager kont koripsyon. Lager kont koripsyon atraver lev nivo governans i enportan akoz sa pou ed nou pou ki nou finalman kapab vreman etabli en fondasyon solid lo ki nou kapab refer nou lekonomi e kree larises pou sa pep. Me pli enportan ankor, i pou ed nou partaz sa larises ekitableman e fer li e redonn lafanmiy Seselwa en vre posibilite pou zot refer zot sityasyon finansyel e viv dan dignite.

Mon konmans koumsa Mr Deputy akoz vreman mon santi ki i annan en kantite amelyorasyon ki devret e kapab ganny fer kot bon governans i konsernen dan nou pei. En o nivo bon governans pou ed nou lager efikaman kont koripsyon e an retour Sesel pou vin en meyer pei pou okenn Seselwa viv ladan. Bon governans parey monn dir, i redwir nivo koripsyon, bon governans i lakle progre e stabilite dan tou son sans. Se pou sa rezon ki mon krwar ki kalite e nivo governans dan sa pei i kapab amelyore enormeman si Gouvernman i met an plas bann mekanizm e bann meyer *policies* lo *democratic governance* kot i annan en pli o nivo latransparans e *accountability* e ki an retour i ava lev nivo lager kont koripsyon e kont bann *malpractices* dan Gouvernman kot finans piblik i konsernen e dan sekter prive egalman.

Koripsyon i pa limit zis dan Gouvernman, i osi dan sekter prive. *PDM* i krwar dan *good governance* akoz bon governans i lakle pou sikse ekonomik en pei. Sesel i kapab fer gran progre ekonomik si i annan en gran volonte politik pou li fer sa bann keksoz swivan fodre pa ki nou oubliye ki Sesel in ratifye *UNCAC* sa i konvasyon kont koripsyon. E *UNCAC* i demande ki premyerman nou met bann pli gran mezir an plas pou promot lentegrite, pou promot *accountability* e promot latransparans e *proper management of public affairs* e propriyete piblik. Senp, se bann polisi rann kont

e bann kod etik e gran valer moral ki diriz nou responsabilite travay. Mon pe demande ki sa i ganny pran an konsiderasyon e Gouvernman i pran bann mezir pou promot sa bann lide. E dan sa proses fer sir ki bann mezir i ganny met an plas pou fer sir ki Sesel i vin *compliant* ek bann *international transparency standards*, ki vedir ki nou bezwen promote e *foresee* bann mezir e bann standar ki pou ed nou konbat pli efikasman kont koripsyon. E dan menm lalinny *PDM* i dir ki i enportan ki Gouvernman i met an plas sa ki nou apel en *Code of good practices* an relasyon ek *financial* oubyen *fiscal transparencies*. Ki sa i vedir? Premyerman, bann striktir e fonksyon Gouvernman i devret ganny fer pli kler e pouvwar fiskal Legzekitiv, Lezislativ e Zidisyer, sa 3 brans Gouvernman i devret kler e byen definir.

Dezyenmman, bann responsabilite diferan nivo Gouvernman i devret byen define e relasyon ant sa bann diferan nivo i bezwen kler e byen spesifye. Trwazyenmman, relasyon ant Gouvernman e bann korperasyon piblik i devret baze lo bann laranzman ki kler e transparan. Manm piblik i bezwen byen konpran sa bann laranzman, zot bezwen ganny edike e byen enformen e ki sa i vedir? Pli gran nivo transparans dan biznes Gouvernman e Lepep i devret ganny lenformasyon atan e lenformasyon ki zis e ki korek.

Katriyenmman, relasyon ant Gouvernman ek sektor prive i devret baze lo bann lareg, bann regilasyon e bann polisi e prosedir ki kler e sa relasyon i devret enn ki ganny *manage* dan en fason ouver. Ankor nou pe demann en pli gran nivo transparans e *accountability* lo sa nivo. E Mr Deputy, mon oule fer en keksoz kler, ler nou koz *financial transparency* nou pa kapab fer li dan labsans *financial accountability*, alors nou krwar ki i devret egalman annan bann mezir kot lanfaz i ganny mete lo en sistenm ki efikasman *track* depans piblik e kot i egalman annan en lanfaz lo lafason ki depans piblik i ganny mezire an relasyon avek sa ki ganny akonplir ek sat el depans.

Senp, *monitoring* ek evalyasyon, nanryen pa devret ganny fer dan kasyet. Ankor Mr Deputy, en pli o nivo *accountability* e en pli o nivo *transparency*. Legzanp, si larzan i ganny idantifye e met a kote pou fer en proze semen, piblik i bezwen ganny lenformasyon kler lo sa proze ek tou son bann detay esansyel e apre ki sa proze in ganny konplete i bezwen annan evalyasyon pou garanti ki larzan piblik in ganny depanse dan en fason kot i annan *value for money*. An lot

mo, larzan in vreman ganny servi efikasan pou sa *purpose*. Gouvernman i delivre e zabitan I *happy*.

Senkyenmman Mr Deputy, Sesel i bezwen bouz lo en nivo pli o. I devret annan en *regulatory e administrative framework* pou *fiscal management* e la nou pe koz lo enn ki legal e ki ouver. Mr Deputy, sa ki nou pe dir i se ki lafason ki larzan piblik i ganny kolekte e sa komitman ki zot ganny donnen an relasyon avek lafason ki sa larzan i ganny servi oubyen depanse i devret ganny gouvernen par bann bon lalwa finansyel. Bann bon lalwa *Tax* e bann regilasyon i devret annan bann bon prosedir administrativ ki kler lo lafason ki reveni i ganny servi e donk bidze an relasyon avek reveni i ganny formile.

Sa ki nou pe dir Mr Deputy, se ki banny lalwa avek bann regilasyon ki gouvern koleksyon reveni swa atraver *Tax* oubyen menm sa ki nou apel bann *non-tax revenues* e bann kriter administrativ ki gid bann pouvwar diskresyonner si zanmen i annan, i devret kler e i devret konpreansiv. Piblik i devret konnen e piblik i devret ganny akse avek tou sa bann lenformasyon dan en fason fasil.

E nou al pli lwen pou dir ki Gouvernman alavenir i devret fer sir ki i devret annan ase letan avek bann *stake holders* si zanmen i anvì propoz nouvo lalwa oubyen fer okenn sanzman ek okenn lalwa egzistan oubyen menm si i anvì fer okenn sanzman dan son *fiscal policies*. Lepep Seselwa i bezwen ganny lenformasyon, Lepep Seselwa e bann *stake holders* i bezwen ganny konsilte Mr Deputy. Gouvernman i devret vin pli transparan e okenn kontra ant Gouvernman e sekter piblik e prive i devret toultan kler, ouver e aksesib par manm piblik. Sa bann mezir pou ed nivo bon governans e pli ou annan bon governans pli nivo koripsyon I redwir.

Mr Deputy, ou pa kapab kontrol lager kont koripsyon si ou Bidze nasyonal pa ganny byen prepare, byen servi e byen depanse. Mon konnen ki nou pankor antre dan en deba lo Bidze me dan nou lager kont koripsyon nou bezwen pare pou revwar proses preparasyon bidze. In ler pou nou adote bann *open budget processes* e preparasyon bidze i devret ganny gide par bann polisi e lobzektiv fiskal ki byen defini e i devret annan sa ki nou apel en *budget calendar* ki devret ganny respekte e byensir i devret annan sa mekanizm kot en *draft* bidze i ganny konsidere par Lezislativ.

Cheques and balances and oversight role nou Lasanble Nasyonal. En lenstitisyon for ki kapab ganny servi efikasman pou ede lager kont koripsyon. Donn Lasanble Nasyonal sa kapasite pou li zwe son vre rol, donn Lasanble Nasyonal son vre rol, les li, donn li son lotonomi e i ava zwe sa rol parey Konstitisyon i demann li pou zwe.

An plis, i bezwen annan bann prosedir kler lo lafason ki Bidze i ganny egzekite, i ganny veye, i ganny *monitor* e lo lafason ki rapor an relasyon avek nou Bidze i ganny fer. Se pou sa rezon ki monn dir annou bouz lo en lot nivo. Se bann sanzman ki nou bezwen fer e nou bezwen fer li vitman Mr Deputy. Nou bezwen egalman adopte en sistenm kontabilite ki donn nou en bon baz lo ki nou kapab kont lo la vizavi lafason ki nou sirvey nou bann reveni piblik. Bann peyman ki ganny fer, bann komitman ki Gouvernman i fer, sirvey lafason ki nou bann *assets* i ganny servi eksetera. Sa i bezwen enn ki manm piblik i satisfè avek.

Dan sa konteks Mr Deputy, parey monn dir pli boner, i bezwen annan konsiltasyon dan en fason fran, dan en fason for, dan en fason ouver, dan en fason transparan e i bezwen annan *accountability*. Nou bezwen kapab garanti Lasanble Nasyonal en *timely* e bomaten Mr Deputy, monn *very happy* pou vwar ki en *Supplementary Budget* in vin devan nou Lasanble Nasyonal apre ki in annan en *mid-year review*. Pou mwan, sa i en bon pa dan en bon direksyon e i sa pa dan ki nou bezwen *move* pou nou kapab konbat kont koripsyon. So, nou bezwen kapab garanti Lasanble Nasyonal en *timely mid-year report* lo lafason ki nou Bidze pe performen e nou devret pe kapab pibliy bann *updates* lo en baz tou le *quarterly*. Lasanble Nasyonal in ganny elekte par Lepep pou defann byen Lepep. Donn li sa loportinite.

Mr Deputy, enn bann pli gro problemn Sesel i bann trou oubyen bann febles ki annan dan nou bann lalwa oubyen dan nou bann regilasyon finansyel. Nou bezwen revwar, revizit zot e fer bann lamannman pou ki nou bann lalwa i vin pli modern e pli efikas. Nou bezwen par egzanp revwar *Procurement Act* pou met li anlinny avek standar enternasyonal e apre fer sa *Act* vin aksesib pou travayer e fer sir ki i ganny obzerve e respekte dan lapratik. La la bann keksoz senp ki nou kapab fer imedyatman pou nou ede konbat dan en fason for e efikas kont koripsyon.

Lo en lot nivo, *PDM* i krwar i Gouvernman i devret *reassess* e fer bann sanzman nesaser pou *improve* nou lalwa kont blansisaz larzan. Moderniz li e met li an aplikasyon. Mr Deputy, Gouvernman i bezwen egalman pran bann mezir ki promot *sound oversight* e bon *internal control* lo lamenzman larzan piblik e met bann meyer mekanizm an plas pou ki nou kapab lev standar *auditing* an relasyon ek lafason ki larzan piblik i ganny depanse. Pandan ki nou gard *compliance audit*, nou devret vitman be bouz ver *performance auditing*, *performance* oubyen *value for money auditing*. Osi byen ki bouz ver *IT auditing*, *the world is moving fast* e fodre pa ki Sesel i ganny kit en kote. Si sa bann keksoz i ganny pran an aplikasyon, Sesel pou annan bann lalwa modern, Sesel pou annan bann fason modern lo fer *auditing* e sa i pou ede dan nou lalit e nou konba kont koripsyon. *Let us be modern* dan nou teknik *auditing* e nou ava lager pli for kont koripsyon Mr Deputy.

Dan menm laliny, Gouvernman i bezwen met bann polisi an plas ki permet nou konman en pei amelyor standar nou *public financial reporting mechanisms* ki aktyelman an plas dan nou bann gran lenstitisyon finansyel ki zwe en rol kritik e enportan dan devlopman ekonomik nou pei. *PDM* i krwar ki fodre ki nou bann lenstitisyon finansyel i vin for e egzanpler menm lo nivo mondyal.

Nevyenmman Mr Deputy, parey monn dir pli boner dan nou lalit kont koripsyon fodre ki Lasanble Nasyonal I ganny sa loportinite pou li zwe son rol *oversight* parey i devret zwe. Komite *FPAC* i devret ganny sa lasistans finansyel e teknik pou li kapab desarz son responsabilite lo en pli o nivo ankor. Mon swete ki Gouvernman I ava ekout nou lavwa.

Apré Mr Deputy, ki monn dir tousala, mon oule fer rapel i devwar sosyal e moral tou Seselwa pou *uphold* bann *ideal* nob e bann valer ki ganny *enshrined* dan nou Konstitisyon. Sa i kapab senpleman ganny fer par obzerve e respekte bann *Code of Conduct and Ethics* dan nou travay oubyen dan nou biznes prive letan ki nou pe perform nou travay.

Pour nou lavenir, sa pli o nivo lonnekte, lentegrite, lenparsyalite, latransparans, senserite e sa pli o nivo efikasite dan travay i nesaser. Se tousala ki pou form sa nouvo kalite leta lespri, sa nouvo *mind set*, sa nouvo kalite panse ki pou form sa fondasyon lo ki nou kapab fonde pou ed Sesel lager pli for kont koripsyon. Sa ki monn dir i egalman en fason viv, en fason fer, en fason panse ki

pli ris e ki kapab ganny servi pou mezir vre larises en pep. Se sa ki ganny term *social capital*, annou devlop li e Sesel i ava vin pli ris e pli for e nou konba kont koripsyon i ava vin pli fasil.

Mr Deputy, mon *move* ki Lasanble Nasyonal i donn mwan sipor an relasyon avek sa 9 gran pwen ki monn refer sorti dan mon ladres e an relasyon avek sa nouvo fason viv avek sa nouvo fason fer, avek sa nouvo kalite *Code of Ethics* ki nou bezwen dan nou landrwa travay e kot nou ale toulezour pou fer Sesel vin en pei ki pli for e ki pou permet nou lager an retour dan en fason pli for e pli efikasan kont koripsyon. Mon demann Lasanble Nasyonal pou segonn mon Mosyon e pou siport mon Mosyon. Mersi Mr Deputy.

MR DEPUTY SPEAKER

Bon, Mosyon in ganny prezante, okenn Manm ki oule segonn sa Mosyon? Onorab Dugasse.

HON MELVAL DUGASSE

Mr Deputy mon segonde e mon oule entervenir osi.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab Dugasse I segonde e I oule entervenir, *proceed*.

HON MELVAL DUGASSE

Mr Deputy Speaker, Mosyon prezante par Onorab Lider Lopozisyon devan nou ozordi i enn tre enportan pou devlopman nou pei e konman en size ki premye lo azanda Prezidan Michel.

Dan sak son bann diskour i pa mank lokazyon pou koz lo sa size. Wi, koripsyon i en keksoz ki si ou pa elimin li boner i pou detrir nou lekonomi. Eski i annan ou napa koripsyon Sesel? Koripsyon i prezan zis dan Gouvernman oubyen dan sekter prive? Nou bezwen admet ki sa size i vin topik bokou diskisyon parmi piblik ozordi. Koripsyon i en aksyon ki ganny fer avek lentansyon pou donn lavantaz ki enkonsistan avek louvraz ofisyel e drwa lezot dimoun. Plizyer aksyon in ganny konsidere konman en akt koripsyon tel konman labi lo konfyans piblik, pran gous, konplisite, lenzistis, desepsyon, kriminalite, mank prensip eksetera. I annan en ta sirkonstans ki Gouvernman en pei, lorganizasyon piblik ou prive i vwar li neserer pou met bann lalwa ou polisi an plas pou dekouraz koripsyon.

Mr Deputy, i annan en kantite faktor ki kapab koz koripsyon, paregzanp, mank konfyans e soupsyon. Kan en dimoun i mank konfyans dan en sistenm i fer ki sans ki koripsyon i prevwar i tre o. tro bokou birokrasi dan nenport ki lorganizasyon i kapab fer ki kliyan ki anvi ganny en servis pli vit pou ekspoze pou rod en semen ki pli kourt ki malerezman i ganny kategorize konman koripsyon. Bann louvraz ki zofisyè i annan en diskresyon pou travay avek I vilnerab avek koripsyon. Paregzanp, en gard trafik ki pou depan lo son prop diskresyon pou sarz en drayver koupab pou en lofans trafik. En *food and beverage manager* ki fer en *deal* avek en *supplier* pou aste selman son prodwir ki li an retour i ganny en pti mwensa an retour. Konsekans koripsyon i annan lefe grav lo leknomi, i met retar dan lagrandisman e devlopman en pei. Koripsyon i annan en lenpak signifikan pou redwir lenvestisman lokal e enternasyonal. Sa i akoz lenvestiser i annan sa persepsyon ki si i annan koripsyon dan en lenstitisyon ki i pe mazin investir, sa i ganny konsidere konman en *tax* enformel ki i pou bezwen peye. I ede pou fer monte kou lenvestisman san ki i garanti ki sa prodwir rezilta dezirab alors koripsyon i ede ogmant risk en lensertitid aste avek en lenvestisman e osi redwir *incentive* pou bann antreprenèr.

Mr Deputy Speaker, anlinny avek reform ekonomik 2008 Gouvernman in met an plas bann lalwa, regilasyon, polisi mekanizm an plas pou adres sa size latransparans dan depans e ranforsi disiplin dan bann *public entities*. Gouvernman in vwar nesosite pou fer *management audit* dan serten gran lakonpanyen gouvènmantal tel ki *PUC, SEPEC, Air Seychelles* an 2009. *SPTC, SCAA, IDC, Nouvobanq* an 2010. Tousala i montre lentansyon sa Gouvernman pou elimin e kree latransparans dan sekter piblik. Osi anlinny avek reform Gouvernman ti revwar lalwa *Procurement Act* e la nou ti vwar kreasyon *Tender Board* e osi en *Procurement Oversight Unit* kot tou bann kontra, servis ou proze Gouvernman i oblize *tender*. Sa se pou fer sir ki tou keksoz i ganny fer dan latransparans e fer sir ki i annan *cheques and balance* dan bann fason ki larzan piblik i ganny depanse. Nou ti osi vwar kreasyon *FIU*, nou'n vwar bann lalwa tel *Public Management Act*, lalwa pou amann lofis *Attorney General*. i annan bann mezir ki'n ganny met an plas pou ede konbat koripsyon.

Byento Gouvernman pe vin avek *Financial Management Bill* ki i pou osi ede elev efikasite pou mentenir latransparans lo bann fason

ki larzan Gouvernman i ganny depanse. Lo lot kote, Lezislativ, nou Lasanble osi i annan en rol enportan pou zwe pou redwir e elimin koripsyon. Lasanble Nasyonal i sa lenstitisyon santral ki annan sa rol *oversight and accountability* lo Gouvernman.

Resaman, Dr Edward Hosa avek son delegasyon ti rann nou en vizit ofisyel kot zot to diskrit kimannyer nou kapab ansanm avek son lorganizasyon zwenn lafors pou lalit kont koripsyon dan Sesel e kimannyer *AOU Advisory Board* i kapab ed Lasanble Nasyonal pou promot e ankouraz adopsyon bann mezir e aksyon par leta pou defann, detekte e elimin koripsyon.

Nou annan komite *FPAC* ki an egzistans konman bann *watchdogs* lo depans Gouvernman. Lo lot kote, travayer sekte piblik in vwar letablisman en *Code of Ethics Commission* ki ti ganny kree an 2009 pou tou travayer dan servis piblik i oblize deklar son bann byen. Sa i normal, par kont, lenportans i merit met plis lo lenplimantasyon pou asire ki bann mezir ki Gouvernman i met an plas i vremen efektiv e marse.

Mr Deputy Speaker, fodre nou osi rekonnet ki i annan en persepsyon deor ki tou dimoun ki travay dan Gouvernman i fer koripsyon. Eski sa i vremen le ka? In ler pou nou vin fran e onnet enn fwa pour tou lo sa size koripsyon. Si en endividi dan servis piblik ou zofisye lapolis i fer en koripsyon, eski savedir ki Gouvernman Sesel antye i koronpi? Mr Deputy, kan en travayer servis piblik ou prive i vol en dokiman e al anmenn kot en zournalis pou pibliye pou en sonm larzan eski pa i osi apel koripsyon? Eski sa zournalis ou sa parti politik ki pe ankouraz sa kalite pratik i pa pe osi ankouraz koripsyon?

Nou piblik i merit ganny pli byen edike lo mekanizm ki an plas pou ki koripsyon I ganny eliminen. Bokou fwa nou tann rimer ki entel i koronpi, ou pe pran gous me zanmen en non ou laprev konkret i ganny prodwi. Nou piblik i devret pli byen edike lo kote i pou ale pou denons en tel pratik. Bann mekanizm an plas i devret pli kler e aksesib pou piblik. Nou servis piblik i devret vin pli transparan kot biznes Gouvernman i a laporte piblik kot i fasilite nou dimoun e i ava ede redwir sans ki dimoun i tonm dan sa latrap koripsyon. Nou devret ankouraz lapres pou vin pli endepandan pou ki zot kapab ede pou redwir koripsyon, pou konbat e elimin koripsyon i devret en travay an partenarya avek tou bann partner e lazans konsernen. Nou devret met zefor ansanm pou ki nou elimin

bann *loopholes* ki malerezman bann endividi i parfwa vwar fason pou pase.

Mr Deputy, avek sa enn, de mo mon pou aport mon sipor pou sa Mosyon. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab Fideria.

HON EMMANUEL FIDERIA

Mr Deputy mersi. Bon apremidi tou bann Koleg Manm Lasanble. Mr Deputy sa Mosyon devan nou Lasanble pe demann Gouvernman pou met an plas en *anti-corruption law* ouswa mezir kont koripsyon. Mr Deputy sa size koripsyon i enn ki nou'n lir e ekout diskour lo la atraver bann lannen ki'n pase. Egalman nou'n osi ekoute dan nouvel, lo radio ek televizyon bann reportaz lo sa size ki pa en fenomenn inik pou Sesel me ki debord teritwar Sesel dan pli gran demonkrasi ki prozekte zot konman bann sosyete model, ou'n tann koze lo koripsyon laba. Ou'n tande dan nouvel enternasyonal bann gran personnalite zot byen in ganny sezi akoz alegasyon koripsyon. Nou'n osi tande dan nouvel pe dir tel personnalite dan lezot pei in ganny trouve koupab akoz in aksepte gous e in pratik koripsyon letan i dan lofis piblik.

Alor sa i pase e i pas dan plizyer pei dan lemond. Bokou pei per deklar lager kont koripsyon e menm pe deklar lager averk bokou persepsyon koripsyon e mon ava menm dir ki a plizyer repriz napa levidans me zis akoz zalouzi imen serten dimoun pe ganny akize ki i pe fer koripsyon. I enportan note Mr Deputy ki dapre mon resers, i annan en gran poursantaz pei kot bann fason fer ki zot ganny konsidere konman pratik koripsyon ki en batay pou derasin sa malez sosyo-ekonomik dan sosyete in pran dimansyon sanpremansyon dan listwar devlopman sosyete imen. I enportan note osi ki dan lalit arme, demonstrasyon in ganny organize, large in deklare dan serten sosyete zis akoz pratik koripsyon in ganny egzazere. Pli pir ankor se ki dan serten sosyete kot koripsyon in vin en fason legzistans e sirvivans bann zonn politik in annan en revolisyon sosyal, in annan sanzman plizyer rezim politik e sosyete in ganny transformen pou le meyer. Sesel dan milye en parkour e opsyon developman. Dan en lemond ekonomikman enstab en ziska serten degre bouverse e enserten nou pe byen sir ankor lo en

demars serye pou rod nou lekilib. Me lavenir i prometan akòz nou annan isi dan Sesel pa bann zonn pesimist dan lavenir limanite. Tou lekòntre nou annan en *leadership* pli optimist. Malgre tou, nou pa'n ganny eparnye avek sa fenomenn koripsyon. In la, nou'n zwenn li la atraver lannen nou'n viv avek, lanplè son konsèrn i en lenpakt lo sosyete in ganny mezire diferaman atraver bann staz nou parkou pou konstrir en Sesel meyer.

Mr Deputy, koripsyon i pa en lenvansyon Gouvernman Parti Lepep, koripsyon i la, I egziste dan tou pei. Mon repete Mr Deputy, dan tou pei ladiferans se ki serten sosyete in perdi kontrol e serten in egzers kontrol e serten sosyete pe etabli e ranforsi bann mekanizm ki ava dekouraz e gradyelman elimin premiz lo lekel pratik koripsyon i ganny nouri, sirviv e triyonfe.

Nou Prezidan Mr Deputy, in deklar zero tolerans vizavi sa fenomenn koripsyon. Isi Sesel i enportan note pou rikord ki katriyenm Lasanble ti pas lalwa an 2008 pou kre *The Code of Conduct and Ethics for Public Officers Commission* e sa i en fason pou diriz kimannyer ban zofisye Gouvernman i devret kondwir e desarz zot responsabilite dan en fason tre transparan san diskriminasyon, faver eksetera.

Lartik 7 sa lalwa i koz klerman lo size koripsyon. Mr Deputy, Prezidan Michel in pronons son lekor lo sa size. Nou Prezidan in deklar zero tolerans vizavi sa fenomenn koripsyon. In demann nou tou pou lite e derasin sa pratik move e destriktiv dan devlopman kreasyon en "Nouvo Sesel".

Mr Deputy sa zafer koripsyon i konsèrn nou tou dan sosyete, i pa zis en konsèrn Gouvernman. Dapre mon resers persepsyon oubyen nosyon ki serten sitwayen i annan se ki plizyer zofisye byen plase dan Gouvernman itre koronpi. Zot demande e pran larzan avek manm piblik avek bi pou donn en servis preferansyel. Malgre ki nou annan striktir an plas sa pa anpes serten dimoun pou fer faver oubyen demann faver me sa ki kler se ki Gouvernman in deza met en striktir an plas kot si en sitwayen i santi li annan ase laprev, levidans i touzour kapab amenn devan *Ethics Commission* ouswa lezot lenstitisyon pou *investigate*. E si i ganny prouve, biro Atorni Zeneral i ava ganny averti e prosedir i ava ganny inisye pou met en *case* Ankour. E sa ki ganny vwar koupab i ava sibir son konsekans.

Mr Deputy, nou konman Manm Lasanble Nasyonal nou'n ganny demande pou deklar nou bann *asset* ki nou annan pandan letan nou pe okip sa pozisyon e osi prosedir parey i ganny aplike pou lezot o zofisye dan Gouvernman. Mon konvenki ki sa pratik oubyen lobligasyon i en *deterrent* ki si zanmen i annan lakizasyon kont serten i leve i ava annan en baz pou donn en leksplikasyon oubyen determin direksyon sirkonstans spesifik i ava dikte. Mon kwar sa i tre enportan.

Se nou ki pas lalwa, nou ki vot lo lalwa e nou swete nou tou nou'n fer nou devwar pou deklar nou bann *asset* ouswa lezot lentere ki nou annan.

Mr Deputy, sa size koripsyon i en size nasyonal ki nou tou nou devret deklar lager lo la. Sa lannen nou'n anmenn plizyer lalwa, pli sever kont drog, kont vol, kont labi zanfan eksetera. Koripsyon osi kot nou santi son loder li osi nou devret anmenn pinisyon tre sever so zanmen en dimoun I ganny prouve ki i pe fer sa pratik. Nou pa kapab dan sa pei letan en dimoun i ganny en responsabilite pou desarz serten fonksyon ki sa endividi i kontinyelman servi son pozisyon pou li anrisir son lekor lo depan Lepep. Mr Deputy, sa i pa akseptab.

Mr Deputy, an plis a serten, ler en dimoun in ganny apwente pou al negosye lo lapar Gouvernman ou serten proze ouswa pou aste serten materyo ou lekipman aletranze sa osi nou bezwen swiv tre pros pou ki napa *deal* anba latab ki pase apre Lepep i bezwen pey le konsekans akoz en *deal* malonnet in ganny finalize lo non lepep.

Mr Deputy, parfwa ou tande ki nou sitwayen pe konplent, pe dir konmela pou ou ganny larepons dan en letan akseptab pou serten kontra ou bezwen pey gous. Sa osi i pa korek akoz si en dimoun ki'n ganny anploye pou fer en travay i deza pe ganny peye pou desarz en responsabilite i bezwen fer li byen. I pa kapab e pa rezonnab pou ekspekte en dezyenm lapey avek okenn endividi ki bezwen en servis avek en minister ou departman. Delivre sa servis avek en sitwayen konman en profesyonnel.

Mr Deputy, i annan tandans pou fer krwar ki si ou dan sekter prive ou pa kapab pratik koripsyon. Me ou a soke pou dekouver ki laverite e larealite dan lemonn i diferan. Ozordi dan sekter prive dan plizyer pei size koripsyon i en Mosyon ki bokou sitwayen pe koz lo la e persepsyon deor se ki bann biznesmenn dan sekter prive ki

pratik plis pratik koripsyon. Resers aprofondi i bezwen ganny antreprann lo sa laspe spesifik.

Mr Deputy, mon demann tou nou sitwayen annou met nou lanmen ansanm pou konbat sa move pratik. Dekouraz sa pratik ki pa profesyonnel e ki met retar progre nou nasyon dan sa “Nouvo Sesel” kot mazorite de nou pe travay dir pou kre larises.

Mr Deputy bokou Gouvernman e endividi dan lezot pei in perdi kredibilite pou diriz pei zis akoz size koripsyon in anpay zot dan zot parkour lavi oubyen zot parkour travay, karyer. Listwar limanite i ranpli avek plizyer legzanp kot plizyer dirizan oubyen fonksyonner in bezwen fer gro santans prizon menm serten in ganny touye akoz zot in pran larzan Lepep e met dan zot pos. Nou bezwen ranforsi lalwa kot i nesese pou dekouraz sa kalite pratik kot endividi pa ganny sans enfliyanse pou pratik sa kalite keksoz.

Mr Deputy, pou terminen, mon dir sa se en batay nasyonal. Si ou en vre patriyot e ou kontan ou pei, leve vin devan sikse sa parkour i konmans avek ou menm pa avek Prezidan ni Minis. Se ou sa sitwayen ordiner ki pou fer Sesel sorti viktorye.

Mr Deputy, mon remerci e mon aport mon sipor pou sa Mosyon, mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab Vangadasamy.

HON SHERYL VANGADASAMY

Mr Deputy Speaker, Koleg Manm Lasanble Nasyonal, zabitan Mont Buxton e Lepep Seselwa a lekout bon apremidi. Yer Mr Deputy Speaker in mark lan pou nou bann Manm elekte isi dan sa Lasanble, lan kot bokou de nou pe kontinny sa lalit. Sa travay dir kot nou'n partaz plizyer leksperyans. Sa devosyon, sa lanmour pou nou Pep e pou nou patri. Pou mon konmanse Mr Deputy Speaker permet mon pou partaz mon swe a mon bann Koleg Onorab.

Mr Deputy Speaker, i annan bokou ki'n ganny dir lo nou, i annan bokou ki'n ganny dir lo nou Gouvernman. I annan bokou ki ganny dir lo plizyer lezot dimoun. Mr Deputy Speaker, nou konstate ki nou en nasyon ki kontan koze, nou en nasyon ki kontan donn nouvel, nou en nasyon ki kontan *speculate*. Dan mon parkour konman en zenn zofisye lapolis e apre konman en Prosekiter sa in ede enkilke serten disiplin, serten kwayans e serten

prensip. Wi Mr Deputy Speaker, lopinyon, nou tou nou *entitled* pou annan enn me i enportan pou konsyan ki se *statements of fact* ki determin oubyen konsolid en largiman dan en *case*.

Wi Mr Deputy Speaker, *hear say*, sa ki dimoun i dir me pan vwar e pan trouve oubyen napa laprev i pa admisiv e i pa akseptab Ankour eksepte dan serten sirkonstans eksepsyonnel. Mr Deputy Speaker ozordi bokou lopinyon i ganny fer lo persepsyon oubyen lo sa ki serten i dir oubyen lo sa ki serten i ekrir. Me konbyen de nou ki pran en moman pou vreman ekoute, me konbyen de nou ki pran en moman pou vreman analize, me konbyen de nou ki pran en moman pou vreman reflesir. Konbyen de nou ki vreman konstate ki i pou toultan annan *2 sides to a coin*.

Mr Deputy Speaker, laliberte lekspresyon, *freedom of speech* i en kado, i en drwa, me i en kado ek en drwa ki merit ganny servi responsableman. I pa zis en drwa ki merit ganny proteksyon legalman. Laliberte lekspresyon oubyen *the gift of speech* premyerman i merit ganny servi pou servi lezot, pou edik lezot, pou enform lezot lo bann fe *rather* pou fer avanse nou azanda personnel.

Mr Deputy Speaker, *the laws of communicative justice* i kler lo serten prensip fondamantal. Drwa pou en dimoun eksprim son lekor piblikman i merit *match* par laliberte lezot pou fer parey. Donn tou nou sitwayen en lavwa dan lavi piblik pa pou fer sans si nou sitwayen pa valorize responsabilite, ekoute e koze.

Mr Deputy Speaker, nou lemonn ozordi i dan en konzanktir, Sesel ozordi i dan en konzanktir, i ganny debate ki ozordi wi, ki nou'n fer en gran depar, ki nou'n dan en gran paralel, en gran depar kot sa ki nou ti konnen koman sa ki bon e sa ki byen. Lemonn ozordi pe fer fas avek en defayans, en defayans ekonomi, en defayans politik, en defayans sosyal, en defayans moral e Sesel sa pa en leksepsyon.

Ozordi plis ki zanmen lemonn e menm nou pti Sesel pe fer fas avek en mouvman, en mouvman ki apel *radical individualism*. Sakenn i fer pou li, sakenn i enterese zis ek li, sakenn i rod son konnen, sakenn i rod son ganyen. Ozordi plis ki zanmen nou anvi tou, nou anvi plis larzan, nou anvi plis byen, nou anvi plis pouvwar, nou anvi plis plezir, nou anvi plis lanmizman. Ozordi plis ki zanmen lemonn pe fer fas avek en *excessive materialism*.

Mr Deputy Speaker ganny plis i merit ekivalan travay plis. Nou lanmour kontinnyel pou plezir personnel, nou lanmour

kontinnyel pou byen personnel e lanbisyon personnel i pa merit *at the expense of personal and public responsibility*. Oubyen *personal and public well being*. Mr Deputy Speaker, mon napa okenn lobzeksyon konsernan sa Mosyon. Kot nou merit ranforsi pou fer keksoz mars pli byen, kot nou merit ranforsi pou fer keksoz vin pli efektiv e kot nou merit ranforsi pou fer keksoz mars parey i merit marse, non, mon pou napa okenn lobzeksyon.

Mon problemm Mr Deputy Speaker, se ki lamazorite nou problemm ozordi se ki nou pa pe atak son rasin. Se ki nou bezwen atak son rasin, nou pa pou zanmen kapab konbat tou sa fleo dan nou sosyete ozordi zis avek plis lalwa tousel. Zis avek plis regilasyon tousel, plis stritir, plis komisyon, plis polisi e plis mezir tousel. Nou pou kapab konbat tou nou fleo sosyal, tou nou fleo moral, ekonomik e politik dan sa pei, dan sa lemonn letan nou atak rasin nou ban problemm. E ozordi dan sa lemonn, dan sa pei rasin nou problemm se ki nou pe perdi nou *moral compass*, se ki nou'n perdi nou konpa moral. Se sa lakoz nou bann problemm, si nou bann zonm ek fanm ti konsyan sa, si bokou de nou ti konsyan sa bokou nou problemm ti'n ganny rezourd ozordi. Si nou ti konpran e konsyan ki i mal pou pran en larzan, en keksoz ki pa pou ou nou ti pou annan mwens vol dan sa pei. Si nou ti konpran e konsyan ki letan nou kraz e bles nou frer e ser Seselwa nou ti pou annan mwens lanmertin dan sa pei, mwens mert dan sa pei, mwens krim dan sa pei. Si nou ti konsyan ki letan nou malparl nou frer e ser nou kree plis negativite dan sa pei, nou ti pou annan mwens lanmertin dan sa pei. Si nou ti konsyan ki letan nou abiz enn nou zanfan nou pe vyol nou fitir, nou pe vyol fitir nou pep, si nou ti konsyan ki sa kominote ki sa pei, ki sa lemonn I appartenir a nou tou, nou ti pou annan plis travayer dan sa pei, plis lanmour prop dan sa pei, plis keksoz konstriktiv dan sa pei. Si nou ti konsyan ki letan ou vol en malere, ou vol en keksoz leta ou pe vol ou pep e ou pe vol ou pei ti pou annan mwens koripsyon dan sa pei. Si nou ti konsyan ki letan ou trafik dan sibstans ilegal ou pe touy enn ou frer e ser Seselwa nou ti pou annan mwens drog dan sa pei, mwens problemm dan sa pei. Si nou ti konsyan ki kantmenm nou pa partaz menm kod zenetik nou frer e ser imen, en pep, nou frer e ser Seselwa nou ti pou al pli an avan konman en pep, pli an avan konman en pei, pli an avan konman en nasyon.

Mr Deputy Speaker, en kantite in ganny dir oubyen kantite in ganny met ater konsernan bann *corrupt practices* dan nou pei. I annan plizyer mekanizm parey mon Koleg Onorab Dugasse e Onorab Fideria in met ater. Nou annan *Ethics Commission, Tender Board, FIU, FPAC* me i en fe ki i reste ankor bokou pou ganny fer pou *deal* avek en tel sityasyon efektivman, korekteman e dan en dele letan ki akseptab. Me Mr Deputy Speaker, ankor enn fwa e permet mwan pou mon retourn lo pwen presedan. Mon largiman se ki nou bezwen atak e konpran *the root cause* nou bann problem. Nou valer moral, nou kod etik, nou fabrik sosyal, nou kod kondwit konman en *etre* imen, nou prensip e nou dignite imen, nou dignite konman en pep, eski nou pe perdi sa? Eski serten de nou nou'n fini perdi sa? Eski letan nou kree plis eski nou vin pli restriktiv? Eski nou vin pli voras?

Mr Deputy Speaker, nou viv dan en lemonn ozordi ranpli ek bokou mervay, ranpli ek bokou splander, nou viv dan en Sesel ozordi avek en labote imans, avek en pep melanze, salere e fyer. Mr Deputy Speaker, *are we losing sight of our* vre labote natirel? *Are we losing sight of* nou vre fabrik sosyal e moral konman en pep? *Are we losing sight of* nou vre dignite imen? Eski nou pe perdi nou vre rezon det? Eski nou konpran lesansyel e lenportans travay dir pou nou menm e pou nou Sesel? Eski nou perdi regar lo *the basic laws* ki govern nou konman en *etre* imen? Eski nou zistifye sa ki enzistifyab? Eski nou pa'n *deviate from* sa ki moralman mal *to become socially acceptable e the norm*.

Mr Deputy Speaker, les mwan fer en pwen refleksyon. Ozordi sa ki ou mete i dir ki ou ete, ozordi kantite e kalite zanmi ki ou annan lo *facebook* oubyen ki ou mars avek i dir ki ou ete. Ozordi kantite anmize ki ou anmize i dir ki ou ete, ozordi ou non i dir ki ou ete. Ozordi ou pozisyon, ou stati dan lasosyete i dir ki ou ete, ozordi ou koneksyon i dir ki ou ete. Ozordi ou byen materyel e ou grander, ou larzer, ou kont labank i dir ki ou ete. Eski ozordi se pa sa ki nou pe servi *as* baromet pou mezir nou sikse, pou mezir vre sikse. Eski pa ozordi nou ki'n sanz sa *yardstick* e entrodwir sa mezir ki nou mezir nou sikse e sa ki nou ete.

Mr Deputy Speaker, sa bann mezir, sa bann valer siperfisyel pa determin sa ki nou ete e sa ki nou merit ete. Annan serten prensip dan lavi, serten valer dan lavi, serten gidans kler ant sa ki

byen ek sa ki mal ki determin ou parkour dan lavi, ki determin sa ki ou ete dan lavi.

Mr Deputy Speaker, annou konstrir, annou batir, me annou konstrir byen, annou batir byen, annou konstrir lo bann bon fondasyon. I reste en fe ki swa nou debout lo en serten prensip *as en etre* imen, *as en travayer*, *as en lorganizasyon*, *as en pep oubyen* nou pa debout ditou. Swa nou koz e pratik serten prensip, swa nou pa koz ditou.

Mr Deputy Speaker, mon pou konklir lo sa not, serten bann gran, gran ekriven, serten bann gran politisyen in konklir poudir ki dan sa lemond ozordi, ki dan sa pei ozordi, dan nou lemond ozordi, dan nou pei ozordi, wi, i vre, *it used to be about trying to do something*. Fer en keksoz byen pou byenney nou tou, pou byennet nou pep me konmela *it is about trying to be someone*.

Mr Deputy Speaker, mon pou sezi sa lokazyon pou swet bann dimoun e bann fanmiy ki pe soufer avek kanser oubyen bann ki'n perdi manm pros avek sa maladi. Mon swe senser e mon solidarite, mon pou donn mon sipor sa Mosyon. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Bon Onorab Arnephy.

HON BERNARD ARNEPHY

Mersi Mr Deputy. Bon apremidi Mr Deputy e bon apremidi tou bann dimoun ki a lekout. Mr Deputy mon ti ava tou dabor profit sa lokazyon pou swet tou ansenyan par profesyon isi dan Lasanble e tou bann ansenyan an zeneral dan Sesel en bon lasemenn lafet ansenyan. Ki Bondye i kontinnyen beni nou.

Mr Deputy sa Mosyon ki devan nou Lasanble pe donn nou sa loportinite pou pa zis koz lo sa size koripsyon ki souvan i ganny persevwar konman en bebet feros ki ronz bann sosyete e fer ki sitwayen i demann bokou kestasyon e menm parfwa perdi konfyans total dan bann ki pran desizyon enportan pou diriz pei. Sa Mosyon pe donn nou sa sans konman bann parلمانter pou fer en deba enformen ki a donn loportinite nou pep pou fer enpe refleksyon aprofondir lo kwa ki sak endividi i kapab e merit fer pou asire ki plis transparans e bon etik i renyen dan nou sosyete. Sa latas pa enn pou Gouvernman tousel me sak sitwayen ki annan byennet son pei a ker.

Mon lentervansyon pou konsantre plito lo fer enpe refleksyon enportan lo kwa ki Sesel konman en pei pe fer pou asire ki bon gouvrenans i ganny meprize konman sa zouti kle e tre enportan pou konbat bann pratik malonnet ki souvan fer bokou poz kestyon. Mr Deputy en bon sistenm gouvrenans kot vre demonkrasi i rennyen i en zouti kle pou ede fer bann deba enformen lo sa size koripsyon. Bon gouvrenans in toultan en pwen priyoriter lo azanda Gouvernman Lepep. Abraham Lincoln i fer referans lo lademonkrasi konm swivan e mon *quote*, ‘*Democracy as Government for the people, by the people, for the people*’.

Mr Deputy se sa egzaktman ki egziste isi Sesel. Term bon gouvrenans i ganny servi pou dekrir lafason ki en pei i merit ganny gouvrenen. I al odela sa term Gouvernman ki souvan bokou dimoun i mal enterprete e zot santi zot konfize avek e fer ki zot an retour zot konfiz larestan lapopilasyon. Bon gouvrenans i en prosesis kot bann lenstitisyon politik i fer marse bann lenstitisyon piblik, zer bann resours e garanti ki dwa e dignite sak endividi I ganny realize.

Mr Deputy bon gouvrenans i senpleman kapab ganny realize dan en lanvironnman politik kot tou bann parti prenan i kontribye pou byennet sa sosyete. Sa i souvan vin posib kot bann sekter Gouvernman i perform a la oter e kot lasosyete sivil i zwe en rol konstruktiv an travayan an sinerzi avek bann sekter Gouvernman. Nou Gouvernman i zisteman travay dan sa direksyon pou kontinyelman amelyor son performans. Sa i rezon prensipal ki pandan sak eleksyon ki’n ganny fer Sesel Lepep Seselwa in dan son gran mazorite kontinnyen met son konfyans e siport sa bann prensip nob ki fer nou sa parti politik ki nou ete ozordi. Bon gouvrenans i selman ganny akonplir dan en lanvironnman kot batay kont labi ek koripsyon i kontinyel, kot bann lalwa ki an plas i ganny respekte e aplike e kot drwa sak endividi i ganny promouvwar.

I bon note Mr Deputy ki sekter biznes e lasosyete sivil i bezwen absoliman zwe zot rol si nou anvii ki sa size bon gouvrenans i ganny vwar konman efektiv e ki i ede adres sa size koripsyon dan son vre lanpler ou menm parfwa persepsyon lo sa size koripsyon.

Dan en lekonomi ki ganny an prensip zere par sekter biznes prive i tre enportan ki zot tranzakte dan bann fason onnet kot bann dimoun ordiner pa vwar zot drwa konman bann konsomater pe

ganny vyole e kot an rezilta sa move pratik tou blanm i tonm lo Gouvernman. Nou Gouvernman ler i pe koz lo bon governans i trouv meyer fason pou adres sa size koripsyon nou fer li nou devwar pou koz lo bann pwen enportan tel ki *accountability*, latransparans, lalwa siprenm nou pei ki byen sir nou Konstitisyon, partisipasyon e konsansis dan bann desizyon enportan e bon loriyantasyon e direksyon vizavi prosperite e byennet nou pep.

Pou nou annan en sekter piblik ki pli efektiv nou bezwen asire ki bann lenstitisyon i fonksyonn lo bann polisi Gouvernman ki bon e kot ladministrasyon e *staff* i annan akse avek bann drwa ekonomik. Zot ganny en saler adekwat ki permet zot zwenn tou bezwen de baz zot fanmiy e osi zot bezwen endividyel. La mon santi i annan *scopes* pou nou fer bokou amelyorasyon. En bon saler Mr Deputy i permet en endividi pou li siport son fanmiy dan en fason apopriye e efektivman redwir sa lanvi pou li vin koronpi. Sa an retour i ede promot sa lespri bon governans.

Isi Sesel nou annan en sistenm lazistis ki enparsyel ki efektivman annan en rol kle pou zwe dan en tel demars. Sa i ede protez drwa sivil sak endividi an relasyon avek zot propriyete, garanti zot sekirite personnel e pli enportan zot laliberte. I bon note a sa staz Mr Deputy ki isi Sesel nou annan en dezir pou vwar en sistenm Zidisyer ki pli performan ankor akoz a sak zour i annan bokou presyon pou ki i delivre son servis pli efektivman dan lentere sak sitwayen san preferans politik an partikilye. Sa i a asire ki proteksyon drwa sivil nou sitwayen i ganny sof garde dan en fason zis e ekitab. En sistenm lazistis i en zouti kle e enportan pou *tackle issue* koripsyon e *malpractice* kot sa i egziste. Nou lo sa kote latab nou osi kwar ki rol sosyete sivil i tre enportan. En sosyete sivil kot i annan bann *NGOs* serye ki delivre dan en fason enparsyel. Lasosyete sivil i merit zwe en rol ki ede kontribye dan bon governans zot pei atraver partisipasyon aktiv dan lakominote. Sak endividi i merit zourir en nivo lavi ki afordab. Si ou pa oule travay ou pou definitivman mizer, ganny difikilte pou annan en landrwa apopriye pou viv eksetera. Vwala kot lasosyete sivil i merit ede pou anmenn sa ledikasyon kot nou pep.

Isi Sesel nou Gouvernman pe sey son mye pou asire ki son Pep i viv dan konfor de baz malgre i pa touzour fasil. Nou Gouvernman i asire ki drwa ekonomik, sosyal e kiltirel son sitwayen i ganny zwenn. Pou asir bon governans e anpese ou minimiz

koripsyon, nou Gouvernman pe deza pran bann mezir serye e responsabilite pou garanti pli bon striktir sosyal pou son pet.

Mr Deputy, nou Gouvernman i fer li en priyorite kle lo son azanda pou investir dan son Pep. Ler en Gouvernman i investir dan son Pep sa I fer ki i annan en lafors travay ki byen *skilled* e mye plase pou donn koudmen kree larises pou son Pep. La mon oule lans en lapel avek bann ki pa dan lanplwa pou sers en lanplwa formel e ler nou'n gannyen silvouple annou travay avek senserite. Sa i sel fason pou nou gradyelman ranplas sa kantite etranze ki pe travay dan nou pei e permet nou remet plis konfyans dan nou prop dimoun. Sa i ava ede elimin bann persepsyon ki Gouvernman i prefer etraze pou Seselwa. Nou Gouvernman i esey son mye pou asire ki drwa debaz ekonomik e sosyal sak imen i ganny zwenn. La I bon note ki atraver en bon sistenm lazistis sosyal ki egziste isi Sesel tou dimoun i ganny akse avek ledikasyon, servis lasante, manze e lozman edekwat pou ed nou epanouir, me ankor nou annan bokou pou fer e byensir nou kapab fer bokou plis ankor.

Mr Deputy pou *tackle* sa *issue* koripsyon kot i egziste en Gouvernman responsab parey nou Gouvernman i bezwen a tou moman asire ki i zer byen son lekonomi nasyonal. A sa pwen, sistenm *tender procurement* ki egziste pou *award* bann kontra pou *goods and services* i ankor montre sa lanvi pou vwar plis latransparans dan lafason ki keksoz i ganny antreprann. Malgre parfwa i annan sa konsern ki prosesis i tro birokratik e pran tro bokou letan me de lot kote i en fason asir sa latransparans i bokou nou I koz lo la.

Pou fer referans lo sa ki Onorab Pierre in fer mansyon dan son lentervansyon, pou rann kont piblik, mon oule fer Onorab konnen poudir dan distrik tou le konmansman lannen i annan bann *meeting* piblik ki ganny fer kot Ladministrasyon Distrik ek Lotorite Distrik i rann kont Lepep lo lafason ki bann larzan ki ganny met a dispozisyon distrik i ganny depanse atraver bann proze e manm piblik i ganny sans pou zot demann kestyon e rod leklersisman lo lafason ki bann tel depans I gannt fer.

Mr Deputy, sa size koripsyon i egziste partou atraver lemonn, menm dan bann pei ki konsider zot konman pli demonkratik. Sesel ozordi i annan bann lalwa strikt an plas pou ede adres koripsyon e frod kot sa i egziste. Sesel in menm sinny e ratifye *African Union* e *United Nations Convention* lo koripsyon. Sa i montre sa *political will*

lo lapar Gouvernman e son determinasyon pou adres sa problemn kot i egziste. Pou prevansyon koripsyon mekanizm tel ki lenvestigasyon, prosekisyon, ledikasyon piblik pou nonm de, trwa i deza an plas. Medya i annan en rol kle pou zwe pou edik piblik lo danze enplike dan bann tranzaksyon frod e malonnet e kot levidans i prouve ki i annan bann tel pratik la lapolis i annan sa pouvwar pou anmas levidans neserer pou prosekisyon.

Nou Komite Finans dan Lasanble pe zwe en rol kle pou vwar depans larzan leta e vwar ki resours leta i ganny byen zere. Bann diferan lorganizasyon ki zer resours leta e ki'n aparet devan Komite Finans dan Lasanble resaman i realize ki sa rol *oversight* ki Lasanble i annan i enn ki tre enportan e ki mon asire pou ed zot vwar de pli pros ankor koman zot zer resours leta.

La i bon note Mr Deputy ki se Mr *Leader* Lopozisyon limenm ki *Chair* sa Komite Finans dan Lasanble. Tre byento Gouvernman pou ensiste ki *performance audits* i ganny fer lo bann lenstas, sirtou lo bann *statutory bodies* ki ganny finansman larzan piblik sa dan limenm pou en lot *milestone* dan demars pou plis latransparans lo lafason ki larzan leta i ganny servi.

Sesel in resaman ganny *rates par transparency international index on corruption* senkantyenm parmi 154 pei. E dan larezyon se zis Moris ki enpe pli byen pase dan katriyenm pozisyon. Mon asire ki avek tou zefor ki an plas paregzanp lafason ki bann *accounts section* dan bann diferan Minister e deparman ki ganny en Bidze avek Gouvernman i bezwen *relate* avek Minister finans avan ki peyman i ganny fer, sa i a ede ranforsi plis ankor sa sistenm *cheques and balances* ki an plas.

Mr Deputy, nou Gouvernman anba direksyon Prezidan Michel in adopte en lapros zero tolerans lo koripsyon, alor si tou sa ki konsernen i pran sa konsept serye nou pou definitivman vwar pli bon zesyon resours leta kot nou pou koup lo gasipaz e depans initil kot sa i egziste. La mon oule lans en lapel avek tou bann ki atraver zot aktivite i ganny finansman sorti kot leta pou donn sa servis ki vo sa larzan ki zot resevwar. Se la kot nou pe demann plis lonnekte sorti kot sekter biznes prive. Nou Gouvernman pe fer tou zefor posibil pou zer byen lekonomi malgre resours limite e sa pou asire ki i annan ase resours debaz pou garanti drwa debaz sak endividi.

Mr Deputy, Gouvernman pe deza ranforsi bann lenstans e mekanizm ki egziste pou fer fonksyonnen bann lenstitisyon ki

kapab rann kont avek lepep dan en fason transparan e ki ekstrememan enportan pou bon gouvènanans e devlopman soutenab. Bann propozisyon ki Onorab Pierre e bann lezot Manm in fer i deza egziste e fonksyonnel, me mon dakor ki i merit annan ankòr bokou plis pou nou fer pou kontribye dan en fason enparsyel pou adres sa sistèm koripsyon dan pei kot i egziste. I enportan ki i annan komitman politik sorti nou pa zis kot Gouvènanman me lezot parti prenan tel ki bann lezot parti politik, lasosyete sivil e sekter biznes.

Lasistans enternasyonnal pou vwar, adapte e adopte bann *best practices* i merit kontinyen ganny konsidere. Nou bezwen idantifye nou ban vre bezwen, vwar kot nou bann difikilte i ete e kot nou bann mankman i ganny adrese dan en fason reel e dapre vre bezwen e konteks. I osi annan en nesosite pou amelyor ankòr nou disiplin fiskal, asire ki Gouvènanman i ranmas taks nesese pou kontinnyen garanti e soutenir e amelyor son program sosyal. Nou bezwen kontinnyen travay dan sa direksyon pou donn nou Pep touzour en meyer *deal*.

Mr Deputy, pou konkli, ler nou koz lo fason pli meyer pou asir plis latransparans dan lafason ki resours leta i ganny servi, mon panse ki atraver son program ekonomik ki Sesel in anbank lo la an 2008, *IMF*, Minister Finans e Labank Santral Sesel ankòr pe gard e lespri ouver lo la fason ki lentere sak Seselwa isi Sesel i kapab ganny zwenn atraver bon zesyon nou resours sirtou nou resours finansyel.

Le 3 Novanm 2009, 1an apre lansman program reform ekonomik, Prezidan ti dir e mon *quote*, *'The reform has also strengthened the transparency and openness of many governmental procedures to the benefit of the country'*. Unquote. Mr Deputy, depi program reform 2008 in konmans, nou Gouvènanman in kontinnyen son zefor sanses pou asire ki i annan plis ranfor e bon sirveyans lo mekanizm ki egziste pou fer lenvestigasyon e pou sanksyon bann ki kas lalwa. Travay ki *FIU* pe fer pe gradyelman apòrt fri.

Kot i annan *malpractice* bann metod deteksyon i pli efikas e bann akter i pli byen plase pou detekte bann tel defayans pareegzanp travay lofis Oditer Zeneral e bann lenspekter taks. Travay prevansyon kont *malpractice* osi in entansifye pou ankouraz plis latransparans dan lafason ki sekter piblik e osi byen ki prive i fer zot loperasyon. Travay Komite Finans e Lasirans Gouvènanman

dan Lasanble i legzanp kler ki demontre sa sinerzi travay pou asire ki tou bann ki benefisye atraver larzan piblik pou ki swa prodwir ou servis sa i ganny fer dan en fason zis e ekitab. Mon konnen nou kapab fer bokou plis ankor e ki nou pou travay dan sa direksyon pandan lannen avenir pou annan en lekonomi pli performan atraver bann *good practices* sorti kot sak endividi.

Mr Deputy, mon pou aport mon sipor pou merit zeneral sa Mosyon pou ki sa travay entans ki'n konmanse pou mentenir bon gouvrenans dan Sesel i kontinnyen e avek bokou plis viger ankor. Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Bon, mon les bann Manm konnen ki nou pa pou pran okenn *break*, nou pou fer parey bomaten, nou pou ale ziska ler nou fini. Onorab Vidot.

HON KEVIN VIDOT

Mersi Mr Deputy. Mr Deputy, Koleg Onorab, tou dimoun ki alekout bon apremidi. Mr Deputy, prensip bon gouvrenans, ki *openness*, *integrity* e *accountability* pa zis ban opsyon ekstra me sa fondasyon fondamantal lo ki en lorganizasyon efektif i ganny batir. Dan sekter piblik, i osi enportan e si pa menm pli enportan ki dan sekter prive Gouvrenans efektif dan sekter piblik i kapab ankouraz bon itilizasyon resours, ranforsi *accountability* e amelyor *management* e *service delivery*. Tou nou lorganizasyon piblik dan Sesel i merit pe aplik bann laspe pratik bon gouvrenans e menm devlop en plan aksyon apropiye pou entrodwir bann standar esansyel e neserer pe enport zot grander, lentansyon ouswa striktir aktyel.

Mr Deputy en *guideline* ti ganny devlope par *public enterprise monitoring division* atraver en lapros kolaborativ ki ti osi *involve* Oditer Zeneral, *Public Officers Ethics Commission*, *Public Accounts Committee*, *Ombudsman* e plizyer Sef Egzekitiv bann lorganizasyon piblik mazer. Sa *guideline* anver bon gouvrenans ti sipoze le premye parmi en seri polisi e *guidelines* ki pou ganny devlope pou amelyor gouvrenans, *monitoring* e kontrol dan bann lorganizasyon piblik Sesel pou amelyor lefikasite e diminyen bann risk dan Gouvrenman. I sipoze en bon zouti osi pou elimin birokrasi dan bann lorganizasyon piblik ki nou tou dan sa Lasanble nou konnen i

en problemm e ki neser pou nou note osi ki birokrasi i enn parmi bann faktor ki ankouraz koripsyon.

Mr Deputy, si tou sa bann mezir ki monn mansyonnen in ganny inisye par sa Gouvernman Lepep parmi lezot tel ki *FIU* e bann diferan *internal* ouswa *external auditors* dan bann lorganizasyon e Minister akoz ki nou pe kontinnyen tann koz lo koripsyon? Sa i en kestyon ki mon kontinnyen demann mon lekor. Menm dan sa Lasanble ki lavwa Lepep nou konsernen e fer sir ki larzan Lepep pe ganny byen depanse sirtou atraver komite *FPAC*. Alors atraver tou sa mezir ki an plas akoz ankor enn fwa koripsyon i kontinnyen ganny mansyonnen. Eski vremen i annan koripsyon, eski pa zis persepsyon serten dimoun ki koripsyon i grav dan sa pei, eski i pa zis en propagann politik ou eski dimoun napa konfyans dan bann sistenm ki egziste pou elimin, ou lalit kont koripsyon? Sa bann kestyon kekfwa atraver bann deliberasyon nou ava kapab dekouver larepons ansanm.

Mr Deputy, toudmenm mon regard e analiz sa problemm avek en lespri ouver. Mon pa pou vin dan sa Lasanble pou dir i annan koripsyon ouswa napa ditou koripsyon. Eski mon annan sa konpetans pou fer en tel deklarasyon? Larepons i non Mr Deputy, mon ava les bann striktir legal ki annan bann profesyonnel konpetan e mekanizm an plas pou fer sa lenvestigasyon ou analiz profon pou desid lo la. Me toudmenm, sa ki enportan se ki okenn dimoun ki annan laprev koripsyon dan nou pei i silvouple san ekitasyon vin devan e denons en tel pratik irresponsab e malonnet. Si en tel pratik i egziste a mon avi i pa kapab kontinnyen ganny tolere e aksepte konman i normal dan nou pei. A sa moman Mr Deputy, mon krwar i neser pou fer sorti ki fodre nou pa fer okenn ilizyon ou fer krwar ou montre ledwa lo zis Gouvernman ler nou koz lo koripsyon akoz evidaman sekter prive osi i form parti Sesel kot sekter prive i enn parmi bann akter prensipal dan devlopman e ki osi kapab enflians koripsyon an gran parti.

Konman bann sitwayen entelizan e responsab ki nou ete ozordi gras a sa Gouvernman. Mon krwar i neser nou pa zis sot lo bann gato so ki nou vwar obor semen san konnen ki manke lafarin pankor byen kwi ouswa i ranpli avek pwazon ladan. Savedir, letan nou tann bann rimer ou koze isi laba annou fer byen nou analiz e pa tonm lo bann konklizyon forse byen vitman. Annou pran letan pou demann nou lekor serten kestyon e menm poz sa

dimoun ki'n donn nou sa nouvel de, trwa kestyon pou vreman konn laverite. Annou konman bann kretyen pa zanmen bliye ki Labib i dir ki laverite pou rann nou lib.

Frer ek ser Seselwa zis laverite ki rann lib. Mansonz i kontiyen anpay nou san ki nou pou menm vwar en semen sorti.

Konman en zenn Seselwa mon krwar i neseler ki koripsyon i ganny *deal* avek, si zanmen nou vwar bann ki koupab. Mon krwar i enportan ki sa zenerasyon aktyel i kit en bon Sesel avek bann bon pratik e dan en bon leta dan lanmen sa lot zenerasyon ki pou anmenn Sesel pli devan me pa dan en depi ou problemm finansyel problemmatik ki rezilta koripsyon san pitye. Lo lapar bann zenn Seselwa mo dir non a koripsyon.

An konklizyon Mr Deputy, mon konman en Manm Elekte responsab e ki devret koz pou byennet mon Pep mon krwar i neseler pou latransparans e bon gouvrenans ki Gouvernman i fer le neseler pou met an pratik tou bann mezir anti-koripsyon e pou fer sir ki dan sa prosesis tou bann demann parey Onorab David Pierre in demande *IMF* an sa ki konsern koripsyon i ganny pran an konsiderasyon. Si sa ki neseler pou latet e lespri mon zabitan e Lepep Seselwa i reste anpe mon ava siporte e fer sir i ganny enplimante par mon Gouvernman ki mon asire i en Gouvernman responsab.

Alors, lo sa *note* mon pou vot an faver sa Mosyon. Mersi pou zot pasyans.

MR DEPUTY SPEAKER

Onorab Lebon.

HON LENNY LEBON

Mersi Mr Deputy Speaker. Mr Deputy Speaker Mosyon anmennen par Lider Lopoziyon pe demann Gouvernman pou fer tou le neseler pou met an pratik tou bann mezir anti-koripsyon pou fer sir ki dan prosesis tou bann demann *IMF* i ganny pran an konsiderasyon. Mon anv i dir enn de mo lo sa Mosyon akoz pou mwan mon krwar ozordi dan Sesel i annan en persepsyon, en sikoloji propagann lo si i annan oubyen napa koripsyon. I bon fer resorti ki dan bann pli gran demonkrasi ki prozekte zot konman bann sosyete model ou tann koz lo koripsyon laba. Ou tande dan

nouvel enternasyonnal bann gran personalite in ganny sezi akoz alegasyon koripsyon. Nou osi tann nouvel pe dir tel personalite dan lezot pei in ganny trouve koupab akoz in aksepte gous e in pratik koripsyon letan i ti dan lofis piblik. Alors sa i pa e pe pase dan plizyer pei dan lemonn. Bokou pei pe deklar lager kont koripsyon e menm pe deklar lager avek bokou persepsyon koripsyon. Parfwa, e mon menm dir ki dan plizyer repriz napa levidans me zis akoz zalouzi imen serten dimoun pe ganny akize ki i pe fer koripsyon.

I enportan note ki dapre mon resers i annan en gran poursantaz pei kot bann fason fer ki'n ganny konsidere konman pratik koripsyon ki en batay pou derasin sa malez sosyo-ekonomik dan sosyete in pran en dimansyon san presedans dan listwar devlopman sosyete imen. I enportan note osi ki lalit arme, demonstrasyon in ganny organize, lager in ganny deklare dan serten sosyete zis akoz pratik koripsyon egzazeran. Pli pir ankor, se ki dan serten sosyete ki koripsyon in vin en fason legzistans e sirvivan bann zonm politik, in annan revolisyon sosyal, i annan sanzman plizyer rezim politik e sosyete in ganny transformen pou le meyer.

Sesel nou dan milye en parkour e opsyon devlopman dan en lemonn ekonomikman enstab e ziska serten degree bouverse e enserten nou pe byensir ankor lo en demars serye nou pe rod nou lekilib. Me lavenir i tre prometan akoz nou annan isi dan Sesel pa bann zonm pesimis dan lavenir limanite, tou lekotrer nou annan en *leadership* tre optimistic.

Parey monn dir, isi Sesel i enportan note pou rikord ki katriyenm Lasanble ti pas lalwa an 2008 pou kre *Code of Ethics for Public Officers Commission* e sa pou diriz lo lafason kimannyer bann zofisyte Gouvernman i devret kondwir zot e desarz zot responsabilite dan en fason tre transparan san diskriminasyon, faver eksetera. Parey zot konnen lartik 7 sa lalwa i koz klerman lo size koripsyon.

Mr Deputy Speaker, Prezidan Michel in pronons son lekor lo sa size. Nou Prezidan in deklar zero tolerans vizavi sa fenomenn koripsyon, in demann nou tou pou lit e derasin sa pratik move e destriktif dan devlopman e kreasyon en "Nouvo Sesel".

Mr Deputy Speaker, sa zafer koripsyon i konsern nou tou dan sosyete -i pa zis en konsern Gouvernman. Parey Lider Lopozisyon pe koz lo bann rekonmandasyon *IMF* i bon fer resorti ki byento mon krwar en bon pe keksoz ki'n ganny fer dan sa pei. Monn koz lo

Ethics Commission e byento Gouvernman pe al *strengthen*, nou pe bouz lo sa *Public Finance Act* ki pe vin devan Lasanble byento e sa pou anlinny avek bann bon pratik enternasyonnal. Atraver sa *Bill* Mr Deputy Speaker, pou annan *oversight role* par Lasanble lo Bidze *capital expenditure*.

MR DEPUTY SPEAKER

Pa al tro lwen, *anticipation* en. I byen ou'n mansyonnen, *carry on*.

HON LENNY LEBON

Nou'n osi vwar *the Public Procurement Act* ki'n fini ganny aprouve e e deza an fors e nou osi annan *the strengthening of the Public Enterprise Monitoring Act*. Tousala i montre ki Gouvernman pe bouz lo bann norm e pe servi sa ki nou apel *the best practices* enternasyonnal. Sa pou ede elimin koripsyon si vreman i annan dan Gouvernman.

Mr Deputy Speaker, tou resaman an Zen sa lannen ti annan en vizit par en delegasyon 2 Manm sorti kot Linyon Afriken. Zot ti zwenn avek komite *Chairpersons* dan Lasanble, zot ti agree ki Sesel pe fer tou pou lager kont koripsyon e ki i ankor reste loportinite pou amelyor *rank* Sesel lo *Corruption perception index*. E parey Onorab Arnephy in dir, Sesel i *rank* senkantyenm. Osi i bon fer note devan sa Lasanble, si nou al lo *website* mon krwar Lider Lopozisyon in koz enpe lo rekonmandasyon *IMF*, si nou al lo *website IMF* nou pou vwar poudir Sesel in fer bokou. I annan bann aksyon sirtou bann aksyon ek bann polisi dan sa *MEFP*, sa ki nou apel *Memorandum of Economics And Finance Policies*. E ladan i koz enpe kwa ki'n ganny agree pou travay lo la e parmi parey monn dir i annan sa *Public Management Bill* ki pe vin devan nou Lasanble.

Mr Deputy Speaker, Onorab Vidot in koze e mon krwar nou bezwen agree. Nou pe kontinyelman koz lo koripsyon, nou pe ekrir lo la e sa i kre en persepsyon dan lespri nou Pep e nou vwar bann dimoun osi koz lo sa size lo bann rezo sosyal parey *Facebook*. I enportan fer resorti ki i annan *case* koripsyon ki Gouvernman pe *deal* avek e sa zafer I devan Lakour ouswa i kot Biro Prosekiter. Petet aköz Gouvernman pa koz lo la ouswa pibliy lo la i pa vedir ki nanryen pa pe ganny fer. Si fodre *name and shame* annou pa per pou fer li me an menm tan nou bezwen konpran ki nou pa kapab pli wayal ki lerwa.

Mr Deputy Speaker, in ler dan sa pei pou nou ranforsi lalwa, fodre nou pa per pou pourswiv dimoun ki fann propagann dan sa pei san ki zot annan okenn laprev. Sa ki pli gou dan tousala se ki si en zournal i koz lo alegasyon koripsyon bokou nou i krwar poudir koripsyon in arive san mazin en ki i zis en alegasyon. Nou bezwen met lord dan sa pei e konmans *deal* avek bann dimoun ki fer bann fo alegasyon lo bann dimoun e kot nou kre persepsyon lo koripsyon.

Sesel i deza annan ase lalwa fodre pa ki nou krwar nou bezwen re-entrant nouvo lalwa. Mr Deputy Speaker, dapre mon resers persepsyon oubyen nosyon ki plizyer sitwayen i annan se ki plizyer zofisye byen plase dan Gouvernman i tre koronpi. Zot demande e pran larzan avek manm piblik avek bi pou donn en servis preferansyel. Malgre ki nou annan striktir an plas sa pa pe anpes serten dimoun pou fer faver oubyen demann faver. Me sa ki kler se ki Gouvernman in deza met en striktir an plas kot si en sitwayen i santi ki i annan ase laprev, levidans, i touzour kapab anmenn devan *Ethics Commission* pou *investigate* e si i ganny prouve biro Atorni Zeneral ava ganny averti e prosedir neserer i ava ganny inisyé pou met en *case* Ankour e sa ki ganny vwar koupab i ava sibir son konsekans.

Mr Deputy Speaker, mon pa pou long me mon krwar dan sa pei nou bezwen annan sa bonn volonte, nou bezwen pe edik nou bann zanfan sirtou dan lekol e osi lasosyete an zeneral pou ki nou konbat kont sa fleo koripsyon e osi ede tir sa persepsyon avek nou bann dimoun. Lo sa not, mon pou aport mon sipor a sa Mosyon, mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Bon si napa lot entervan, Onorab Bresson, ki ou pe kale? Annou ale.

HON GALEN BRESSON

Mersi Mr Deputy Speaker e mon vreman pa pou long.

MR DEPUTY SPEAKER

Ou annan ou 30 minit.

HON GALEN BRESSON

Mr Deputy Speaker, bokou in ganny dir lo sa term koripsyon e mon lentervansyon pa pou al repas lo tou me plito regard serten kekfw ki pa'n ganny touse. Avek sa lemond globalizasyon ki nou viv ladan, resours e lenformasyon i sot lafrontyer dan nenport ki fason e i tous tou dimoun. Koripsyon i swiv parey, i bouze menm fason, fasilman, vitman e libreman. Bann protokol enternasyonnal, bann lagreman bilateral i ganny sinnyen pou sofgard diferan konsept, drwa souvrennte en nasyon. Me pou osi asir sikse en nasyon i bezwen asire ki i met li azour avek dinamizm lemond.

Sesel ler nou konsider bann mezir anti koripsyon vizavi bann demann *IMF* tou bann sekter i merit zwe son rol avek latransparans e bon gouvrenans. Non pa politiz sa konsept koripsyon e i annan en gran tandans pou met koripsyon zis dan politik e Gouvernman. Mr Deputy, les mwan pran sa lokazyon pou pas dan bann diferan sekter san regardan politik.

Annou regard dan spor. Eski napa koripsyon? Dan spor enternasyonnal legzanp, bokou nou - bann ki kontan foutbol, i kontan regard *Premier League*. Bokou de fwa nou vwar bann gro, gro sonm larzan ki ganny met lo bann zwer dan tou sort fason. Mr Deputy sak Sanmdi ler *Premier League* pe al *kick off* get bann *betting shops* ki nou annan pa mal isi Victoria, gete konbyen bann dimoun ki pe *bet* pou sa apremidi. Si isi Sesel nou pe vwar sa, lot kote lafrontyer Langleter kot *match* pe zwe en dimoun ki annan kapital, ki anvi son tim ganyen - ki i pe fer ek larzan dan sa konteks? Ki i kapab enfliyans avek larzan dan sa konteks? Sa i spor.

Lo kote Sesel, Gouvernman lo kote spor i donn teren, i met a dispozisyon *sportmen* me lo lot kote nou annan sekter prive ki zwe son rol kot li i antre e i donn bokou *sponsor* bann tim. Nou annan osi en trwazyenm parti ki nou apel sa lasosyete sivil e la bokou de fwa se sa lasosyete limenm ki *advocate* sa *good governance* lo kote Gouvernman e bokou de fwa i oubliy sa kote prive. Kote ki i zwe son rol?

An kitan spor Mr Deputy, annou zis zet en regar en kou lo nou laplant, lo nou lafore ki nou annan laverdi. En keksoz ki inik pou nou, ki senser pou Sesel se nou Koko-de-Mer. Gouvernman i fer tou, i met tou annord ki i protez nou Koko-de-Mer. Me ki nou vwar, ozordi rapor i vini, i annan bann dimoun ki al pase, ki regarde, ki fer bann kont bann pye Koko-de-Mer ki ganny proteze. I fer son

rapor e plitar sa menm Koko-de-Mer i diparet san ganny kolekte par sa menm Gouvernman ki pe protez lo e pe vey li, pe *nurture* li parey nou dir. Eski napa en rol prive ladan? I pa zwe son rol?

Mon pran lo kote sekter prive limenm. Dan nou pei i annan plizyer biznes dan prive ki roule. Mr Deputy, *car hire* i en gran biznes Sesel, me konbyen fwa nou vwar dimoun ki annan *car hire* i met son loto prive, i met en plak lo la me zanmen i *hire* sa loto. Ki nou pe sey dir? Eski pa egziste koripsyon dan prive? Lekel ki ganny vole la? Akoz sa loto letan i antre i ganny antre pou biznes, i ganny bann sibvansyon ki Gouvernman limenm i met an plas, me selman nou servi li pou prive.

Labank, gran sekter dan Sesel. Eski zot pa kree bann *cartel* par anba rido? Kit bann to lentere tre o? Sa i pa en laform ki nou menm nou kapab dir i pa koripsyon? Alor Mr Deputy Speaker an sa pti tranverse mon oule montre ki pa zis dan Gouvernman, pa zis dan politik me dan diferan sekter lakominote i egziste sa ki nou apel koripsyon.

Koripsyon limenm i kapab koz bokou defi e i kapab amenn bokou negativite dan bokou sekter. Sekter ki nou bezwen byen veye se ledikasyon. Si nou les koripsyon domin ledikasyon ozordi Gouvernman i donn en ledikasyon lib pou tou nou bann zanfan. I annan osi ledikasyon ki ou kapab peye, si nou les koripsyon antre dan sa sekter annou mazine ki kapab arive avek ledikasyon nou bann zenn.

Mr Deputy dan sa koripsyon ki nou diskite annou regard en kou domenn lenformasyon. Lenformatik, ozordi bokou dimoun i koz lo teknolozi ki nou vwar tout otour nou, me eski nou pe byen zer li? Eski sa pe ganny byen mentenir? Bann regilasyon pe ganny byen met annord? Eski i kapab ganny enfliyanse avek koripsyon? Isi menm dan Lasanble pa tro lontan Mr Deputy mon ti fer en lentervansyon lo lefikasite *FTC* e propozisyon en komisyon ki pou regard dan telekominikasyon. Bann komisyon tel ki, se li ki la ki pou *safeguard* sa koripsyon ki kapab egziste dan teknolozi ki koute ozordi zour pou nou gannyen.

Mr Deputy, an pasan monn kapab regard an gro en pti pe bann diferan landrwa ki nou kapab vwar koripsyon. Permet mwan aprezan pou santraliz li en pti pe vizavi bann diferan norm ki *IMF* i met devan en Gouvernman e i demande ki si i oule ganny konsidere konman en pei zis, lib e azour ki annan bon gouvrenans, ki annan

latransparans, ki li limenm i dir pou pei anti-koripsyon, si ou kapab met sa an plas akoz pa bliye mezir anti-koripsyon pou fer sir ki dan sa prosesis tou bann demann *IMF* I ganny pran an konsiderasyon.

Mon pou pas enpe lo bann demann *IMF* ki met devan en pei e nou menm nou ava zize si i egziste Sesel ou pa e koriz mwan si mon mal mon bann Koleg. Preme i demande, *Public disclosure of assets*. Gouvernman i met a dispozisyon *Public Ethics Committee*, i la, i pe fonksyonnen. Mon krwar nou tou dan sa Lasanble nou'n ganny demande pou deklar tou nou *assets*. Demen en keksoz i arive, en ledrwa i ganny montre ki en koripsyon in arive ki mwan monn fer *Public Assets Ethics Committee* i annan tou drwa pou al regard dan mon *assets*, regarde sa ki monn deklare kont sa ki pe mete kont mwan e fer konnen *whoever forum*, dimoun ki pe dir tel mansonz, i deza egziste.

Public disclosure of political campaign, Mr Deputy, i egziste dan Sesel komite, *Board* eleksyon, elektoral ki li i diriz kanpany eleksyon dan sa pei. i en *body* ki an deor Gouvernman, napa naryen pou fer ek Gouvernman. Se li ki diriz bann diferan bout ki ou bezwen fer dan en eleksyon. An se moman, i annan ankor ki'n ganny demande e komite I ankor pe azoute pou fer li ppli zis e lib dan sa pei pou okenn eleksyon. Alor dezyenm pwen pou mwan I egziste e *IMF* mezir i la.

Public disclosure of all parliamentary votes, draft legislation, parliamentary debates, se sa ki nou pe fer. Mon vwar *camera SBC* partou, radyo i pas tou sa ki nou pe dir. I pa bokou, me i en bout, i *disclose* tou e si zot pa'n byen tande aplikasyon i annan, *verbatim* i annan vin ekoute, zot a kapab lir pou zot menm. Alor ankor enn fwa, i en keksoz ki egziste dan nou pei anti-koripsyon.

Publicly blacklisting firms that have been shown to bribe in the public procurement. Mr Deputy la sa enn mon krwar i pa egziste. Kekfwa i egziste mon pa konnen me taler pli boner bann Onorab in mansyonnen *name and shame*. La sa pa egziste dan nou pei, petet byento i ava egziste.

Effective implementation of freedom of information within Government. Gouvernman Sesel pe fer tou pou met *e-Government* a dispozisyon tou dimoun e la tou keksoz, lalwa, bann form aplikasyon tou pou ganny met lo en sit web e ou kapab asiz kot ou, sorti en Minister pou en lot Minister elektronikman e met sa an plas. Alor byento nou ava azour lo sa.

Freedom of the media. Enn ler mon oule krwar Mr Deputy ki nou annan en pti pe tro *freedom* dan nou *media*. Me par kont nou annan en *Media Commission* ki li son rol i la pou govern tousala. Alor medya pou le moman i dir e i lib pou ekri, pou pibliy tou sa ki i vwar e kimannyer i krwar i merit pibliye.

Fiscal and public financial transparency. La sa ankor i ganny pibliye tou le zan e Oditer Zeneral i la pou fer son rapor piblik. Sa ki enteres pou vwar tou le zan sa i ganny pibliye. Enteresan, *disclosure of actual ownership structure and financial status of domestic banks.* Ankor, loperasyon labank i ganny met an kekyon dan sa ki nou dir anti koripsyon e bann demann *IMF*. Bann labank ozordi nou konnen laplipar labank lekel bann *partners*, me eski zot pe fer zot louvraz zis? Sa nou ava regarde byento petet avek bann nouvo reform.

Transparency programs at the city levels including budgetary disclosure and open meetings. E la mon siport sa ki Onorab Arnephy in dir kot tou le zan dan distrik, *DA* i piblikman fer en *public meeting* e i devwal avek piblik son distrik, larzan ki in resevwar pou son distrik, kimannyer in depanse e ki in fer avek.

Mr Deputy mon ti dir mon pa pou long, mon pou kourt. Monn pas an zeneral enpe kwa ki *IMF* i demande vizavi mezir anti-koripsyon e bann landrwa diferan laspe ki koripsyon i kapab egziste. Avek sa Mr Deputy, mon ti ava kontan anmenn mon sipor pou sa Mosyon, Mersi.

MR DEPUTY SPEAKER

Right of reply Lider Lopoziyon.

HON DAVID PIERRE

Mersi Mr Deputy. Mr Deputy, monn ekout atantivman tou bann Manm ki'n koze e i annan 6 keksoz enportan a mon avi ki'n sorti atraver bann lentervansyon ki bann Manm in fer dan Lasanble ozordi. Onorab Dugasse in fer kler ki si nou pa met en lafen avek koripsyon, i pou detrir nou pei e in dir poudir koripsyon i dekouraz lenvestisman etranze.

Onorab Fideria in dir ki koripsyon i egziste dan tou pei e Sesel i bezwen lager for kont koripsyon se i annan dan Sesel.

Onorab Vangadasamy in fer kler poudir nou bezwen lev nou nivo moral e sa i ava ed nou pou nou kapab konbat kont koripsyon.

Onorab Arnephy in fer kler pou dir nou bezwen respekte drwa ekonomik e sosyal tou dimoun.

Onorab Vidot in koz lo bon gouvènanans e in dir poudir sa i sa fondasyon lo ki nou devret batir nou fitir.

Onorab Lebon in koz lo bann lalwa ki pou ganny met an plas an adisyon avek sa ki deza egziste.

Onorab Bresson in koz lo koripsyon dan sekter prive. E mon letan mon tann tousala mon met li ansanm e mon fer sa pti *summary*.

Premyèman, sa ki'n sorti i fodre ki Gouvènanman i annan *the political will* oubyen volonte politik pou li lager kont koripsyon. Dezyèmman, nou bezwen annan bann *legal framework* ki egziste e nou bezwen fer sir ki sa bann lalwa i ganny pratike. Trwazyèmman tou dimoun i annan en rol pou zwe dan konba kont koripsyon. Katyèmman, kot i annan fot fodre nou azir. Senkyèmman fordre nou *empower* nou bann lenstitisyon pou fer zot vin pli for. E sizyèmman, fodre nou elev nou nivo moral parey Onorab Vangadasamy in dir e sa ki mon monn apel *the social capital*.

Mr Deputy, mon apresye bann lentervansyon ki bann Manm in fer. Mon apresye sipor ki bann Manm in donn mwan e mon pe demann zot pou zot donn sipor sa Mosyon e zot tou vot an faver sa Mosyon. Mersi Mr Deputy.

MR DEPUTY SPEAKER

Bon, nou ava pran en vot lo sa Mosyon. Tou bann ki an faver lev zot lanmen? Inanim, Mosyon in ganny aprouve e pou ler ki i ete nou ava aret la pou ozordi e nou ava rebran nou travay Mardi prosen le 9 Oktob.

(Adjournment)

